

Istoria aviației feminine românești înscrie în primele ei pagini, în anul 1909, cel dintâi zbor planat din lume: zborul Valeriei Vlaicu, sora mai mică a lui Aurel Vlaicu, care, la numai cinci ani, s-a înălțat la 10—15 metri. La coborârea din aeroplanul meșterit de fratele său, Valeria era mirată de faptul că s-a înălțat în văzduh, dar nu se gindea o clipă măcar că momentul acela a constituit o premieră mondială și că protagonistă era chiar ea, Valeria Vlaicu. Valeria lua parte astfel la începutul erei aviației feminine.

Elena Stoenescu-Caragiani este prima aviatore a României și între primele zece din lume. Este și prima femeie-avocat din țara noastră. S-a născut în 1887

tîrmiera voluntară la Spitalul Militar din Iași și apoi la Spitalul Militar din Tecuci, instalat în casele părinților ei.

După război pleacă în Mexic ca angajată pentru a scrie — pasiunea își spune din nou cuvîntul — reportaje din avion. Îmbolnăvindu-se de plămîni, revine în țară și moare în 1929, la numai 42 de ani.

Ioana Cantacuzino este prima femeie-pilot brevetată în România (1930) și prima femeie din lume directoare de școală de pilotaj.

Preocupată de propășirea aviației românești, contribuie alături

Acordă o atenție sporită înzestrării școlii cu avioane. Continuă antrenamentele de zbor și este prima femeie care participă la un miting de propagandă aviatică în România.

Școala condusă de Ioana Cantacuzino poate fi caracterizată ca un amfiteatru unde, prin riguroase lecții și devotament pentru profesie, au crescut și au îndrăgîț pilotajul alte viitoare femei-pilot, cum ar fi Marina Știrbey, Mariana Drăgescu și Victoria Pokol, brevetate în 1935, iar în 1936, Virginia Duțescu, Nadia Rus-

AVIAȚIE:

Priorități feminine românești

la Tecuci — leagăn al pilotajului românesc. Cel mai mult a fascinat-o zborul lui Aurel Vlaicu din 17 iunie 1910, pe cîmpul de la Cotroceni — București, aflîndu-se de față. Așa i-a încolțit ideea de a zbura.

În 1912—1913 urmează Școala de pilotaj a Ligii Aeriene de la Cotroceni, condusă de George-Valentin Bibescu și avînd ca instructori de zbor pe reputații aviatori Constantin Foteșcu, Nicu Capșa și Mircea Zorileanu.

Deși și-a însușit în foarte bune condiții profesia de pilot, n-a fost admisă la proba de brevetare pentru că era femeie. S-a înscris atunci la Școala de pilotaj de la Mourmelon — Franța, unde, la 22 ianuarie 1914, este brevetată pilot aviator.

Revine în țară și solicită admiterea în corpul aviatorilor, dar cererea îi este respinsă. Pleacă din nou în Franța și se angajează ca reporter aerian la un mare cotidian. Reportajele ei din avion constituie premieră în presa mondială.

În dorința de a-și servi țara, la intrarea României în războiul de întregire a neamului (1916—1918) revine în patrie și își reînnoiește cererea de a fi admisă în corpul de aviație pentru a lupta pe front. Este respinsă și pusă în situația de a lucra ca in-

de fratele ei, Mircea Cantacuzino, la înființarea Școlii civile de pilotaj din București.

Urmează cursurile Școlii de pilotaj, avîndu-l ca instructor pe neînfaticul pilot de încercare Octav Oculeanu și, în 1930, este prima femeie care obține brevetul de pilot aviator din România.

După 25 mai 1930, cînd fratele ei moare într-un accident de avion, preia conducerea școlii în calitate de director. Prin străduința și dăruirea sa, înființează „Asociația Mircea Cantacuzino”, care funcționează pînă în 1941.

Ioana Cantacuzino

so-Bossie și Virginia Thomas.

După desființarea școlii, Ioana Cantacuzino se retrage lîngă soțul ei, inginerul Aurel Perșu, iar după o lungă suferință se stinge din viață în 1950.

Este decorată cu Ordinul „Virtutea Aeronautică” și „Medalia Aeronautică”.

Smaranda Brăescu, născută în 1899 în satul Hîrîtești, Comuna Buciumeni, județul Galați, pilot parașutist, recordmană națională și mondială, pionieră a parașutismului sportiv de performanță.

Aflîndu-se la Școala de belle-arte din București, pleacă în 1928 la Berlin, unde urmează parașutismul la firma „Schroeder et Co.” obținînd brevetul internațional de parașutist. La 28 octombrie 1931 revine în țară și stabilește recordul național și primul record mondial de parașutism, sărînd de la 6 000 de metri din avionul pilotat de Alex. Papană, lîngă Sărăținca, la 28 km de Slobozia.

Participă la minguri aeriene organizate la Miami (S.U.A.). La 19 mai 1932 sare cu parașuta de la 7 233 m, corectînd propriul ei record mondial și doborînd și recordul mondial masculin, care era de 6 628 m. Pentru acest rezultat este declarată sportiva nr. 1 a lumii. Recordul este doborît abia în 1952 de Traian Demetrescu-Popa.

În 1934 urmează cursurile de pilotaj ale Școlii Curtiss — Wright din New York și obține brevetul de pilot pe avioane de turism. Brevetul îi este omologat

la București (1936). Participă la mai multe concursuri în țară, precum și la raiduri aeriene, între care: București — Roma — Tripoli (1936). Este prima dată când o româncă se încumetă să traverseze Mediterana, cu un avion monomotor de mică putere.

În iulie 1941 este numită instructor la Școala de parașutiști militari. Pe timpul războiului antihitlerist zboară în cadrul Grupului de aerotransport „Escadrila Albă”, îndeplinind numeroase misiuni.

Moare în 1960, în București Noi, ca urmare a unui reumatism cronic.

mărul său din februarie 1935, semnala evenimentul într-un articol intitulat „Prima pilotă din Ardeal”.

În cuvîntarea comandantului Școlii, comandorul C. Celăreanu, se arăta că cel mai distins elev al școlii este... o elevă: Valeria Mircea-Ionescu. Ea s-a clasat prima atât la cursurile teoretice, cât și la probele de zbor. A obținut în același an brevetul internațional gradul II de pilot civil.

Participă la mitinguri aeriene interne și internaționale, precum și la raiduri. În septembrie 1938, în echipaj cu soțul ei, participă cu o avionetă la Concursul „Micii

Mariana Drăgănescu

cu condiții modeste. În acest context vom mai aminti unele nume de brevetate în perioada 1930—1943 care au și priorități în domeniu.

Irina Burnala — fată din Ciurarii Teleormanului — brevetată în 1933, în 1934 traversează Carpații de la Brașov la București cu avionul ei unicat I.A.R.-22. În același an devine prima femeie-acrobat aerian din România. În 1935 efectuează, cu același avion, un raid aerian București—Entebbe — în Centrul Africii, împreună cu instructorul ei, renumitul aviator Petre Ivanovici. Era cel dintâi raid aerian executat de o româncă. În 1937 a făcut un raid aerian, singură la bord, pe ruta București — Roma — București, iar în 1938 raidul București — Ankara — București și București — Haga — București.

Marina Știrbey, născută în 1912 la București, este prima femeie pilot militar din România.

Smaranda Brăescu

Elena Stoenescu-Caragiani

Este decorată cu Ordinul „Virtutea Aeronautică”.

Valeria Mircea-Ionescu, născută în 1914 în Comuna Deda, satul Pietriș, județul Mures, este prima femeie-aviator din Ardeal.

După terminarea liceului, se căsătorește cu talentatul pilot Gheorghe Ionescu Sidef, care o inițiază în tainele pilotajului. În 1934 urmează cursurile teoretice la Cluj, absolvindu-le cu media 9,16. Aceasta îi dădea dreptul să execute gratuit partea practică de zbor (cursurile costau pe atunci 20 000 lei). Face practica de zbor la Școala de pilotaj ARPA — Someșeni-Cluj, avînd ca instructor pe soțul său care era pilot de vînătoare la Flotila de gardă din Cluj. Este brevetată în același an (1935) și de acum putem vorbi despre prima familie de aviatori (soț și soție) din România.

Ziarul „Patria” din Cluj, în nu-

Antante”, obținînd premiile: „Cupa Federației Aeronautice Române”, „Cupa Orașului Brno” și locul I acordat de Aeroclubul Cehoslovaciei.

În 1939 urmează Școala de instructori de zbor pe aerodromul Giulești — București, însă, după ce devine mamă, se retrage din activitatea de zbor.

Din 1930 și pînă în 1943 au mai primit brevetul de pilot încă 41 de aviatoare. Drumul n-a fost nici ușor și nici simplu. Unele au abandonat din diverse motive, preponderent fiind cel financiar. Este drept că li se acordase femeilor permisiunea de a urma școli de pilotaj, dar cursurile costau destul de mult, iar ca să continui aveai nevoie de un aeroplan. Statul acorda un ajutor care reprezenta jumătate din costul unui avion, numai că cea-laltă jumătate era prea costisitoare pentru viitoarele aviatoare

...într-o zi, după ce s-a întors de la un curs de pilotaj, Irina Burnaia a fost rănită în timpul unui zbor de antrenament. A fost rănită la cap și la gât, dar a scăpat de viață. După ce a fost rănită, a fost dusă la spital și a fost tratată. După ce s-a vindecat, a revenit la activitatea de pilotaj.

Într-o zi, după ce s-a întors de la un curs de pilotaj, Irina Burnaia a fost rănită în timpul unui zbor de antrenament. A fost rănită la cap și la gât, dar a scăpat de viață. După ce a fost rănită, a fost dusă la spital și a fost tratată. După ce s-a vindecat, a revenit la activitatea de pilotaj.

Irina Burnaia

Urmează Școala de pilotaj condusă de Ioana Cantacuzino și obține brevetul nr. 93 din 1935. Mare sprijinătoare a aviației feminine din România, contribuie substanțial la înființarea escadrii sanitare. Obține brevetul de pilot militar la Școala de perfecționare de la Buzău.

În 1936 ocupă locul 1 la un concurs aerian pentru piloții de turism din România. În 1938 participă la manevrele militare.

O premieră a Marinei Știrbey a constituit-o zborul prin Golful Finic pe o ceață extrem de groasă, specifică regiunii scandinave. Realizează prima legătură între București și Stockholm. A fost decorată cu ordinul „Virtutea Aeronautică”.

Virginia Duțescu: brevetată în 1936 la Școala de pilotaj condusă de Ioana Cantacuzino, devine prima instructoare la zborul cu motor. Bună acrobată, participă la mitinguri aeriene. la parte la război în cadrul escadrii sanitare, îndeplinind numeroase misiuni.

Virginia Thomas, pilot militar, acrobat aerian, planoristă, stewardesă. Brevetată pilot în 1936 la Școala de pilotaj condusă de Ioana Cantacuzino.

Bună cunoscătoare a limbilor străine engleză, germană și franceză, se angajează, în 1939, ca stewardesă la Compania română de transport aerian LAR, fiind prima femeie din România care a ocupat un astfel de post. În 1940 este încadrată ca pilot în Grupul militar de aerotransport, escadrilă sanitară, iar în perioada războiului îndeplinește numeroase misiuni în această calitate.

Sanda Agachi

În 1945, în urma unui curs, devine instructor de zbor la planorism.

Este decorată cu ordinul „Virtutea Aeronautică”.

Felicia Bădălită-Tigănescu, din Țara de Sus (Horodnicu, județul Suceava). Este prima planoristă a României. Brevetată în 1934, posedă pe brevet semnătura reputatului comandor av. Constantin Beroniadi.

Mariana Drăgescu, din Craiova, brevetată în 1935, este pilot militar, acrobat, instructor de zbor. Participă în 1935 la manevrele militare ca pilot de legătură, apoi la competiții aeriene

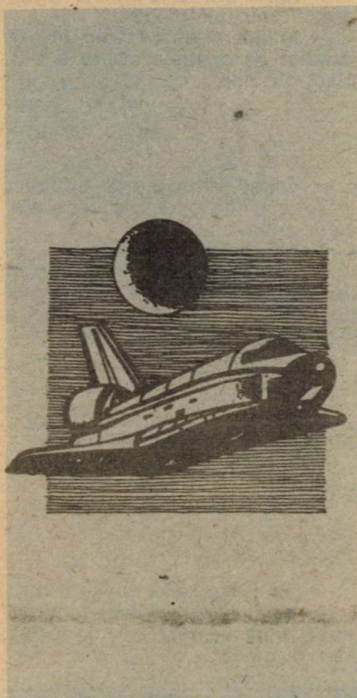
interne și internaționale. Participă la război în cadrul Escadrii Albe, îndeplinind numeroase misiuni.

După război continuă activitatea de acrobat, instructor de zbor și pilot sanitar. Participă la combaterea tifosului exantematic.

Două surori aviatore din Gura Humorului (județul Suceava): Huțanu-Palade Stela, pilot militar, acrobat, instructor de zbor, participă la război și îndeplinește numeroase misiuni de transport sanitar în cadrul Escadrii Albe. Sora ei, Huțanu Viorica-Elena, este prima stewardesă brevetată în țara noastră (brevet nr. 1 din 01.04.1955). Execută zboruri pe curse interne și internaționale. A făcut parte din echipajul avionului IL-18 YR IMB care, la 15.02.1962, a aterizat forțat, pe plajă, cu 69 de pasageri la bord, lângă localitatea Paphos din Cipru. Pentru modul exemplar în care a acționat împreună cu întregul echipaj pentru salvarea pasagerilor și aeronavei, a primit o distincție.

Viorica Huțanu este singura însoțitoare de bord care a făcut călătoria în jurul lumii cu un avion IL-18, în 1969—1970 (28 de zile). A fost distinsă cu numeroase ordine și medalii.

Colonel
DUMITRU CRĂCIUN

— Mario, geamul acestei ferestre este așa de murdar că aproape nu se mai vede prin el.

— Da, domnule, însă, dacă doriți să vă uitați pe stradă, se poate deschide fereastra!

O gospodină spune fiicei sale:

— Clementino, du-te la cîrnătar și vezi dacă are picioare de porc.

— Bine, mamă.

Fata se reîntoarce.

— Ei bine, spune-mi: ai fost, și ce-ai văzut?

— Nimic, mămico. Cîrnătarul era încălțat cu cizme...

— Dragul meu, cum găsești prăjitura pe care ți-am preparat-o?

— Îngrozitoare, draga mea!

— Ei, ca să vezi! Și totuși, cartea de bucate pe care mi-ai adus-o de ziua mea te asigură că va fi foarte delicioasă!

O doamnă în vizită se adresează copilului gazdei:

— La ce oră se ia prînzul la voi acasă, micuțul meu?

— Mama a zis că vom prînzi imediat ce dumneavoastră o s-o luați din loc!

— Vedeți, am venit de opt zile în oraș și ne pare rău că n-am venit pînă acum aici.

— Mă flatați, domnule

— Vreau să zic că aș fi preferat să mînc pește la asta acum opt zile...

— Ospătar, de unde ar fi putut să iasă un pui atît de tare?

— Probabil dintr-un ou tot așa de tare!

— De ce gen este cuvîntul ou?

— Va fi masculin sau feminin după cum va ieși — un cocoș sau o găină...

Glume

Într-un tramvai ticsit, trei doamne stau în picioare pe platformă. Un domn dinăuntru se ridică și zice foarte galant:

— Locul meu — celei mai în vîrstă dintre aceste frumoase doamne!

Nimeni nu se mișcă. Domnul se reîntoarce și se reasează

Domnul Raymond se duce la poștă să trimită o scrisoare recomandată. Oficiantul o cîntărește cu multă atenție și spune imediat:

— Scrisoarea dumneavoastră costă mult mai mult. Trebuie să mai aduceți un timbru de 65 de pfenigi.

— Dar, replică Raymond cu toată convingerea, dacă voi adăuga încă o marcă, nu va cîntări și mai mult?

Colonelul Montvillier discută cu cele două ordonante ale sale:

— Pierre, ești acolo?

— Da, domnule colonel!

— Ce faci?

— Nimic, domnule colonel.

— Și, tu, Jean, ești tot acolo?

— Da, domnule colonel!

— Și tu ce faci?

— Îi ajut lui Pierre.

— Cînd veți termina, să-mi aduceți imediat cizmele!

Un vînzător de ziare strigă pe bulevard:

— Mare escrocherie! 30 de victime!

Un trecător cumpără ziarul, îl frunzărește, nu vede nimic, se uită după puști, care strigă:

— Mare escrocherie! 31 de victime pînă acum!

Într-un mare magazin:

— Vă recomand această țesătură, doamnă!

— Nu se va decolora la soare?

— Oh, nu, doamnă. A rămas

trei luni în vitrină și încă nu s-a decolorat de tot!

Acasă la croitorul de pe strada Cazarmii:

— Vă asigur că mi-ați făcut pantalonul prea scurt.

— Nu, domnule, nu. Domnia voastră aveți picioarele prea lungi!

Doctorul Dillon discută cu prietenul său Dolomieu:

— V-am văzut ieri soția. Tușea atît de tare că toată lumea o privea. Probabil trebuie să fie foarte bolnavă.

— O, nu, doctore. E sănătoasă tun. Numai că și-a cumpărat o rochie nouă...

— Sînteți în întîrzieră! De unde veniți?

— De la frizer.

— În timpul orelor de serviciu?

— Doamne!... dar părul nu crește în timpul orelor de lucru?

Într-o seară oarecare, la un concert, se aude următoarea conversație:

— Ce căldură la acest concert!

— Bineînțeles, pentru că n-au nici un instrument de suflat!

Doamna Ducasse întrebă pe prietena sa, doamna Duchatel, al cărei soț este spitalizat:

— Cred că Jean va rămîne mult timp la spital.

— Ah, ai vorbit cu doctorul său?

— Oh, nu... însă i-am văzut asistenta!

Celebrul neurolog Duchesne consultă o clientă.

— Ah, doctore! Sufăr îngrozitor! Lăsați-mă să mor!

— Nu-i nevoie de sfaturi doamnă, mi cunosc meseria de foarte multă vreme...

Abjurare

Cum veneam să spun adevărul
cotropit de-o beție amară,
mă alungau fariseii din templu,
procuratorii fricii mă purtau povară.

O, iată Forma, strigam arătându-ți
strălucirea caznelor mele deșarte —
urma lor viscoalea peste trupu-mi
uns cu uleiul cel mai de moarte.

O, iată fibrele umilînței ciudate,
adevărul înghețat în cuvinte:
trebuie să-l scuip, să-l hulesc, renegîndu-l,
să spun că beția aceasta mă minte!

Astfel veneam să spun adevărul
și tu plîngeai, hohotind credincioasă,
în jur se zbenguiau heruvimii
înălțînd rugul și șoptind: lasă, lasă...

■ Locotenent-colonel NICOLAE BOGHIAN

Ruperea cuvîntului din piatră

chiar și numai pentru atît
merită să trăiești:
pentru a vedea incîntarea
din ochii bunului sălbatic
vrăjit de falsa lucire
a primejdioasei podoabe de tinichea
imitînd prețioasa corolă a florii

să schimbi luciul mat al pietrei,
al pietrei adevărate
pe imaginea ei orbitoare
(chiar dacă și aceasta
își are propria viață):
dureros troc al pierzaniei
prin depărtatul miraj al cuvîntului!

nimeni n-a putut face vreodată
un bumerang de piatră,
pe cînd chipul acesteia
este, prin el însuși, un bumerang

și totuși, supune-te idolului,
chipului cioplit,
fără de care intrarea
în labirint
e cu neputință

■ Căpitan GEORGE DAVID

Floare de colț

Floarea ce străjuiește pădurea
îmi îngînă privirea uimită
de verdele ierbii ce abia a răsărit
printre stîncile golașe.
Sînt cum memoria mă lasă
în fața tineretii acestei flori
ce îmi îngînă privirea uimită
de înălțimea
la care m-a aruncat.
Floare de colț ce
îmi îngînă privirea uimită
de soarele ce strălucește
în adîncurile negurii ce ne-nconjoară,
m-ai făcut să te numesc
floare de colț.

■ Elev sergent-major
EUGEN MARCHIDAN

Transparențe

Rouă verde străvezie
Cum îți place numai ție.
Prind în gene
Din troiene.
Vară fac din iarnă-amară
Mă desfac și mă prefac
Umbră caldă, dulce leac
Susur albă în pridvor
Ce cați noapte la izvor
Cînd din rani îmi curg petale
Și sînt floarea florilor
Din visarea pomilor
Cei demult secătuiți
Și de rod și de dorinți?
Sau nu știi că pentru tine
Fost-am miere de albine,
Împlinire de strădanii,
Roabă steluțelor cu anii?
Iasomie și verbină
Și floare rece de mină
Tot ce fac e în zadar
Cîmpul alb de nenufar
Ce iubirile te-nvață,
Tu îl simți doar cer... de ghiță.

■ MARIA-LUIZA NICULICEA

Ultima. Thule

Vindem rouă! vindem rouă!
Carnavalul stă la poartă,
Boala grea de-atîtea veacuri
S-a uscat în ochi și-n glas;
Vindem rouă! vindem rouă!
Cumpărați ce-a mai rămas
Din răsputia vegherii
La Sarmata-Mare-Moartă;

Vindem vâlurimi albastre
Și statui cuminiți, de sare,
Vindem întristate umbre,
Vindem și surîs și plîns;
Vindem rouă! vindem rouă!
Cumpărați-ne ce-am strîns
De pe cîmpul de bătaie
Palizi și cu-nverșunare;

Vindem capetele sforii
Ce ne-a-ngemănat sub cruce,
Zurgălăul spadei care
Ne-a-nlemnit lîngă butuc;
Vindem ploaia fulguită
Peste Hanul-lui-Manuc
Și — de pe faianța băii —
Sîngele ce nu se duce;

Vindem limpedea rășină
A pădurii seculare,
Cuibul rotitor de ape
Încotro ni-i ochiu-ntors;
Vindem blîndețe războaie
Unde mamele ne-au tors
La hotar de Lună-Nouă
Descîntatele pieptare;

Vindem tot! Numai lăsați-i
Neamului acesta Dorul,
Numai Pacea, numai știrea
Că va fi o Zi-în-plus;
Vindem tot ce ne mai leagă
De acei care s-au dus,
Dar lăsați-ne speranța
C-o s-atingem Viitorul!...

■ Maior GEORGE FLORIN COZMA

Certitudine

Mai trec, mai cad, mă sprijin iar pe zare
Și mă ridic cu înc-o dimineață,
Dar semnele acestea de-ntrebare
De gaica timpului mereu se-agață

Și orizontu-nsingerat de stele
S-a revărsat din vatra lui în mare,
Ascult cum clipele străbat tunele
Spre mîine printre semne de-ntrebare.

Azul meu hotar va fi și țintă
Nelinștii și liniștii deodată,
Răspunsurile toate pot să mintă
Dar știu că întrebarea niciodată.

■ Locotenent-major
GABRIELA FILIP

Reînviere

Mă aplec cu evlavie spre pămînt;
Strîng un pumn de țărîna
În care Sîngele neamului nostru
L-a udat din belșug.
Îl ridic încet, tot mai încet
Să vadă cerurile și soarele
Ce-a uscat în tristețe veacuri.
Cînd furtunile și singurătatea
Blestemau în fuga lor
Scînteietoarele copite nemiloase
Ce-au lăsat arsura vulcanilor
În zgura pe care acum
O stăruim cu cremenea zorilor.
Freamătă torțele
În porțile cetăților de lumină
Ce și-au scos și ars umbrele
De sub verdele arborilor;
Cu brațele ridicate culegîndu-le
Fructele de aur
Cînd își poposește toamna
Trecerea-n doinele neamului nostru.

■ VASILE IFTODE

"CA UN POD
DE ARGINT,
DIN POVESTE"

În urmă cu un secol, tânărul inginer Anghel Saligny, care, la vârsta de numai 35 de ani, își căpătase deja un nume de notorietate în lumea științifică și tehnică din România, încheia calculele unuia din cele mai temerare proiecte ingineresti din vremea aceea: înfăptuirea vastului complex feroviar de peste Dunăre, între Fetești și Cernavodă, destinat să lege de patria-mumă străvechiul teritoriu românesc al Dobrogei. Până la acea dată, Anghel Saligny participase la construirea celei dintâi căi ferate între Buzău și Mărășești, înfăptuită numai cu forțe tehnice românești, realizase sub proiectare și supraveghere proprii construcția unor importante poduri și lucrări feroviare peste apele din Moldova, precum și a docurilor și silozurilor de la Brăila și Galați, după o tehnică originală care a constituit o premieră mondială — și anume, folosirea pentru prima dată a betonului armat la astfel de lucrări.

Așadar, în 1889 (după trei ani de studii, prospectări, calcule și schițe tehnice), inginerul Anghel Saligny prezenta oficialităților, în detaliu, proiectul temerarei sale construcții. Cele două concursuri internaționale lansate în anii 1883 și 1886 pentru realizarea podului de la Cernavodă nu dăduseră rezultatele scontate. Apelul la măiestria lui Anghel Saligny s-a dovedit inspirat. Lucrarea terminată în 1895 avea să însemneze o dată memorabilă în istoria tehnicii mondiale. Testat la 14 septembrie 1895, prin traversarea unui convoi alcătuit din 15 locomotive grele, podul a re-

zistat cu bine probelor, în ciuda opiniiilor atitor neîncredători. Ferm în credința solidității construcției sale, marele constructor a stat calm, în tot timpul manevrelor, sub arcul impunătoarei schelării de oțel. Cu mult înaintea acestui examen public, petrecut în prezența guvernului și a mulțimii compuse din zeci de mii de curioși, Saligny știa că puterea marilor curenți de aer „verificase”, cu o severitate mult suverană, temeinicia marilor arcade metalice — care timp de aproape încă un secol a rezistat și încă mai rezistă timpului. La vremea aceea, podul lui Saligny, încadrat între statuile simbolice ale celor doi dorobanți amplasați fiecare la câte un capăt al construcției, reprezenta, în ierarhia palmaresurilor tehnice ale secolului al XIX-lea, cel mai lung pod metalic din Europa și cel de-al treilea ca lungime din lume.

Și astăzi, manualele și tratatele ingineresti ale tuturor centrelor de învățământ politehnic din lume amintesc și expun în termenii cei mai elogiosi marea realizare a lui Saligny. Trecut prin dureroasa încercare a primului război mondial, când însuși ziditorul construcției a trebuit să indice punctele de distrucție ale podului pentru stăvilirea armatei dușmane, dantelăria metalică a cedat doar atât cât a trebuit, pentru a-și suda punțile, mai apoi, întru împlinirea statornică a destinului său.

E uimitor câtă biografie poate încăpea chiar și în existența lucrurilor, mai ales a celor înfăptuite de om. Podul lui Saligny nu este doar un poem, ci o parte

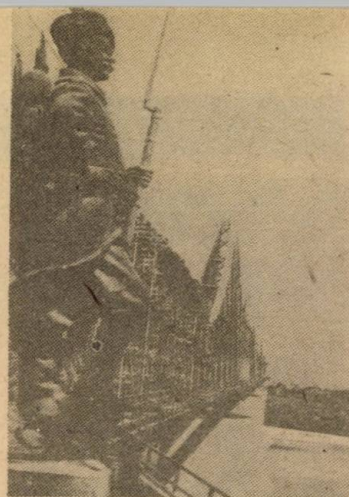
ARMATA — INTERFERENȚE SPIRITUALE

constitutivă — de un realism robust — a ființei neamului românesc. Și, totuși, poezia care știe să celebreze i-a închinat un omagiu perpetuu: un omagiu așezat ca o inscripție pe pragul unui muzeu ridicat la proporțiile naturii și semnat de Alexandru Vlahuță, în celebra sa „România pitorească”.

„Înaintea noastră se-nalță, strălucitor în bătaia lunei, podul. În liniștea nopții, sub cerul limpede și înstelat, frumusețea și măreția acestei puternice intru-

pări a geniului românesc ne dau impresia că sîntem într-o lume de vrăji, în fața unuia din acele minunate poduri de argint, de care ne vorbeau poveștile-n copilărie. Picioarele de sprijin, zidite-n piatră, sînt așa de departe unele de altele ș-atît de înalte, încît toată uriașa împletitură de fier, pe care aleargă zguduitorul trenuri, pare că plutește-n aer, ușoară ca o dantelă”.

■ GHEORGHE ISTRATE

Așa a fost denumit de criticii literari și cronicarii de specialitate ai vremii generalul Gheorghe Bengescu-Dabija, unul dintre cei mai prolifici dar și caustici autori de librete pentru opere și piese de teatru din ultimele decenii ale secolului trecut și primele două decenii ale secolului nostru. Autor a peste 12 piese de teatru — drame și comedii, vodeluri și opere —, membru al Societății literare „Jun-

general, nu l-au împiedicat să traducă din limba franceză libretele unui număr de opt opere. Să creeze poezii pe care să le publice sub pseudonimul „G. Barbu”, să scrie numeroase cronici literare, mai multe opere,

comedii, drame, melodrame sau piese cu caracter istoric.

Născut la București la 30 iunie 1844, Gheorghe Bengescu a îmbrățișat de tânăr cariera militară. De-a lungul anilor a îndeplinit numeroase funcții importante, printre care și pe cea de șef al Direcției Administrative din Ministerul de Război, funcție ce l-a permis să contribuie la elaborarea unor regulamente militare și la înființarea Școlii militare de administrație, prima de acest fel din armata română. Pentru o scurtă perioadă de timp a fost Inspector general al armatei și profesor de administrație la Școala Superioară de Război. În anii 1877-1878, în timpul Războiului pentru Independența de stat a României a îndeplinit în bune condiții funcția de șef al întinderii Diviziei 4 infanterie, participînd cu această mare unitate la luptele de la Grivița și Plevna.

Numele generalului Gheorghe Bengescu (după căsătorie l-a adăugat pe cel de Dabija) este legat de ceea ce a realizat pe frontul literaturii, dramaturgiei și, în special, de faptul că a fost unul dintre întemeietorii operetei românești.

Era tânăr ofițer, avînd vîrsta de 26 de ani, în 1870, cînd a debutat cu piesa „Amorul unchiului”, jucată cu mult succes de un grup de actori amatori. Atras însă de genul muzical, de operetă, l-a ajutat moral, material și cu librete traduse sau scrise pe entuziasmul Th. Aslan să înfighebeze la București, în 1875, primul spectacol românesc de operetă. Pentru a obîșnui publicul cu acest gen, Gheorghe Bengescu-Dabija a tradus numeroase librete ale unor opere care au avut în capitala Franței un mare

BAIONETA INTELIGENTĂ
ȘI FONDATORUL
OPERETEI ROMÂNEȘTI

mea” din anul 1868 și colaborator permanent la „Convorbiri literare”, generalul Gheorghe Bengescu-Dabija a fost, pe lîngă un bun ofițer de carieră, un mare pedagog, profesor la Școala Superioară de Război și un mare dramaturg. În lucrările sale, gustate de spectatori, a ironizat și criticat sub forme destul de fășie moravurile societății în care a trăit. Satira sa a fost îndreptată împotriva parvenților, lingușitorilor, învațuților. Haina militară, funcțiile importante pe care le-a deținut în Ministerul de Război, gradele pe care le-a dobîndit, de la cel de sublocotenent la cel de

succes, cum au fost: „Fata mamei Angot”, „Prințesa de Trebizund”, „Girofle-Girofla”, „Fintinița”, „Corabia Salamandra”, „Domnu Chouffleury” și „Mardra”.

În 1876, la aproape un an de la data cînd împreună cu Aslan a pus bazele operetei la noi în țară, Gheorghe Bengescu-Dabija a scris libretul pentru opereta „Scaul bărbatilor” care s-a bucurat de un remarcabil succes. Acest lucru l-a încurajat să scrie imediat după terminarea Războiului de Independență libretul pentru opereta „Olteneanca”, a cărei muzică a fost compusă de G. Otremba și Eduard Caudella. Peripețiile numeroase și de bun gust au fost organice și cu măsură date de autorul libretului,

într-un subiect profund popular. Atmosfera de șezătoare într-un sat românesc a dat posibilitate personajelor operetei să folosească replici spontane și înțepătoare, proverbe cu tîlc ce au fost pe placul spectatorilor, chiar de la primul spectacol din 1880. Cîțiva ani mai tîrziu, în 1893, Gheorghe Bengescu a scris o nouă operetă intitulată „Insula florilor”. Fără a neglija opereta, a continuat în același timp să traducă „Macbeth” de Shakespeare și să scrie comedia „O palmă la bal mascat” în 1871, piesele istorice „Radu III cel Frumos” în 1873 și „30 August 1877” în 1878; vodevilul „Cucoana Nastasia Hodoronc” în 1877, dramele „Pigmalion” în 1886, „Amilcar Barca generalisim al Cartagi-

nei” în 1894, „Silvina Doamna” în 1897, melodramele „Crimă sau virtute” în 1901, „Mustare de cuget” în 1913, cu trei ani înainte de deces (13 ianuarie 1916).

Multe din piesele de teatru scrise de Gheorghe Bengescu-Dabija s-au bucurat de distribuții prestigioase, fiind jucate de mari actori ai vremii: C.I. Notara, Grigore Manolescu, V. Leonescu și mulți alții. Publicul le-a urmărit și gustat cu mult interes, ani de-a rîndul. Cu certitudine că ele s-ar bucura de același succes și în zilele noastre dacă ar vedea luminile rampei sub bagheta unui regizor înzestrat.

■ Dr. C. VERANU

GHEORGHE BRĂESCU

— A face haz de necaz —

versală, îndeosebi din cea franceză.

Revenit în țară în 1892, Gheorghe Brăescu se înrolează voluntar în armata română, la Regimentul 7 Rahova, ca simplu soldat (18 mai 1893). La expirarea celor trei ani de stagiul militar (1893—1896) — timp în care avansează caporal, sergent, sergent-major și adjutant —, Brăescu, în vîrstă de 25 de ani, se reangajează în oștire pe termen de 5 ani cu gradul de plutonier. Dovedindu-se un subofițer destoinic și priceput, comandantul său îi încredințează instrucția ostașilor din subunitatea pe care o comanda. Plutonierul Brăescu s-a simțit deosebit de încîntat de

încrederea acordată, făcînd totul pentru a nu o dezminți: „Am fost așa de fericit! — mărturisește el. Le-am dat tot ce aveam mai bun în mine, sentimentul camaraderiei bărbătești, dezinteresată, învățată la școala încercărilor grele. De o vîrstă cu ei, deprins să privesc ierarhia de jos, îi instruiam fără să-i înjosesc cu injurii sau palme...”

Impresionîndu-și fără voie comandanții și superiorii prin inteligență, pregătire, dragoste pentru munca cu oamenii și cunoașterea unor limbi străine (germana și franceza), plutonierul Brăescu este selectat și trimis la Școala de ofițeri de infanterie din București, al cărei elev devine la 1 octombrie 1897. Peste doi ani, la 1 iulie 1899, este avansat sublocotenent și repartizat la un regiment din garnizoana Calafat; mutat după un timp (în 1902) în garnizoana Birlad, leagă prietenie cu Emil Gireleanu și alți literați din localitate.

Deși considerat bun ofițer de infanterie („de cîmp”), deosebit de priceput în instruirea soldaților și elevilor, sublocotenentul Brăescu își face mai mult de lucru cu însărcinări puțin obișnuite pentru milităria de odinioară. Apreciat „maestru” în regiment pentru toate sporturile, își petrece o bună parte din primii ani de ofițer ca profesor de gimnastică al micilor dorobanți și instructor de scrimă. Încercarea sa de a desfășura o activitate culturală, cu participarea trupei regimentului, se izbește de rezistența ofițerimii obtuze, care-i zădărnicește planurile, reținîndu-i soldații de la repetiții.

Necesparit de cărți și dornic să-și valorifice din plin înclinați-

Spre sfîrșitul primăverii anului 1918, un bărbat înalt, masiv, cu o privire deschisă, cu mișcări înăsprite de haina militară îndelung purtată, încărunit de vreme, folosindu-se anevoie de o singură mîna pe care o mai aducea întregă din război, se întorcea acasă în lașul copilăriei sale; era fostul combatant, mutilatul de război și scriitorul Gheorghe Brăescu.

S-a născut la 30 ianuarie 1871 la Iași și a fost tutelat de la 3 ani de o rudă din partea tatălui său, Eliza Tomșa. După terminarea claselor primare, Brăescu urmează pentru puțină vreme liceul internat „Institutele Unite” din Iași, iar în 1886 este înscris la Școala fiilor de militari din oraș. Ulterior, în anul 1889, pleacă în Franța la o școală de subingineri din Nancy ale cărei cursuri, ce trebuiau să-l ducă pe cărări „fores-tiere”, le înlocuiește cu numeroase lecturi din literatura uni-

ile și preocupările sale intelectuale și literare, Gheorghe Brăescu, avansat între timp la gradul de căpitan (10 iulie 1910), își caută cu vremea un loc mai potrivit cu aceste preocupări și pasiuni, găsindu-l în pedagogia militară. Între anii 1911—1915 îl găsim în București, la Școala de ofițeri de infanterie, ca profesor de tactică, educație morală și inspector de studii, impresionându-și comandantii și șefii prin metodă, însușiri morale și intelectuale. Aici îl cunoaște pe Nicolae Iorga, unde acesta preda o vreme istoria.

Noua indelectnică îl pasionează în asemenea grad încât școala, care odinioară îi trezea o rezistență organică, deoarece folosea „o singură metodă pentru temperamente variate: constrângerea”, îi devine acum mai dragă ca oricând. „E nelipsit în orice moment dintre elevii săi, îi îndrumă și le insuflă cele mai bune sentimente de disciplină și educațiune”, notează, într-o caracterizare, comandantul Școlii de ofițeri de infanterie. Tot acum își face debutul în activitatea publicistică prin lucrarea „Educația socială a națiunii armate” (București, 1914).

Din primele momente ale intrării României în primul război mondial, Gheorghe Brăescu, avansat la gradul de maior la 1 noiembrie 1915, participă, împreună cu Regimentul 30 Muscel, la luptele desfășurate pe frontul din Transilvania, la cele de pe Valea Oltului și Valea Prahovei. În cursul lor este grav rănit de schijele unui proiectil inamic, fiind internat în Spitalul Colțea din București, unde după intervenții

chirurgicale neizbutite i se amputează, la 26 octombrie 1916, brațul drept. Găsit în spital de nemți și refuzând să dea declarație că nu va mai lupta împotriva lor, maiorul Gheorghe Brăescu, deși mutilat, este declarat prizonier de război și transportat în lagărul de la Stralsund — un oraș în nordul Germaniei, aflat în fața insulei Rügen — o dată cu alți 300 de ofițeri români. Aici, Brăescu Gheorghe își descoperă talentul de prozator, distrându-și camarazii cu citirea unor schițe umoristice care vor vedea lumina tiparului mai târziu.

În primăvara anului 1916, după încheierea armistițiului, maiorul Gheorghe Brăescu se întoarce în țară, o dată cu majoritatea prizonierilor din lagărele germane. La 30 septembrie același an este „trecut în retragere pentru infirmități incurabile”; ulterior va fi avansat colonel și general de brigadă în retragere.

Părăsind cadrele active ale armatei, Gheorghe Brăescu se dedică plener activității și creației literare, remarcându-se în domeniul prozei și dramaturgiei. Îndeplinește, de asemenea, unele funcții în aparatul de stat; spre exemplu, între 1919 și 1931, este funcționar superior în Ministerul Muncii, la Direcția pentru ocrotirea veteranilor de război.

Bun cunosător al vieții militare, opera prozatorului și dramaturgului Gheorghe Brăescu, apreciată superlativ și consacrată de criticul Eugen Lovinescu, în cenaclul căruia, la „Sburătorul”, era nelipsit, are ca principală temă viața de cazarmă. Cele mai importante lucrări ale sale rămân schițele și

nuvelele „Vine domnul și doamna general” (Iasi, 1918), „Maiorul Botan” (București, 1921), „Schițe vesele” (București, 1924), „Un scos din pepeni” (București, 1926) ș.a. La acestea se mai pot adăuga unele romane ca „Moș Belea” (București, 1927), „Conașii” (București, 1935) și „Margot” (București, 1942), piesa de teatru „Ministrul”, care i se joacă la Teatrul Național în 1927, și scrierile cu caracter memorialistic din „Amintiri” (București, 1937) și „Primii și ultimii pași” (București, 1939).

Prin schițele sale inspirate din viața ostășească, Brăescu Gheorghe este un urmaș demn de toată stima al marelui I.L. Caragiale și, prin tematica abordată, al lui Anton Bacalbașa. Umorul generos, satira inteligent construită, simțul deosebit al limbii și ritmica compoziției sînt atributele cele mai de seamă ale artei prozatorului, opera lui rămînd un document psihologic și social referitor la vechea armată. Apreciind-o, în monumentală „Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent”, G. Călinescu scrie: „Ca orice operă satirică, schița lui Brăescu se bizuie pe observarea și, pe cît cu putință, îngroșarea mecanizărilor sufletești. Arta scriitorului constă într-o transcriere încordată a dialogului și în semnalarea din afară a acelor mișcări sufletești care, dacă nu aparțin psihologiei personalității, nu sînt totuși numai simple ticuri profesionale”. Se stinge din viață la 15 martie 1949, în vîrstă de 78 de ani, la București.

■ Locotenent-colonel
TEOFIL OROIAN

SERGEANTUL DE GENIU, UN MARE ACTOR AL SCENEI ROMÂNEȘTI

Una dintre marile personalități ale vieții artistice din România a fost marele actor și animator al teatrului de revistă, Constantin Tănase. În fiecare an, la Vaslui, în orașul său de baștină, se desfășoară „Festivalul umorului”, în semn de omagiu pentru cel care

s-a bucurat de o mare popularitate și simpatie din partea spectatorilor din țara noastră.

Puțin dintre cititori știu că această mare personalitate a scenei românești a îmbrățșat de tînr cariera militară, că începuturile sale artistice s-au manifes-

tat din timp în rîndurile ostașilor armatei noastre, că primele cuplete au fost interpretate cu deplin succes pe scenele unităților militare.

Fără știrea părinților, la 14 octombrie 1899, tînrul de 19 ani Constantin Tănase s-a înscris voluntar în armată, fiind repartizat la Regimentul de geniu din București.

După terminarea perioadei de instrucție a fost trimis cu subunitatea sa pentru amenajarea și întreținerea fortului de la Popești. Cîteva luni mai tîrziu a urmat școala de caporal. Aici s-a remarcat imediat atît ca bun instructor, cît și ca unul care era

foarte bine pregătit la istoria și geografia patriei, fapt pentru care a fost însărcinat să predea cursanților aceste materii.

A funcționat ca „profesor” de istorie și geografie și la școala de sergenți, iar la terminarea acesteia, proaspătul caporal C. Tănase a fost detașat la fortul Jilava. După ce a fost înaintat la gradul de sergent, a fost mutat la Regimentul de cai ferate din București.

O dată cu viața de cazarmă, sergentul Constantin Tănase și-a început și cariera artistică. El are meritul de a fi organizat primul teatru ostășesc. Având mai mult timp liber, cu aprobarea comandantului de regiment, a frecventat, aproape seară de seară, reprezentațiile date de Teatrul Național. Se pare că spectacolul cu temă patriotică „Curcanii” a avut o înfrîurire pozitivă asupra lui C. Tănase, deoarece această piesă inspirată din lupta armatei române în Războiul de Independență a fost montată de el și jucată de militarii unității cu mult succes.

În vara anului 1901, aflându-se cu regimentul în aplicație la Rimnicu Vilcea, sergentul Constantin Tănase a primit ordin să organizeze un spectacol în folosul Crucii Roșii. În numai câteva zile a pus în scenă o comedie într-un act intitulată „Ofițerul și ordo-

nanța”. Pentru completarea spectacolului, Tănase a organizat și o gală de lupte greco-romane. În lipsa unor luptători „mai arătoși”, Tănase a găsit un soldat cu o statură de Hercule, fost hamal în portul Constanța, pe care, cu autoritatea ce i-o gădea gradul de sergent, se spune că l-ar fi sfătuit: „Măi soldat, ascultă la mine, să te lași bătut că așa e piesa”.

Reușita acestui spectacol l-a făcut pe C. Tănase să facă pași mari în sfera activității regizorale. Ca atare, a montat cu mare minuțiozitate „Atacul dorobanților de la Plevna”, inspirându-se din litografiile vremii, atîrnate pe pereții dormitoarelor. Folosind fanfara regimentului, artificiiile, gloanțele oarbe și chiar focul bengal, Tănase a montat un spectacol care, în anul 1901, s-a bucurat de un mare succes. (De reținut că filmul cu această temă a fost realizat abia în anul 1912).

În ziua de 28 august 1902, după trei ani și 10 luni de militărie imbinată cu activitate artistică, sergentul C. Tănase a părăsit cazarma, nu fără oarecare melancolie, căci cazarma și haina militară i-au dat prilejul să se afirme ca organizator și regizor de spectacole ostășești.

Marele actor de mai târziu nu s-a despărțit pentru totdeauna de viața de unitate. Peste un an, în 1903, deși era student la Conservator, a solicitat să fie reangajat și primit în cadrele active ale armatei. Avansat la gradul de plutonier, a fost încadrat la Regimentul 1 geniu în funcția de ajutor al ofițerului cu îmbrăcăminte, iar mai târziu a îndeplinit și funcția de grefier al comisiei de disciplină de pe lângă regimentul din care făcea parte. Cu aprobarea lui C. Nottara, care preda la Conservator dicțiunea, mimica, jocul de scenă etc., plutonierul C. Tănase a frecventat cursurile Conservatorului îmbrăcat în haine militare. De atunci datează și fotografia alăturată. Concomitent cu cele două ocupații principale, plutonierul C. Tănase era și figurant la Teatrul Național, corist și comandantul pompierilor, iar între anii 1904—1905 și actor în nenumărate spectacole.

Pînă la urmă s-a hotărît să ceară trecerea în rezervă spre a se dedica teatrului, și astfel, armata a pierdut un plutonier, dar țara a câștigat un mare actor, pe marele om de teatru Constantin Tănase.

Începînd chiar cu primul deceniu al secolului nostru, activitatea desfășurată de el pe scenele teatrelor din țara noastră a devenit din ce în ce mai bine cunoscută. A jucat la început în diferite companii teatrale: Grigoriu în anii 1905—1907, Petre Liciu și Al. Davila în 1907—1908, Constantin Nottara și Niculescu Buzău în 1908—1910, Al. Bărcănescu în 1910—1913 și așa mai departe.

În anii grei ai primului război mondial a fost chemat sub arme, fiind încadrat la Regimentul 1 geniu, care a intrat în compunerea Armatei a 2-a române, comandată de generalul Al. Averescu. Ca toți militarii unităților subordonate acestei armate, plutonierul Constantin Tănase a luat parte la luptele din zona Brașov, Sf. Gheorghe și apoi Făgăraș. Pe timpul retragerii armatelor române în Moldova, Constantin Tănase a primit sarcina din partea Marelui Cartier General, refugiat la Iași, să organizeze un grup de artiști de toate categoriile și să pregătească spectacole în folosul militarilor mobilizați și al răniților din spitale. În primăvara și vara anului 1917, colindînd prin garnizoanele din spatele frontului de la Mărăști și Mărășești, echipa teatrală condusă de plutonierul Constantin Tănase a dat zeci de spectacole la care au participat mii de soldați, subofițeri și ofițeri ai armatei române. Cîntecele, cupletele comico-satirice și pantomimele lui Tănase au avut darul să ridice moralul luptătorilor și răniților.

După război, C. Tănase a fost demobilizat, întemeindu-și în anul 1919 compania de teatru de comedie și revistă „Cărăbuș”, pe care a condus-o pînă la 29 iulie 1945, cînd a decedat.

Jocul absolut natural, original, vocea firească, mimica, șarja comico-satirică, execuția muzicală a cupletelor, dansul, acrobația au fost atributele prin care s-a impus, atît în țară cît și peste hotare, ca un mare actor de comedie al scenei românești.

■ Dr. CONSTANTIN UCRAIN

Locotenent-colonelul (r)
ing. DIMITRIE LEONIDA

Bucureștiul se poate mindri cu un număr impresionant de muzee ce atestă contribuția sa la tezaurul de valori spirituale ale omenirii. Unul dintre acestea este, fără îndoială, Muzeul tehnic „Inginer Dimitrie Leonida”. Și merită a fi menționat că omul de știință care a dat numele său muzeului arhinit a făcut parte, asemeni multor altor personalități ale culturii și științei românești, din rîndul cadrelor oștirii române... Avea doar 19 ani cînd, la îndemnul tatălui său, și el ofițer de carieră, s-a hotărît să îmbrace uniforma de ostaș, devenind, la 21 septembrie 1903, soldat cu termen redus al Regimentului 1 geniu din București. La numai cîteva luni de la încorporare, datorită pregătirii sale exemplare — absolvise, cu rezultate strălucite, Liceul „Mihai Xteazul” —, înclinațiilor sale deosebite în domeniul mecanicii și electricității, superiorii săi hotărîsc a-l trimite la studii de specialitate peste hotare. Se impune, chiar din primii ani de studenție, la celebra Politehnică Charlottenburg din Berlin. Astfel, proiectează, printre altele, **„Primul plan sistematic de utilizare a apelor țării în scopuri energetice”**. Tot în anii de studii mai pune la punct un îndrăzneț proiect de „metropolitan” ce urma să fie construit în București, precum și planurile — elaborate minuțios, după o vastă documentare — privind construirea unei uzine electrice la Bicăz și valorificarea energetică complexă a Văii Bistriței. (Pentru amănunte a se cerceta lucrările **Scurtă istorie a creației științifice și tehnice românești**, Editura „Albatros”, 1981 și **Focul viu**, Editura Științifică, 1963). Respingînd propunerile ispititoare de a-și continua activitatea științifică peste hotare, revine în patrie, pe care o va sluji cu credință și pricepere pînă în ultimii ani ai vieții. În 1905 este avansat la gradul de sublocotenent și trimis, din nou, în mai multe orașe din Europa spre a studia cele mai avantajoase soluții de electrificare, ce urmau a fi adaptate la nevoile energetice ale principalelor orașe ale țării. Ca urmare, se construiesc termocentralele de la Grozăvești și Botoșani și prima rețea electrică din Capitală. Ia ființă prima Școală de electricieni și mecanici, pe care o conduce de-a lungul multor ani. În același

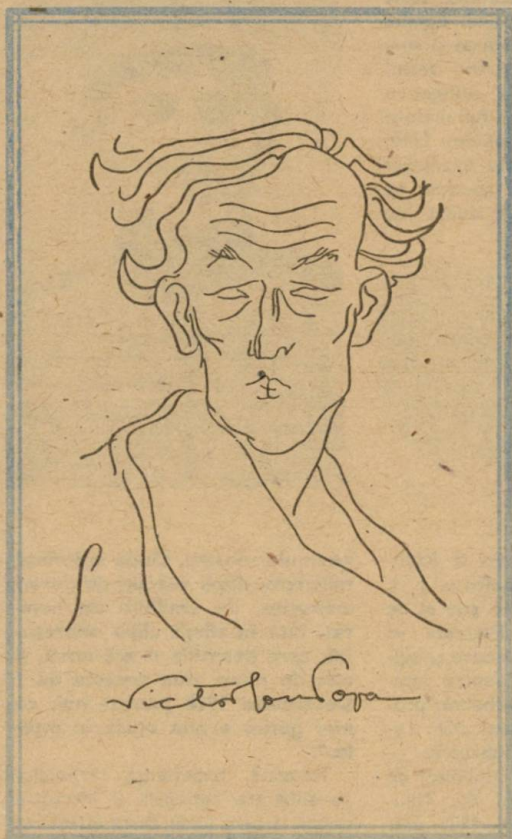

timp elaborează un regulament de funcționare a centralelor termoelectrice și întocmește noi planuri de electrificare a orașelor. În 1913 este avansat la gradul de locotenent în rezervă. În timpul mobilizării nu-și încetează activitatea. Realizează **„primele stații mobile de telegrafie și telefonie din armata română”**, iar în 1916 își aduce contribuția la construirea unui post de telegrafie fără fir (pentru nevoile armatei) în București și a altuia la Roman. Tot el este autorul unui dispozitiv de reglare automată a tirului de artilerie antiaeriană. După război — avansat de acum la gradul de căpitan în rezervă — călătorește în Franța, Anglia, Statele Unite ale Americii, Elveția, Italia, întorcînd, la întoarcere, un amplu memoriu privitor la modalitățile de **„formare a cadrelor și organizarea industriei”**. Se preocupă, în continuare, cu aceeași dăruire, de introducerea tramvaielor în București, fondează fabrici de mașini electrice și transformatoare, instalații de semnalizări feroviare, înființează societatea „Energia” (al cărei director general este pînă în anul 1934), editează reviste și lucrări de specialitate... Își găsește timp și pentru a preda la catedrele politehnicilor din București și Timișoara. În 1942 devine membru al Academiei Române.

Inginerul Dimitrie Leonida rămîne un strălucit precursor al științei românești și europene.

■ GH. JENICĂ

Locotenentul
VICTOR ION POPA

tului Dodești din județul Tecuci, unde V.I. Popa și-a petrecut copilăria. Informațiile noastre ar fi mai bogate...

A fost mobilizat în 1916 și, după absolvirea unei școli de ofițeri, a fost înaintat la gradul de sublocotenent și repartizat Regimentului 12 infanterie. Participa direct la lupte, dînd dovada de curaj și eroism în bataliile de pe fronturile de la Soveja, Marașești și Oituz. Deși grav ranit în înfruntarea cu inamicul de pe Dealul Leșunțului, lînga Oituz, tînarul ofițer pune în scena piesa **Suprema forță** de Haralamb Lecca, prezentată spectatorilor, în mare parte militari veniți de pe front, la Teatrul din Bacău. Își notează, în continuare, impresiile din război și-și finalizează romanul, în parte autobiografic, **Floarea de oțel**. În 1918, abia ieșit din spital, unde fusese internat pentru a doua oară, revine la Birlad, locul sau de naștere, și montează comedia **Flori și fluturi**, ieșind din cădrelor active ale armatei (între timp fusese avansat la gradul de locotenent), se dedica scrisului și-și pune întreaga pricepere și talentul în slujba teatrului, pornind de la profesiunea sa de credință ca: „**Sîntem o țară excepțional de înzestrată pentru arta această a scenei pe care am descoperit-o tirziu și greu (...)** Ne trebuie doar inima, curajul și cumințenia să ascultăm porunca pe care ne-o dă destinul adevărat al teatrului românesc”.

Printr-un concurs de împrejurări, semnatarul acestor rînduri — dacă îi este îngăduit să marturisească un asemenea amanunt — a avut fericitul prilej ca, la sfîrșitul anului 1945, să audieze, în fostul Teatru „Munca și Lumina”, o parte din neuitatele cursuri de arta dramatică ale maestrului Victor Ion Popa, dramaturg, romancier, actor, director de scenă, scenarist, producător de filme (datorită stradanilor sale s-a turnat antologicul film „**O noapte furtunoasă**”), caricaturist, pictor-scenograf, cînd era cazul, pentru reușita spectacolului, se transforma, după nevoi, și în croitor, zidar, mașinist sau electrician. Era un om deosebit. Cult, înzestrat cu un ales simț pedagogic, atașat sufleteste de toți elevii săi, de toți cei cu care își ducea prodigioasa-i activitate. Criticul Eugen Lovinescu îl caracteriza astfel: „**Di Victor Ion Popa s-a coborît din Birlad și, dacă a adus cu dînsul trei nume, e unul din rarii ce nu le-a uzurpat: căci ce nu a făcut pînă acum acest om al Renașterii în care să nu fi fost Victor prin realizare și Ion prin autotonicitate?**”.

S-a stins din viață în martie 1946, în plina maturitate creatoare, însoțit de regretele sincere ale celor ce i-au fost în preajma și s-au bucurat de îndrumările sale, cit și de ale numeroșilor admiratori ai spectacolelor puse de el în scenă, ai pieselor și cântîrilor pe care le-a creat...

Deoarece cititorii pot apela la monografia ce i-a fost dedicată de către Ștefan Cristea — **Victor Ion Popa (Viața și descrierea operei; contribuții documentare)**, ne vom rezuma să va reamintim cele mai reprezentative piese ale sale, ce fac și astăzi parte din repertoriul teatrelor românești: **Ciuta, Mușcata din fereastră, Tache, Ianke și Cadîr, Acord familial, Răzbunarea suflleurului, Răspîntia cea mare...** Și cine nu-i citește cu interes romanele **Velerim și Veler Doamne, Sfirlează cu Fofează** (eroul cărții este tînarul Toader, inventator aviator), **Maistorașul Aurel, ucenicul lui Dumnezeu** (dedicat pionierului aviației românești și mondiale, Aurel Vlaicu), ca și **Micul îndreptar de teatru**, ce cuprinde nu numai probleme specifice scenei, ci și unele referiri la viața sa. Victor Ion Popa a mai semnat, în publicațiile din Capitala și din țară, nuvele, povestiri, poezii, nu puține ramase în manuscris.

Cît privește anii petrecuți sub arme, între 1916—1919, deținem puține date. Dacă am avea la îndemînă și monografia întocmită de intelectualii sa-

Atunci cînd factorii de decizie ai țării au hotărît intrarea României în război (august 1916) — acțiune subordonată exclusiv apărării independenței, eliberării teritoriilor românești aflate sub dominația dublei monarhii austro-ungare și unirii lor cu Patria-mamă, tînărul sublocotenent de rezervă Camil Petrescu, în vîrstă de 22 de ani, s-a prezentat la Regimentul 22 Dîmbovița (Tîrgoviște), participînd la ac-

bilizat, revenind în București. Rana provocată de explozia unei bombe de mare calibru îi va aduce și surzenia parțială, pentru tot restul vieții, scriitorul fiind obligat a purta un aparat auditiv. Reluîndu-și studiile în primăvara anului 1919, Camil Petrescu își trece examenul de licență în filozofie, apreciat cu calificativul „magna cum laudae” de

CAMIL PETRESCU „Cu moartea pre moarte călcînd”

țiunile ofensive și de apărare ale armatei române din prima parte a campaniei din anul 1916, inclusiv la cele din zona Sibiu.

În timpul aprigelor încețări din zona Munților Piatra Craiului (cota 741 m), sublocotenentul Camil Petrescu a fost rănit de rafala unei mitraliere inamice, fiind evacuat și internat în spital. După însănătoșire, a plecat din nou pe front, în Moldova, fiind repartizat la data de 16 martie 1917 la Regimentul 16 infanterie „Suceava”, unitate care, în vara fierbinte a acelui an, a luptat eroic la Cașin și Oltuz.

La 26 iulie 1917, în calitate de comandant al unui grup de mitraliere, sublocotenentul în rezervă Camil Petrescu a participat la singeroasa încețare de la cota 789 — Ungureanu, la poalele muntelui Coșna. În vîltoarea luptelor este rănit grav și cade prizonier, fiind internat, împreună cu alți camarazi, în lagărul de la Sopronyék, din apropierea orașului Sopron (Ungaria). Prin ordinul de zi nr. 560 din 1 august 1917, sublocotenentul Camil Petrescu, împreună cu alți 13 ofițeri, este dat mort în timpul luptelor de la cota 789 — Ungureanu.

La 10 aprilie 1918, după semnarea armistițiului, Camil Petrescu se întoarce din prizonierat: este demo-

nat către comisia formată din C. Rădulescu-Motru, P.P. Negulescu și I. Rădulescu-Pogoneanu. Se știe că de acum înainte Camil Petrescu va duce una din cele mai active și agitate existențe, tipică pentru intelectuali din epoca interbelică: profesor suplinitor la Liceul „Gh. Lazăr” din București (februarie — martie 1919); profesor suplinitor de limba română la liceul din Timișoara, unde, între 1919—1921, desfășoară o intensă activitate publicistică, redactînd periodicele „Banatul românesc”, „Țara” și „Limba română”, și colaborator asiduul la o serie întreagă de publicații, precum „Adevărul”, „Dimineata”, „Contemporanul”, „Argus”, „Rampa”, „Cuvîntul liber”, „Universul literar”, „Omul liber” ș.a. Multe din articolele publicate în ziarele și revistele vremii, unele dintre ele editate de el însuși („Săptămîna muncii intelectuale” și „Cetatea literară”), sînt consacrate comentariilor asupra diverselor faze ale războiului la care participase, modulul în care se cerea organizată și dotată armata română în scopul nobil al apărării patriei și semnificației istorice a zilei de 1 Decembrie 1918. Vorbînd despre ziua de 1 Decembrie 1918, în primul articol publicat în „Banatul românesc”, intitulat „Ziua neamului — 1 Decembrie 1919”, Camil Petrescu scria: „E cea mai mare, cea mai luminoasă din istoria

neamului nostru. După suferințe milenare, după veacuri de dureri înăbușite, de umilințe de neuitat, iată în sfîrșit clipa neprețuită, care deschide o eră nouă. E atît de mare ziua aceasta de 1 Decembrie 1918 pentru noi, că nu-i găsim o alta egală în înțeles”.

Totodată, experiența războiului de eliberare națională și întregire statală la care luase parte a fost redată de scriitorul Camil Petrescu în versurile din placheta „Ciclul morții” (1923) și romanul „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război” (1933) — opere de referință în literatura noastră.

Pînă la sfîrșitul vieții sale (14 mai 1957), Camil Petrescu a purtat un respect deosebit față de oștirea română în rîndurile căreia a slujit cu devotament și eroism, vibrația patriotică regăsindu-se permanent în scrierile sale.

■ AUREL PENTELESCU
■ TEOFIL OROIAN

LA CEASUL ÎNTREBĂRILOR

„Tratați oamenii ca pe un noroi și veți vedea că se transformă în noroi”, obișnuia să spună Hitler. Și, totuși, istoria prea chinutului nostru veac demonstrează, fără drept de apel oă, în chingile celor mai demente forme de totalitarism, sufletul popoarelor a izbutit să păstreze ceva neîntinat. „Umanismul” scria André Malraux în primele ceasuri de după încheierea celei dintii conflagrații mondiale - nu înseamnă să afirmi că „ceea ce am făcut noi nici un animal nu ar fi făcut-o”, ci înseamnă să demonstrăm că ne-am împotrivit pornirilor animale ale ființei noastre. Umanismul înseamnă să declarăm răspicat că dorim să regăsim omul oriunde și ori de câte ori ceva sau cineva va vroi să-l strivească.”

Această ascensiune spre zonele superioare ale conștiinței, această resurrecție morală a individului prin ideal se regăsesc în mai toate filmele importante pe tema războiului produse din 1945 încoace. Și, har Domnului, n-au fost puține. Dimpotrivă. La un moment dat chiar, prin anii '60, în anumite țări, cum ar fi Iugoslavia, Uniunea Sovietică și într-o anume măsură Polonia, genul ajunsese să sufocă ecranele, fără ca publicul să dezerteze din săli. Iar astăzi, când, după un relativ reflux al temei din producția lumii, filmul numit de război reîncepe să apară cu oarecare insistență în repertorii, statistici de ultimă oră indică limpede că, în ierarhia preferințelor absolute ale marelui public, cinespectacolul de acest fel continuă să ocupe un loc de frunte, situându-se după filmul de dragoste, cel polițist și cel... porno.

De ce atrag atât de mult filmele de război? Iată o întrebare pe care psihologii și sociologii și-au pus-o încă din anii '20, străduindu-se, pe bună dreptate, să elucideze dacă „trebuie înțeles că ele fac propagandă împotriva războiului sau mai curând îi fac reclamă?”. Oricum, pasiunea publicului, îndeosebi a celui tânăr, pentru genul în cauză a fost și rămâne justificată. În filmele de război, suspansul și spectaculosul se văd permanent dublate de veracitatea istorică a întâmplărilor înfățișate. Chiar și în cazul unei pure ficțiuni, spectatorul are sentimentul că acea realitate românească ar fi putut fi adevărată, suportul istoriei, contextul politic autentic al tramei apropiind ficțiunea de viață, încălzind-o cu dramatismul memoriei colective a vremurilor. Poate nu este tocmai o coincidență faptul că nu există nici un mare regizor al lumii care să nu fi atacat, măcar o singură dată, măcar în treacăt, măcar aluziv, tema războiului.

DE LA GRANDILOCVENȚĂ LA LUCIDITATE

Dacă ar fi să privim înapoi în timp, am observa că din 1945 și până astăzi genul a funcționat ca un perfect barometru al stării

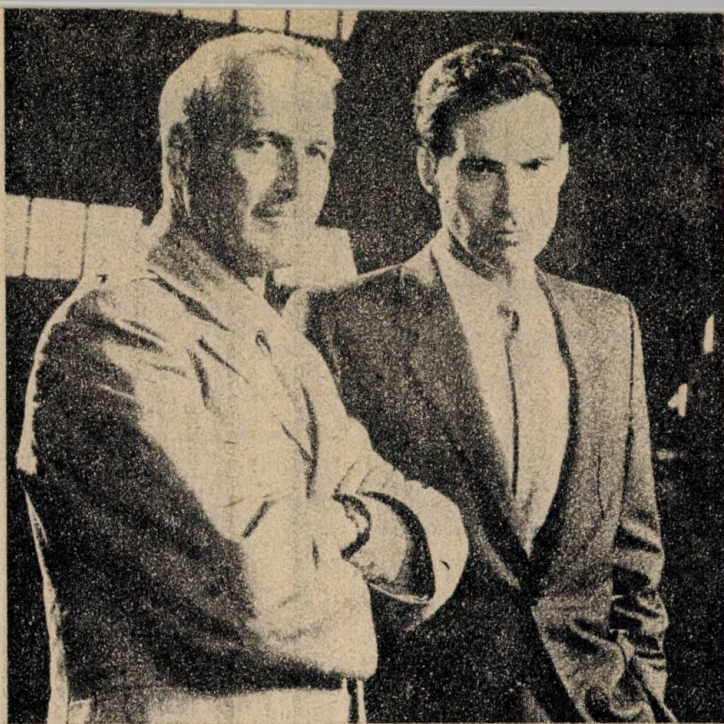
politice a planetei, reflectând în-tocmai evoluția situației internaționale, de la era războiului rece la aceea a destinderii. În arcul boltit peste viețile noastre între Yalta și Malta, perspectiva cinematografică asupra conflictelor armate s-a umanizat progresiv pe toate meridianele. În primii doi-trei ani de relativă confuzie de după încheierea păcii, cu excepția cineaștilor sovietici, în-

chistați în dogmele estetice, jdanovist-staliniste, ale mistificatorului „realism socialist”, ce nu permitea decât glorificarea pompoasă a înfruntărilor armate, în tot restul lumii cel dintii reflex a fost acela al exorcizării imediate a monstruoziității inutile a holocaustului. Neorealismul italian (prin Rosellini și Lattuada), școala documentaristă engleză (prin Humphrey Jennings și Carol Reed), ca și cei mai interesați realizatori europeni ori americani s-au grăbit să acuze măcelul orb și sechelele cosmice. **Luptătorii din umbră** (1945) al francezului René Clement, **Ultima etapă** (1948) al polonezei Wanda Jakubowska, **Asasinii sînt printre noi** (1946), turnat de Wolfgang Staudte într-o Germanie încă nesfîșiată în două, **Ultima șansă** (1945) al elvețianului Leopold Lindtberg, **Undeva în Europa** (1948) al maghiarului Geza Radvanyi sau **Povestea soldatului Joe** (1945) al americanului William Wellman au floruit acuzator al operei de artă născute din sinceritatea impulsului de a spune pe nerăsuflăte adevărul și numai adevărul despre o tragică experiență a umanității.

Treptat însă, o dată cu împărțirea lumii în cele două blocuri militare adverse și instalarea „războiului rece”, suflul de sinceritate al filmului de război înghețată, copleșit de responsabilitatea de factură patriotică pe

O sumbră alegorie

Paul Newman și Dwight Schultz în filmul american „Shadow Makers” (Făcătorii de umbră) de Roland Joffe

care noile realități politice o așază pe umerii cinematografilor naționale. În prima perioadă de după încheierea păcii, de la Moscova la Washington, de la Paris la Tokio, de la București la Stockholm, cine ar fi îndrăznit să prezinte în culori sumbre sau pe un ton critic paginile de suferință și jertfă ale luptei antifasciste risca opoziția opiniei publice, dacă nu chiar curtea marțială. Grandilocvența apăsătoare a mitului eroic, ilustrat de filme populate cu personaje spectaculare, infailibile, angajate fără șovăire într-o înfruntare pe viață și pe moarte, la capătul căreia se afla neapărat victoria, a dus la o viziune romantic idealizantă a vieții de tranșee. Stereotipul fals optimist al acestei perioade și-a găsit echivalența, în plan formal, într-o stilistică prăfuită, de un academism rigid, cultivat cu egal entuziasm, spre exemplu, de cinematografia sovietică și cea americană — istoria ne-a învățat că extremele se ating. Printr-o ciudată metamorfoză, pe ecran războiul se convertea într-o pură convenție, puțin convingătoare, trăită de personaje ilustrative lipsite de consistență și viață interioară. Varianta a filmului de aventuri, acele pelicule de război se depărtau propriu-zis de realitate, de drama sfâșietoare a milioanele de familii zdrobite, de încestarea crâncenă a conflagrației, cultivând manicheismul și simplismul perspectivei istorice. Nu pentru multă vreme însă. În 1965, criza Suezului readucea violent în actualitate fragilitatea

armistițiilor. Spectrul războiului plutea din nou deasupra Europei și nu numai a ei.

În fața acestei amenințări surde, cinematograful a reacționat prin apariția, pe mai toate meridianele, a unor opere rechi-zitoare. Al 41-lea de Grigori Ciuhrai, *Canalul* de Andrzej Walda, *Viata nu iartă* de Iulian Mihu și Manole Marcus, *Hiroshima, dragostea mea* de Alain Resnais, *Marele război* de Mario Monicelli, *Romeo, Julietta și intenericul* de Jiri Weiss au propus, totodată, un nou limbaj cinevizual, noi și îndrăznețe formule narrative. La un deceniu și mai bine de la încheierea păcii, cinematograful se trezea din torpoare și, revoluționând canoanele vetuste, îmbrățișa din nou principiile lucidității și ale adevărului.

După o lungă, prea lungă perioadă „romantică”, el își lua curaj să redescopere și să aplice realismul în sensul definiției date de Bertolt Brecht: „*Realism nu înseamnă să arăți lucruri adevărate, ci să le prezinți așa cum arată ele într-adevăr.*” A condamna declarativ războiul ar fi fost inutil, iar a respinge în bloc fenomenul belic ar fi echivalat cu o revoltă sterilă, depășită de contextul noilor tensiuni politice. Pacifismului utopic al tradiției umaniste de tip clasic urma să i se substituie acum un *pacifism activ*. Momentul entuziasmului și al optimismului necondiționat trecuse, începea perioada examinării critice, sau ciclul „*dezintegrării prin cunoaștere*”, cum îl definește istoricul de artă francez Elie Faure, în concepția căruia omenirea înaintea printr-o succesiune de „*cicluri de integrare prin iubire*” — când masele sunt antrenate de feroarea unui ideal comun — și de „*cicluri de dezintegrare prin cunoaștere*” — când, dimpotrivă, în prim-plan trece individul care se distanțează și analizează lucid experiențele trăite.

EROI SAU VICTIME?

După ce cultivaseră pînă la excess iatura eroizantă a războiului, după ce îl prezentaseră exclusiv ca pe o pagină glorioasă, ca pe un prilej de afirmare a virtuților

„Balada soldatului” — o amintire romantică a cinematografilor sovietice

unora sau altora, cinematograful se încumeta în sfârșit să impună filme care nu mai exaltă gestul vitejesc, ci *prețul sacrificiului*, insistând mai puțin pe secvențele de front și mai mult pe *valorile existenței în timp de pace*. Această reconsiderare critică a războiului, aplicată, mai întâi, dintr-o explicabilă prudență, primei conflagrații mondiale, s-a extins rapid la ultima conflagrație mondială, pentru ca, în cele din urmă, cineastii să îndrăznească să abordeze, cu toate riscurile, și conflicte armate de dată recentă; e cazul unor regizori francezi, care nu vor pregeta să condamne conflictul din Algeria, ori al veritabilei cruciade pornite în anii '70 de conștienți lor din Statele Unite împotriva războiului din Vietnam, între peliculele de notorietate înscrindându-se *Vinătorul de cerbi* de M. Cimino, *Apocalipsul acum* de F.F. Coppola sau *Întoarcerea acasă* de H. Ashby, fiecare din ele vorbind din alt unghi despre deformările și traumele asupra participanților la dezastruoasa campanie. Eroi sau victime?

Iată, deci, că lupta regizorilor de pretutindeni pentru a-și câștiga dreptul de a spune adevărul și numai adevărul în filmele lor de război a fost de lungă durată, cu victorii efemere și replieri tactice în fața opiniei publice, a producătorului sau a cenzurii, până la consacrarea în deceniul '80 a unei viziuni lucide, dezbrătată complet de clișee, elocvent fiind în special, prin realismul lor demitificator, *Pluton* și *Născut pe 4 iulie* de Oliver Stone. Tot mai frecvent, efectele de pirotehnie și secvențele de lupte năprasnic al unor uriașe mase de figuranți, înclăștrările corp la corp sau discursurile excesiv patriotarde sînt înlocuite cu lucide meditații pe tema responsabilității individuale a celor investiți cu putere decizională.

În *Verificare din mers* al sovieticului Iuri Gherman, un ofițer al armatei sovietice dezertează în tabăra inamică, apoi, cuprins de remușcări, se reîntoarce la ai săi, unde va fi mereu suspectat, pînă ce își răscurpă prin sacrificiu vina trădării. Egală importanța în economia acțiunii și în pledoaria pentru prevalența valorilor umane în raporturile dintre cei ce dețin puterea decizională și cei asupra cărora se exercită ordinele o are personajul comisarului politic, de înțelepciune sau de dogmatismul căruia depinde la un moment dat soarta unui întreg regiment.

„Se mai poate oare spune ceva nou despre și împotriva războiu-

Secvență din filmul „Du-te și vezi” al sovieticului Elem Klimov: copilăria ultragiată de război

lui pe ecran?” — se întreabă, cu ani în urmă, celebrul cineast german Fritz Lang. Și tot el răspundea: „Nu. Și totuși, esențial este să repetăm, mereu, iar și iar, lucrurile rostite.” Iată de ce n-a surprins pe nimeni cînd unul din cei mai „în voga” realizatori americani, Roland Joffe, triplu laureat al Premiului Oscar pentru *Cimpuri ucigăse* (1984), și-a anunțat intenția de a dedica un film „cazului Oppenheimer”, redeschizînd dosarul unuia dintre părinții bombei atomice. Pe parcursul lucrului la scenariu, Joffe a înțeles însă că în dramaturgia filmului o egală importanță trebuie să aibă personajul generalului Leslie R. Groves, cel care a condus, cu voință neclintită, experimentele Pentagonului de la Los Alamos, pînă la obținerea doritei, dar înspăimîntătoare arme. Teza din *Făuritorii de umbră* (Shadow Makers) este că, fără tenacitatea și îndrăzneția militarului respectiv, îndoilele și reticențele savantului ar fi avut cîștig de cauză și, cine știe, poate că „Bomba” nu s-ar mai fi născut în laboratoarele de la Los Alamos împingînd omenirea în era războiului nuclear. Interpretat cu aplombul obișnuit de către Paul Newman, generalul Groves se înscrie în lunga galerie de eroi cinematografici mențiți sa personifice „eternul” unui conflict moral major; căci întrebarea pe care și-o și ne-o pune filmul este unde se termină obediența și unde începe excesul de zel în îndeplinirea unei misiuni.

În ochii posterității, din perspectiva dezastrului de la Hiro-

shima și Nagasaki, și mai ales din perspectiva funestei instaurări a războiului rece, vina pentru detonarea primei bombe atomice revine nu atât savantului Oppenheimer, cit generalului responsabil cu împlinirea „Proiectului Manhattan”, cum s-a numit în cod militar secret cursa contra cronometru purtată pentru realizarea bombei. Filmul urmărește pas cu pas erodarea morală a unui militar de elită sub presiunea puterii absolute de care dispune și care îi alienează treptat comportamentul. Iată cum, dintr-un film despre cazul Oppenheimer, *Făuritorii de umbră* s-a convertit într-un film, cu caracter acuzator, despre paranoia puterii. Nu este mai puțin adevărat că tot în acești ani s-a încercat și reeditarea eroiului infailibil, un fel de Superman atottriumfător și cu gust pentru violența ca atare, precum seria *Rambo* a americanului S. Stallone, care a avut, și încă are, publicul său. Între tendința întreținerii unui cult al forței primare și curentul mai larg al blamării a tot ceea ce implică războiul ca fenomen psihic, filmul contemporan cu tematică de război aduce propria sa mărturie despre starea de spirit actuală a unei lumi aflate în plină prefacere, cu destule semne de întrebare însă în ce privește destinele omenirii.

■ MANUELA CERNAT

DORU STĂNCULESCU

M-ați rugat să vă las să vă prezentați singur, domnule Stănculescu...

Prezentarea mea, un fel de foarte scurtă autobiografie, a apărut în programul spectacolelor ținute imediat după Revoluție, pe 28 februarie și pe 1 martie, spectacole organizate de Clubul A al Arhitecturii (aceste două spectacole au reprezentat reînnoirea Sălii Palatului, după atîția ani în care nu s-au mai auzit acolo nimic altceva decît cuvîntări). M-am născut la maternitatea Colțea, în ziua de 25 iunie 1950. În acel an se împlinea un veac de la nașterea lui Eminescu... De remarcat. La vîrsta de 39 de ani, am dat în clocot pe baricadele renașterii noastre naționale și am ajuns, împotriva voinței mele, la închisoarea Jilava, eveniment care putea să-mi curme firul vieții la același număr de ani la care s-a săvîrșit și sublimul spiritului național românesc, Eminescu. Între timp, le-am îngăduit părinților și unor dascăli să-și închipuie că fără ei rușii fi ajuns om. Și am ajuns în posesia unei diplome de arhitect conductor. În paralel cu aceste eforturi, chiar în școala de arhitectură, m-am „încîrdășit” cu cel care urmează să devină arhitect diplomat, Sorin Minghiat, cel ce s-a raliat cu flautul și cu gîtul său la întreprinderea pe care o începusem încă din anii liceului, aceea de a mîngîia și sfichiui spiritul, conștiința contemporanilor, deocamdată. În acest sens, am asaltat scenele din țară (mai departe nu am fost lăsați), cucerind mult mai multe aplauze decît huiiduleli, ba chiar au existat și două cazuri cînd am compus și muzica a două filme ale cinematografului românesc: **Porțile albastre ale orașului** și **Ultima noapte a singurătății**. Nu mai are rost să enumăr - modestia mă roade - diplomele ce-mi încununază activitatea artistică. Aveți grijă cum vă purtați cu mine; posteritatea vă va judeca...

— Fără să fiți un bătrîn, ați asistat la începuturile muzicii folk în țara noastră. Vreți să ne vorbiți despre acei ani?

— Fac parte din prima generație de folkști din România. Dintre aceia care am fost, mulți au plecat. Ca să dau un singur exemplu, Dan Andrei Aldăa (cu care am apucat să înregistrez niște piese compuse de mine, colaborează în care rolul său a fost, într-adevăr, decisiv) a plecat definitiv din țară; a fost o pierdere pentru folkul românesc, nimeni nu poate nega asta. Să vorbim, deci, de începuturi. Prin 1968, cînd eram în clasa a XI-a, a apărut la radio emisiunea numită „Metronom”, emisiune realizată de un om drag nouă, Dumnezeu să-l ierte, Cornel Chiriac. Era un prim contact al nostru, al generației noastre, cu ceea ce ne doream noi să aflăm. Radioul era singura poartă prin care ne informam, magnetofonul fiind pe vremea aceea un lux (și nici pick-up - un nepot al gramofonului - nu găseai în orice casă). Apariția acelei emisiuni a fost primul pas către o deschidere a generației noastre spre informația artistică. Pentru mulți dintre noi a însemnat o cotitură. De mult timp nu mai înțelegeam să înghi-

„SPER S-O DUC
EXTRAORDINAR!”

țim **Firicel de floare albastră** și alte cîntece de același soi - frumoase, de altfel -, care nu erau însă în spiritul nostru, pentru că atunci, în lume, se întîmpla altceva. Era „primăvara de la Praga”... Existau niște conflicte între întrebările noastre personale. Noi, care învășasem pînă atunci că soarele răsare de la răsărit, aflam acum că acest soare era cam... pătat. Începeam să căutăm prin anticariate niște cărți mai... ciudate, care, și ele, nășteau alte întrebări. Nouă ni se spusese că Stalin a fost tătucul nostru, iar în anumite birouri trona portretul lui Lenin. Măcinam aceste între-

Din albumul familiei Stănculescu: ȋncul Matei...

bări, noi, cei care abia eram majori, și absorbam, ca niște bureți, emisiunea „Metronom”. Acești doi factori au declanșat apariția mai multor cantautori (mi se pare termenul cel mai potrivit), tineri care ieșeau între oameni și spuneau, pe muzică, ceea ce le trecea prin cap. Nemaivorbind că se întîmpla să auzim, o dată pe anotimp, ceva Beatles - momente în care tot tineretul care avea un magnetofon înregistra, iar apoi cîntam asta prin parcuri, cu chitarele. Au fost niște ani superbi...

— Îi regretați?

— Nu. Deși sînt născut în zodia Racului, privesc înapoi doar ca să văd cum să calc înainte.

— Cum ați început să cîntați?

— Tot atunci, în 1968. Sora mea, Mihaela Mihai,

era deja lansată, urca spre prima ligă a cîntărețelor de muzică ușoară. Îmi tot propunea să mă introducă în radio, în televiziune; eu însă nu înțelegeam să mă las introdus prin ea. Drept pentru care mi-am luat chitara și m-am dus singur în fața sediului Radiodifuziunii, unde am stat trei zile în șir, întrebînd pe oricine vedeam că posedă o legitimație dacă nu vrea să mă asculte cîntînd cu chitara mea. După trei zile, fără nici un rezultat, m-am mutat la Televiziune. Acolo m-a luat cu el un tip mărunțel (mai tîrziu am aflat că era Titi Ax) care a avut timp și răbdare să-mi asculte două melodii. I-au plăcut și s-a hotărît să le înregistrăm. M-a întrebant dacă am tradiție de muzicant în familie, i-am spus de sora mea, și mi-a făcut figura, chemînd-o și pe ea - e drept, doar ca „anturaj” - la înregistrarea pieselor mele: „fratele și sora...”. Și, apropo de cenzura care exista atunci, mi-amintesc că am înregistrat două piese: Ion Crișmaru, pe versurile lui O. Goga, și în cîntecul celei ce-a plecat - o bossanovă pe versurile lui Minulescu. A fost transmis pe post doar primul cîntec, cel de-al doilea fiind considerat de către (domnul) Bucher o „dedicație” făcută cîntăreței Luminița Dobrescu, care rămăsese cu două săptămîni în urmă în R.F.G. După asta mi-am mai văzut și de școală, am terminat-o, m-am chinut de vreo trei ori să intru la Arhitectură și abia a treia oară am reușit. Îmi aduc aminte că, prin '70, a venit la mine George Stanca și mi-a zis: „Hai cu mine, că începem Cenuclul Flacăra”. „Ce-i aia?” - l-am întrebat. „Dar tu nu știi nimic, nu citești și tu presa?” (Mă întreba de parcă aș fi avut ce citi în presă). „Tu n-ai văzut ce conține acum revista „Flacăra”, în noua ei organizare?” Eu dădusem un interviu la „Flacăra”, dar înainte să vină Adrian Păunescu ca redactor-șef, interviu pe care mi l-a luat Jeana Gheorghiu, ea fiind pe vremea aceea doar o puștoaică, dar la fel de bătaioasă. Și, iată, vine Gigi Stanca și începe să-mi laude acest cenuclu, că Păunescu face revista, Dorin Tudoran este secretar de redacție, în fine, îmi umple capul cu numele unor personalități și mă convinge să particip la ședința inaugurală a cenuclului. La această întrunire, ținută în strada Slatineanu nr. 1, am înîlnit o grămadă de prieteni, convocați și ei acolo. Mă cunoscusem și eu Sorin Minghiat, care am văzut că nu duce degeaba flautul la gură, și zic eu că ne-am completat foarte bine unul pe altul. Înainte de cenuclu, tot auzind de Adrian Păunescu și vrînd să-l cunosc și din scris, nu numai din auzite, am găsit, în volumul lui Istoria unei secunde, o poezie care m-a atins și pe care m-am simțit dator s-o pun pe muzică; este vorba de **Baladă de copilărie**, melodie pe care am prezentat-o la primul cenuclu. Așa a început colaborarea cu „grasul”, cum îi spuneam noi, nu pelorativ, ci din simpatie. Că, mai tîrziu, din „grasul” a ajuns să i se spună „boss”, nu am fost noi, cei din prima gardă, care i-am schimbat porecla; noi am continuat să credem în el și să-l avem la suflet. După aceea, evenimentele s-au derulat cu o viteză și cu o densitate greu de imaginat. La început, „Flacăra” era o chestie efectiv de suflet, primii doi ani nu am luat nici un ban, doar ni se asigurau cazarea și masa în turnee. Pe urmă a devenit o industrie, dar nici aceea nu era o mină de aur. Numai dacă te gîndești că stătea în scenă de la 6 ore în sus, iar în afara scenei erai tot timpul „în priză”, că nu știai dacă i se năzare boss-ului să joace fotbal sau să facă ședință (după modelul de „mai sus”), nu prea aveai viață personală în cadrul cenuclului, mai ales în anii de declin ai acestuia era îngrozitor. Am fost unul din ultimii - din prima gardă - care am părăsit

și Doru, tatăl „veteran” al primei generații de folkși

cenuclul, deși mulți din „bătrîni” mă întrebau de ce mă tot duc cu el, cu Păunescu adică, nu vezi, „a luat-o razna?” Și le spuneam că a luat-o razna prin lipsa noastră, că noi, plecînd, am creat loc lingailor, impostorilor, care l-au făcut pe „grasul” să se schimbe într-alt. Poate eu am avut mai multă bună-credință; efectiv, la un moment dat, Păunescu m-a dat afară din cenuclu, și oricărui i se spunea așa ceva, să plece, ceda și pleca. Eu n-am cedat și i-am spus: „Ba nu. Eu am ce căuta în cenuclul ăsta, care este copilul nostru și al cărui tată nu se cunoaște exact. Am plecat împreună acum 8 ani și nu ne putem exclude unul pe altul, doar așa”. „Ce, ești nebun? Cum poți să spui așa ceva?” „Păi, așa îți spun, că de aia strigăm în cenuclu „Toți! Toți! Toți!”, fiindcă sîntem toți. Nu e cenuclul tău”. „Ba nu, cenuclu e al meu”. „Ba nu e al tău, e al nostru”. „Să știi că am oameni care să te dea afară cu forța”. „Bine, mă dau afară, iar eu mă duc prin față și îmi cumpăr bilet (asta nu mă poate opri nimeni să o fac) și intru în sală și cînt din mijlocul publicului, să vedem la cine se uită lumea? La tine sau la mine?” „Ce, ești nebun?” „Nu, tu mă obligi să fiu așa!” „Mai bine cere-ți scuze!” „Dacă asta îți face plăcere, poftim, îți cer scuze, deși n-am de ce”. Și ne-am împăcat. Asta se întîmpla prin 1981, la Tulcea. În 1980 fusesem angajat ca tehnoredactor la „Flacăra”, dar n-am rezistat, în subordinea lui Păunescu, mai mult de 8 luni. După 6 luni de întrerupere, m-am întors la facultate, am terminat-o, cu o șansă deosebită, avînd în vedere că am fost reprimat. Mi-am făcut stagiatura la Tulcea, unde, avînd și niște prieteni buni - vezi formația „Accent” - am încercat să organizez cîteva spectacole, care ar fi costat mai puțin, pentru că aduceam pe scenă prieteni de-ai mei din București și din țară. Însă președintele culturii pe județ, la care aveam acces, dar nu ca stagiar, ci ca invitat, deși vorbeam cu el, zicea că facem, dar nu se făcea nimic. Erau o inerție și o lipsă de interes pur și simplu. M-am căsătorit, apoi m-am

Intors la București. Am un băiețel — Matei — „domnul președinte”, cum îi spun eu de când s-a născut. Întrebat fiind dacă îi spun așa pentru că vreau să fie președintele țării, am răspuns: „Nu. Vreau să fie președintele tuturor Statelor Lumii”. Nu știu dacă va izbuti să ajungă atât de sus, dar eu sper. Sper nu numai ca Matei să ajungă președintele tuturor Statelor Lumii, dar sper și ca oamenii să ajungă la o înțelegere totală, să nu mai existe, de fapt, discordii, să fim oameni toți.

— Cum rezolvați problema limbii vorbite?

— Nu asta e problema. Cu limba, oamenii mai mult se încurcă, cuvintele, zic eu, mai mult stînjesc. Dacă ne privim în ochi, e mult mai semnificativ. Dacă nu ne privim, începem să căutăm cuvinte, nu?!

— Ce s-a întîmplat cu dumneavoastră din '80 încoa? De ce v-ați retras?

— Am obosit. După plecarea surorii mele din țară, încet-încet, fără să se creeze panică, am fost dat ușor la o parte, în sensul că aveam acces la televiziune și la radio din ce în ce mai rar. În situația asta, eu, nefiind nici cu facultatea terminată, trebuia să trăiesc din ceva. Și-mi rămîneau doar spectacolele. Pentru a-ți păstra firma, trebuie să fii zilnic pe post (la radio sau la televizor), iar dacă nu, măcar să fii fizic în fața publicului. Or, a face din artă, din prea-plinul tău sufletești, un mijloc de trai, mi se pare îngrozitor. Să cînti astăzi ca să ai ce mîncea mîine. Nu mai este bucuria intelectuală a mesajului, ci este — scuzați-mi expresia — grija pentru stomac, adică oribil. De multe ori, veneau ai mei la aeroport, eu coboram din avion, le dădeam valiza cu rufe murdare, o luam pe cea cu schimburi curate și mă urcam din nou în alt avion. Cînd mi se întîmpla să stau o săptămînă acasă, nu puteam să dorm în patul meu fiindcă nu era ca patul de hotel, cu care mă învățasem. Se adăuga și faptul că încă din vremea aceea se mergea pe formula de spectacol complex, adică unul sau doi folkști în prima parte și o trupă rock în partea a doua. Or, majoritatea spectatorilor veniseră să audă cum se bate toba, nu să asculte povești cu o chitară și cu o muzicuță. Asta te obliga la un efort suplimentar de concentrare, ca să captezi atenția altor oa-

meni; inevitabil, la un moment dat, mai cedau piulițele și nu-ți mai venea să fii cumsecade cu ei. Așa că fie te certai puțin cu publicul și făceai puțină militărie cu ei, fie închideai ochii, urechile, și îți dădeai drumul, ca la banda de magnetofon. Dar nesimțirea nu e în caracterul meu, și suferam din ce în ce mai mult. Asta m-a făcut să mă hotărîsc să-mi continui studiile și să-mi câștig o pîine alt fel decît prin muzică.

— Ați ajuns cumva la concluzia că folkul este un gen depășit?

— Nu, categoric nu! Sînt foarte bine primiți, dar de cei care vor să-i asculte. De aceea, după părerea mea, nu trebuie amestecate diferitele genuri de spectatori. În ultimul timp, am pus la cale o astfel de „cooperativă”, un grup de cantautori — insist asupra termenului — care să cîntăm în sălă de spectacol (mai bine trei concerte mai mici într-o sală de spectacol, decît unul mare, pe un stadion sau într-o sală de sport). La noi, comunicarea — și nu zbîntuiala — este ceea ce contează. De altfel, acum revin pe scene cu o poftă deosebită, tocmai din cauza pauzei extrem de lungi de activitate artistică. Acum nu mai vin pe scenă pentru a avea ce mîncea mîine, ci pur și simplu de plăcere, atunci, într-adevăr, eman bucuria artistului care bucură publicul.

— Și tot de atîta pauză ați dat în clocot pe bariadele din decembrie?

— Am aflat de ce se întîmplă în orașul Timișoara, ca mai toată lumea, de la diverse posturi de radio străine. Așa că pe 21 decembrie eu cloceam deja. Pusesem la cale o întîlnire cu cei mai apropiați de mine: Mircea Vintilă, Valeriu Sterian, Victor Socaciu, Mircea Baniciu; îi convocasem la mine pentru ziua de 21 decembrie, la ora una a după-amiezii. Urma să discutăm detaliile unui... „complot al folkștilor”. Ideea mea era să ne întîlnim toți pe 24 decembrie pe treptele Ateneului Român, la ora 14.00, nici un minut mai devreme sau mai tîrziu, astfel încît să fim mai greu de dispersat. Tot ceea ce vroiam să facem era să începem să cîntăm colinde de Crăciun. Bineînțeles, prin celebrul telefon fără fir urma să anunțăm fiecare cîtiva din cunoscuții noștri de acest spectacol... surpriză. S-ar fi adunat, cu si-

Anca Turcașiu

ANCA TURCAȘIU:

„Dacă aș putea, aș oferi
fiecărui ostaș o floare”

Dialogul cu fermecătoarea mea interlocutoare a pornit de la o întrebare „la modă” și totodată firească pentru o solistă de muzică ușoară: Ce ați făcut în ultimii... ani? Răspunsul — la fel de spontan ca și cîndoaarea pe care o exprimă în interpretarea cîntecelor sale.

— Am debutat în anul 1986, la

vîrsta de 16 ani, cu prilejul Concur-sului de interpretare de la Mamaia, obținînd o mențiune. Anul următor, în cadrul aceleiași concurs, am primit premiul special al Teatrului „Fantasio” din Constanța. Au urmat apoi mai multe filmări și înregistrări la radio și televiziune, numeroase spectacole în toată țara. Pen-

garanță, vreo două sute de spectatori, la care, dacă mai adăugăm și trecătorii curioși sau hotărâți să participe alături de noi, inevitabil se afla că ne-am strîns și că și în București s-a întâmplat ceva. Pînă să ne înfîinim noi, a venit un vecin la mine și am aflat ce s-a întâmplat după mîtingul din fosta Piață a Palatului. Și cum eram deja pe punctul de a exploda, am plecat în centru, unde am trăit cea mai extraordinară și, în același timp, cea mai îngrozitoare noapte din viața mea. Inițial, m-am așezat pe treptele din fața „Intercontinentalului”, de unde stăteam și priveam. Cînd am coborît însă între manifestații, parcă am intrat într-o magmă care fierbea și din care, chiar dacă aș fi vrut să ies, pur și simplu nu aș mai fi putut. Totul s-a terminat la un filtru al milîției, unde unul dintre civili a observat că eram puțin cam răgușit. Și așa, via Milîția capitalei, am ajuns la Jilava, de unde am fost eliberat a doua zi după-amiază, pe 22 decembrie. Era singurul lucru pe care îl puteam face, nu pentru mine, ci pentru fiul meu.

— Totuși, cum de nu ați scos nici un disc pînă acum?

— Ba am fost „scos” pe un disc cuprinzînd muzică folk cu piese ale celor mai semnificative personalități la vremea aceea. Eu, personal, am aflat că, după ce a apărut discul, benzile au fost luate din Radio fără să fim întrebați și înregistrate în „Electrecord”. Am-am supărat foarte tare pentru că, în mod normal, trebuia să facem contract, nu să primesc acasă, în mod simbolic, trei sute de lei, răsplată că am fost pus pe disc. Ulterior apare și o casetă audio, cu aceeași culegere de melodii, de care iar nu știam nimic, și mai primesc acasă vreo trei sute de lei. Oriunde în lumea asta, în momentul în care ești difuzat, faci un contract, ai cotă-parte din vânzare și stai liniștit acasă cel puțin un an pe banii câștigați. De fapt, acesta este unul din scopurile unei noi înființate asociații cu caracter sindical numită Societatea „Metronom”, anume apărarea drepturilor legitime ale artiștilor. Este un vis mai vechi al meu, nefiind numai un sindicat, dar și o societate cu caracter cultural, prelînd și funcțiile fostei agenții de impresariat artistic ARIA; e vorba, adică, de

o uniune de creație, organizație care există pretutindeni în lume, care reglementează în primul rînd satisfacerea drepturilor artiștilor. Să nu mai existe anomalii de genul apariției unui disc de care nici nu ai fost întrebat; Uniunea Compozitorilor funcționează tot cum a funcționat în ultimii ani, în sensul că sînt foarte mulți compozitori care trăiesc din beneficiile pe care le aduc alți compozitori, respectiv, necontestînd valoarea lor, compozitorii de muzică clasică nu aduc încasările pe care le aduc cei de muzică ușoară, dar sînt remunerați cu sume mult mai mari. Societatea „Metronom” nu zice „să moară capra vecinului”, ea zice: „să avem și noi două capre”. Să trăiască fiecare din ce produce. Eu, la ora asta, nu am box-office-ul lui Gabriel Cotabita, eu nu aduc atîția spectatori cîți aduce formația „Compact”, drept care eu nu pot să cer prețul pe care îl cer ei. Aici ar trebui să intervină și mass-media, a cărei misiune este să ridice nivelul cultural, dar și forța producătorului de artă de a atrage și de a convinge oamenii să-i cumpere produse de calitate. Mai degrabă mi se pare normal ca, din impozitul pe care îl plătesc eu, să susțin niște valori mai puțin comerciale. Tot în același context, nu-mi permit nici eu să ies pe piață cu cîntece de ștrand sau de cabană; dorința mea cea mai mare este ca, după ce pleacă de la un concert de-al meu, spectatorul să se ducă acasă și să-și aleagă o carte pe care s-o citească în liniștea casei sale. Pentru că, mai înfil de toate, trebuie să fii om, și ca să fii om trebuie să gîndești, și ca să gîndești trebuie să te informezi, adică să citești, nu numai să te uiți la televizor. „Metronomul” și asta își propune: de jos în sus, ridicarea nivelului cultural către valorile din ce în ce mai puțin interesate de comerț.

— Ce a făcut „Metronomul” pînă acum potrivit principiilor sale?

— Relativ puțin. Între altele, o colaborare cu fostul B.T.T. în organizarea turneului pe care l-au efectuat cele trei formații englezești în februarie la noi în țară și cam alfit. Abia ne-am constituit; poate, ca orice copil, se naște cu dureri, dar „Metronomul” este un copil normal, nu născut prin cezariană. Eu nu sînt optimist, ci absolut convins

tru prima oară, în septembrie 1989, am participat la un turneu peste hotare, în U.R.S.S., alături de alți cîntăreți, unde ne-am bucurat de un real succes. Am absolvit liceul (profil chimie) în 1988 și Școala Populară de Artă din Capitală.

— **Ce părere aveți despre muzica ușoară românească și cum ați dori să arate în viitor?**

— În primul rînd, menționez că melodia „Devreme și prea tîrziu”, compozitor Horia Moculescu, a fost premiată la Concursul de muzică de dans în anul 1989, la Costinești. Referitor la întrebare, sînt multe de spus. Muzica românească va putea străbate un curs ascendent numai prin serioase schimbări calitative, atît în ceea ce privește textul, melodicitatea, cît și modul de exprimare al interpretului. Numai așa putem fi în competiție cu cîntecele străine care au un succes deosebit în rîndul tinerilor noștri.

— În luna decembrie anul tre-

cut, v-ați aflat în București. Ce ați simțit în acele zile fierbinți cînd Revoluția a triumfat?

— A fost un șoc tot ce s-a petrecut atunci și simt că am renăscut. Am rămas profund impresionată de eroismul ostașilor. Locuind în zona sediului M.Ap.N., l-am văzut de aproape și vă spun, fără să mă laud, că în acele zile am dus și eu mincare militarilor de pe tancurile din fața blocului meu. Doresc să le mulțumesc prin intermediul dumneavoastră pentru sacrificiul făcut, pentru binele ce-l simțim și aerul de libertate pe care-l respirăm.

— **Revenind la muzică, ce exprimă cîntecele dumneavoastră?**

— Tînerete și vivacitate. Doresc prin repertoriul meu să satisfac cerințele publicului tînr, să răspund dorinței lui de viață, să-l stimulez în a se simți bine. Am colaborat și cu C.C.A. prezentînd spectacole militare unde, subliniez, am fost primită cu mult entuziasm. l-am în-

teles și am cîntat cu bucurie. Mi-a fost drag de ostași, de însăși bucuria lor. Am căutat să dau cît mai mult în acele spectacole și oricînd tot așa voi proceda.

— **Am omis vreo întrebare?**

— Despre pasiuni. Îmi plac teatrul, poezia și, bineînțeles, muzica. Ca idol, cîntăreața Whitney Houston. Iubesc animalele, am avut și o căpeșuță dalmatiană. Sînt puțin superstițioasă, în special cînd întîlnesc pe stradă preoți.

— **Încheiere, ce ați dori să transmiteți cititorilor noștri?**

— Să aibă puterea de a-și păstra tinerețea sufletească, bucurîndu-se de ea, acum, în primăvara libertății noastre. Dacă aș putea, aș oferi fiecărui ostaș o floare. Am fost și rîmîn alături de ei cu inima și gîndul, așa cum numai un tînr poate simți.

■ Locotenent-major
TIBERIU FRĂȚILĂ

că în scurt timp „Metronomul” va ajunge o instituție de prim rang în viața culturală a României, și nu numai. Cît despre aparițiile mele discografice, am mai scos un disc single, pe care apar două piese vechi: **Al, hal și Cîntec între apele țării**. Am avut și plăcuta surpriză să aud, la Europa Liberă, pe Monica Lovinescu vorbind nu frumos, ci senzațional despre acest disc-single și cu o ușoară iritare că abia după zece ani de activitate apare primul disc al lui Doru Stănculescu. Acum, eu sper ca cel târziu anul viitor să apară primul meu L.P., **Doru Stănculescu de alaltăieri și pînă ieri**. Ce e astăzi urmează să apară ceva mai târziu. Pentru a realiza însă ceva frumos cu adevărat, trebuie să ai timp — deci bani —, să stai acasă să te gînești și să compui, să prinzi momentul de inspirație cu chitara în mînă, să poți să-ți chemi niște prieteni cu care să înregistrezi după ce ai lucrat împreună, niște oameni care să aibă și ei timp și bani. Eu vreau să fac artă, nu industrie. La vîrsta de 17 ani mi-am numărat compozițiile. Am ajuns la un număr „colosal”: 42 de melodii, din care mi-am păstrat cel mult 4 melodii. Deci, am și eu cenzura mea proprie, de fapt, singura cu care sînt de acord.

— Și ce sperați în continuare?

— Sper s-o duc extraordinar. Nu sînt doar optimist, ci cred că sînt realist. Dar am răbdare, nimic nu se poate face bîndînd din palme. Nu sînt sigur că fiul meu va ști cu adevărat ce este democrația. Dar nu am nici un motiv să nu sper.

— Aveți ceva împotriva să-i pun câteva întrebări „domnului președinte” Matei?

— Bineînțeles că nu, îi faceți publicitate încă de pe acum.

— Matei, unde pleci tu acum, că de cînd vorbesc cu taticii tău tu îți faci valioara și nu ești

deloc atent la noi?

— Plec în Franța, la bunica.

— De ce te duci în Franța?

— Mă duc să mă joc cu jucăriile lor. Sînt mult mai frumoase decît ale noastre.

— Cine ți-a spus asta?

— Nimeni, dar așa e, ei nu l-au avut conducător pe Ceaușescu.

— Domnule Stănculescu, de cînd gîndește Matei așa?

— De cînd a fost destul de mare să înțeleagă ce-i spuneam eu, că ala care dă din mînă la televizor este Bau-Bau și că să nu asculte la sfaturile bunicilor, să nu aplaude, ci să scuipe cînd îl vede. De multe ori am fost „amendat” de familie, pentru că îl învăț pe copil să vorbească asemenea prostii, dar erau prostiile pe care le vorbeam și eu, și toți cunoscuții mei, așa că și Matei putea la fel de bine să spună adevărul.

— În final, ați vrea să le spuneți câteva cuvinte militarilor armatei noastre?

— Aș vrea, în primul rînd, să le urez armată ușoară. Aș dori, însă, ca fiul meu să uite că a văzut uniforme militare. Apărarea unei națiuni se realizează, după părerea mea, prin cuvîntul „națiune” și prin limba ei. O mare personalitate, nu mai știu bine cine anume, spunea că „atîtea limbi cîte cunoști, de atîtea ori ești om”. Mi se pare simplu și frumos: „ce fel de sînge am eu? Sînge de om!”

— Dați-mi voie să sper, alături de dumneavoastră, că aceste nobile gînduri le vom trăi ca realități. Vă mulțumesc.

■ Grupaj alcătuit de
ALINA KESLER

VEDETE • VEDETE • VEDETE • VEDETE

Interviuri fulger cu:

LIZA MINNELLI

„Arthur II”, noul film al Lizei Minnelli, se anunță a fi un mare succes. Cu ocazia unui interviu, Liza Minnelli se confesează:

Reporterul: „Începem în viață prin a imita pe alții — spunea Picasso —, dar ceea ce este important este de a ne ridica deasupra acestora”. Cum ajunge cineva, cu un nume care poate fi mai degrabă un handicap, un artist întreg, un artist prin el însuși?

Liza Minnelli: Am crescut printre oameni de geniu: pictori, muzicieni, scriitori, comedienți. Copil fiind, eram ca un burete: absorbam toate gîndurile, toate emoțiile din jurul meu. Călătoream fără încetare. Și totuși nimeni nu m-a marcat în mod deosebit. Mama mi-a transmis energia sa, iar tata, visele. Adevărata luptă s-a concentrat în a canaliza

aceste impulsuri spre realizarea telului meu. Este esențial să ai un scop și să ți-l apropii cu entuziasm și bucurie. Nu rareori cei ce reușesc își pierd liniștea, iar plăcerea lucrului împlinit nu mai vine la îndeplinire. În loc de a-și trăi prezentul, ei regretă trecutul și se tem de viitor. Melancolia este o stare care nu mă prinde. Sînt constructivă, optimistă și puternică.

R: Niciodată nu am întîlnit o femeie ca dumneavoastră, care nu renunță, care aleargă atît de repede după viață.

L.M.: Dacă mă găsiți activă aici la New York, ar trebui să mă vedeți atunci cînd sînt la Paris. Parisul este orașul pe care îl iubesc cel mai mult. Pînă într-atît încît la Betty Ford Center (unde urmam cura de dezintoxicare), cînd ni s-a cerut să creionăm o imagine care să reprezinte vinde-

careia noastră, am desenat fără ezitare Turnul Eiffel. Eu sînt, spontan, fără a mă forța, foarte activă. Soțul meu, cu care sînt căsătorită de 9 ani, prin încurajările și sfaturile sale, mă ajută să răzbat în modul de viață pe care mi l-am ales. Trebuie să lupt pentru ca un mariaj să reziste la dezacorduri. Căsnicia este o stare de spirit. În loc de a accentua diferențele, trebuie să descoperi afinitățile comune.

R: Am impresia că artiștii au nevoie de mai multă dragoste decît toți ceilalți.

L.M.: Spectatorul nu poate să dea unui artist aprobarea de care acesta are nevoie. Spectatorul reprezintă ceva fără formă, față sau nume. Este important să ai pe cineva aproape de tine, care să poată să te înțeleagă. Și tu la rîndu-ți să-l înțelegi. Nu, nu cred că este vorba de dragoste în a-i striga cuiva „bravo”.

R: Ați spus odinioară „Numai pe scenă mă simt în deplină siguranță; viața de toate zilele mă înfricoșează”.

L.M.: Între timp mi-am schimbat părerea. Viața nu este o linie continuă. A nu ști ce-ți rezervă

„mîine” este teribil. Eu nu mă mai întreb: „Ce vei face astăzi?”, ci „Ce-ai putea, ce-ți-ar place să faci?”. Trăindu-mă cu respect, bunătațe și disciplină, mi-am de-

venit cea mai bună prietenă. Acum îmi țin demonii la distanță. Am învățat că toate virtuțile atribuite alcoolului și tranchilizanților — relaxarea, energia și sigu-

ranța — sînt de fapt ceea ce ele suprimă. Eu am avut puterea să mă opresc și să-mi galvanizez energiile în slujba artei mele...

S-a întors din nou pe platoul de filmare Valérie Kaprinsky: ea este vedeta creației lui José Giovanni „Prietenul meu, trădătorul”. Într-un interviu acordat cu acest prilej, Valérie Kaprinsky, pe lângă unele amănunte de senzație din viața sa, subliniază dificultățile condiției de vedetă.

V.K.: Din lipsă de încredere în mine. Mi-am început cariera cu multă ambiție. O dată cu reculul, am realizat că nu îmi dezgoleam doar trupul, dar că lăsam în plus și o parte din sufletul meu.

R.: A fost un bărbat care v-a

chisoare. M-am lăsat în mod voluntar încarcerată.

R.: Aveți simțul sacrificiului?

V.K.: Cînd iubesc, mă dauiesc total. (Ca să iubești trebuie să fii generos, să nu-ți fie teamă să-ți asumi riscuri. Eu merg pînă la capăt. Pînă în ziua în care devin conștientă că sînt pe cale a mă distruge. Atunci instinctul de supraviețuire mă salvează. Nu trebuie niciodată să regreti. Poți să te îmbogățești cu fiecare poveste de dragoste. Și cu atît mai mult, cu cît ai suferit...

R.: Se spune că sînt ființe care sînt mai mult sau mai puțin, dotate pentru a fi fericite.

V.K.: Visez la o viață fără greutăți și fără monotonie. Am momente în care găsesc că existența este prea grea și că nu se mai termină odată... Cîteodată, traversez mari perioade de disperare. Aș vrea, atunci, să pocnesc din degete și să dispar...

R.: Aveți aceleași ambiții astăzi, ca acum 17 ani?

V.K.: Atunci voiam să fiu doar o comediantă, ca să pot trăi din meseria mea și să fiu recunoscută ca o artistă. Am aflat foarte repede că nici-o reușită profesională nu poate înlocui o familie. Cea mai mare angoasă din viața mea este vidul. Nu există nimic mai tragic ca acele vedete care după filmare dorm în vastele lor apartamente singure...

Reporter: V-ați jurat că nu vă veți reîntoarce niciodată pe scenă ca să filmați dezbrăcată. Acum, fiți onestă, dacă mîine vi s-ar propune să vă dezbrăcați pe platou în rolul vieții dumneavoastră, ați accepta?

Valérie Kaprinsky: Nu... Deja, psihologic, sînt foarte tulburată. Prea fragilă. Am o supra-doză a acestei imagini de sex-simbol. Trebuie să țin cont că femeii, care am devenit, nu-i place acțiunea pe care o vede pe ecran. Am impresia că mă privesc într-o oglindă și văd o cu totul altă persoană. Nu m-am respectat. Mi-am trecut o parte din existența mea, încercînd să mă justific, în timp ce eu însămi nu eram convinsă de ceea ce făceam. Am plătit foarte scump pentru asta.

R.: Dacă a fost atît de insuportabil, de ce ați acceptat?

influențat în luarea acestei decizii?

V.K.: La modul absolut, o femeie — mai ales dacă este o actriță — are nevoie să se lumineze în ceea ce face. Numai ea, ea singură, va lua acest gen de decizie. Dar poate să se întîmple ca un bărbat să-i ceară să se schimbe. De-abia atunci încep problemele...

R.: Este ceea ce s-a întîmplat cu Anthony Delon? (NT - fiul actorului francez Alain Delon).

V.K.: Aceasta nu ne privește decît pe noi doi. Am trăit o poveste de dragoste foarte prețioasă pentru a o face publică. O poveste Sublimă, cu „S” mare.

R.: Primul lucru pe care mi l-ați relatat cînd v-am întîlnit a fost „Am ieșit din închisoare”.

V.K.: Așa e. Am fost într-o închisoare. O foarte frumoasă în-

SYLVESTER STALLONE:
Trebuie să rămîi mereu
în contact cu realitatea

REPORTER: Ați spus odată într-un interviu: „Văd slăbiciunea în mine și asta nu pot să suport”.

SYLVESTER STALLONE: Fiind sentimental, am tendința de a lăsa să intre prea mulți oameni în viața mea. Sînt foarte sensibil la ceea ce mă înconjoară, dorind ca totul să fie perfect.

R.: Pentru a trăi cu dumneata în armonie, ce calități trebuie să aibă o femeie?

S.S.: Iubesc femeile care au clasă, sînt sigure de ele, sînt vesele. Fiind o fire pesimistă, am nevoie de cineva care să-mi remonteze moralul cînd sînt trist. Îmi rămîne să găsesc o iubire adevărată, o femeie care să mă

innobileze, să facă parte din mine. Înainte de căsătorie, fiecare caută să fie pe plac celuilalt. După aceea...

R: Se pare că așteptați ca ea să vă respecte personalitatea.

S.S.: Există o frază în filmul „Rocky” care exprimă ceea ce eu gîdesc: „Nu-mi spune ce trebuie să fac, pentru ca și eu să procedez la fel”. Altfel spus: eu sînt bărbat, tu, femeie, nu încerca să-mi iei locul.

R: N-ar trebui oare să vă recășătoriți?

S.S.: Mulțumesc de sfat. O femeie poate să distrugă un bărbat și să-l determine să-și piardă încrederea în el. Cunoșc o prieten care, fiind părăsit de soție, a întrerupt turnarea unui film, renunțînd pur și simplu la acest proiect...

R: Pe dumneata nu te-a „dis-

trus” niciodată vreo femeie?

S.S.: Nu, din fericire. Simt cînd o legătură începe să se deterioreze și mă retrag, nu înainte de a fi prea târziu.

R: O asemenea filozofie de viață pare a se baza pe revanșă.

S.S.: Tata mi-a spus cînd eram mic: „Dezvoltă-ți mușchii, cu capul tău nu vei ajunge nicăieri”. Am fost un copil dificil, destinat a ajunge în închisoare. Sînt mîndru că nu am făcut nici un rău nimănui. Și astăzi există în străfundurile ființei mele o voce care mă sfătuiește: „Muncește mai mult, asuma-ți mai multe riscuri”. O ascult... Sînt ca o mașină de curse, vreau să văd pînă unde pot accelera înainte ca motorul să explodeze.

R: În afară de operele de artă, știu că investiți mult în acțiuni la bursă. Ați suferit din cauza ulti-

mului crah de pe Wall Street?

S.S.: Eu cred în preziceri, în astrologie. Cu cîteva zile înainte de a muri, un medium mi-a scris că vor fi mari frămîntări la bursă. Am alergat la avocatul meu și i-am cerut să vîndă toate acțiunile. Eu am păstrat mentalitatea unui sărac, am teamă ca mine să nu pierd totul. Trebuie să rămii mereu în contact cu realitatea. La un moment dat, succesul mă făcuse nebun și credeam că sînt în centrul lumii. Astăzi, cînd intru într-un ascensor, am întotdeauna un cuvînt bun și pentru liftierul care îl face să funcționeze. Se spune că gentilețea este trăsătura de caracter prin care se disting oamenii deosebiți de ceilalți...

■ Selecție și traducere
CONSTANTIN ARDELEANU

CUPLURI CELEBRE ALE ECRANULUI

Cel mai fermecător cuplu hollywood-ian a fost creat în 1934: **William Powell** și **Mirna Loy**. Întîlnirea lor a fost plină de magnetism, emanînd ironie și senzualitate. Cei doi nu formau un cuplu, ci cuplul perfect — unicul căruia Hollywood-ul i-a admis să ironizeze convențiile mariajului.

Mai recent, în 1951, filmul „A Place in the Sun” îi are componenți pe **Montgomery Clift** și **Elizabeth Taylor**: el, unul dintre cei mai buni actori ai vremii sale, ea, cea mai frumoasă actriță, chiar dacă publicul, sedus de ochii ei violeți, nu-i descoperise încă talentul. Trăsătura fascinantă a acestui cuplu, ce a realizat împreună doar trei filme, este aceea că Montgomery Clift pare a cataliza talentul partenerii, ceea ce nu i s-a mai întîmplat acesteia niciodată înainte de a-l înîlni pe Richard Burton. Dar cuplul Clift-Taylor era atipic, nu numai pentru că prezentau amorul ca pe o nevroză, ci, mai ales, deoarece producătorii nu au mizat niciodată pe aceste două nume ca pe un cuplu „real” și deci nu l-au folosit ca atare.

Dar cuplul cinematografic se poate realiza și cu doi bărbați, ca în celebrul caz **Stan Laurel—Oliver Hardy**, care, curios, reprezintă cel mai stabil, fidel și de lungă durată duo al marelui ecran. Ei s-au înîlnit destul de târziu în viață, ca și în cariera

(Laurel avea 37 ani și Hardy 35), dar au rămas împreună timp de 26 ani în 104 filme, pînă cînd moartea i-a despărțit, aceasta intervenînd în 1957, o dată cu atacul de cord al lui Hardy.

Unul din cele mai celebre cupluri ale Hollywood-ului s-a născut o dată cu filmul mut: **Greta Garbo** și **John Gilbert** înnebunau spectatorii prin intensitatea privirilor lor și printr-un expresiv limbaj al corpului. Din păcate, vocea lui i-a condamnat la tăcere cînd filmul a devenit sonor, în timp ce Garbo, Divina, cînd finalmente s-a decis să vorbească, a provocat delir cu vocea ei joasă, catifelată.

Filmul muzical a fost și el un sol fertil pentru cupluri de excepție: **Dick Powell—Ruby Keeler**, **Nelson Eddy—Jeanette MacDonald**, **Judy Garland—Mickey Rooney**...

Dar cuplul-cuplurilor „The Pearlless” (Cei fără de pereche) a fost desigur **Fred Astaire—Ginger Rogers**. Ei au dansat în 9 filme, într-o comuniune perfectă, de domeniul magicului și al sublimului. El era un Mozart al stepului și al oricărui dans modern; ea era abilitatea însăși — de domeniul ficțiunii — de a fi una cu el. Ea era frumoasă; el nu... El era fascinant și foarte elegant; ea, atrăgătoare și isteată. Cine ar fi ghicit că, în realitate, celor doi această colaborare nu le era...

agreabilă? Acest cuplu s-a dizolvat în 1939 pentru a se reuni 10 ani mai târziu, dar magia — deci talentul și profesionalismul — nu dispăruse...

Și ar mai fi atitea cupluri... Cel mai violent, ca într-un război al sexelor, s-a format cu **Spencer Tracy** și **Katharine Hepburn**. A apărut în anul 1942, după o expresie favorită a Katharinei Hepburn, prin întrebarea „dacă nu e puțin cam înaltă pentru el?”. Tracy a mormăit ceva dezaprobator, după care cei doi urmează a se iubi toată viața, în timp ce pe ecran vor continua să interpreteze certuri și conflicte.

Cel mai romantic cuplu va rămîne **Humphrey Bogart** și **Laura Bacall**. Alăturarea lor a avut loc în anul 1944 cu prilejul turnării filmului „To Have and To Have Not”. Deși filmele realizate împreună nu au depășit cifra de cinci, cei doi au fost și au rămas fericiți toată viața.

Cel mai straniu cuplu a fost **Me-Tarzan și You-Jane**, interpretat de **Johnny Weissmuller** și **Maureen O'Sullivan**, mereu întovărășiți de maimuța Chita. Zece ani, de-a lungul a șase filme, biata Maureen ducîndu-și zilele în junglă, amenințată de lei, elefanți, crocodili, rinoceri, scorpioni, suindu-se și coborînd pe liane, cu timpaneale traumatizate de celebrul chiot al castului și credinciosului ei partener, care o

urma și o salva fără a fi ispitit măcar o dată de a o lăsa să se îneca sau de a tăia liana...

Au mai existat cupluri fantastice, precum **Sophia Loren—Marcello Mastroianni**; cupluri sublime

ca **Laurence Olivier—Vivien Leigh** și un cuplu imposibil, cum nu a mai fost și nici nu va fi niciodată — dar ar fi fost un cuplu de vis — **Marlyn Monroe și Humphrey Bogart**.

Mobilitatea artei contemporane

I. GELSOMINA DIN VERMONT

Middleburg, Vermont. Un târgușor tipic din Noua Anglie. Curat, pașnic, civilizat, de bun gust. De la orele șapte seara, când soarele lunecă sub linia orizontului, spectatorii se îndreaptă cu pas domol spre circul amplasat în mijlocul unui cîmp. Imbrăcați în pulovere, purtînd sub braț pături și umbrele. Sînt întîmpinați de doi jongleri, trei clowni, o balerină în vîrstă de 5 ani, într-un tutu roz și un șarlatan jucînd cărți

*"LA STRADA" de Fellini
și "CASABLANCA" de Curtiz
ADAPTATE PENTRU TEATRU*

cu o prezicătoare, care are înfășurat în jurul gîtului un șarpe boa. Un alt jongler arăta copiilor cum se joacă popice, un clown oferă floricele de porumb, iar un spectator intră și el la partida de cărți.

Cînd, deodată, maestrul de ceremonii anunță „Aproiați-vă, doamnelor și domnilor” și, fără măcar a-și da seama, spectatorii devin parte integrantă din „La strada” de Federico Fellini. Este o versiune pentru teatru în aer liber, a cărei adaptare se datorează trupei Vermont Ensemble Theatre, specializată în așa-numitul „teatru adaptat la mediu”.

Prima problemă: scenariul n-a fost niciodată publicat. Soluția: s-a cumpărat videocasetă filmului.

A doua problemă: cum să obții autorizația lui Fellini?

Fellini nevorbind decît italiană (cel puțin, oficial), anturajul lui neînțelegînd decît italiană (cel puțin, în public), au fost alertați profesorii de limbă italiană din Middleburg. După ce s-au trimis mai multe scrisori în Italia și au avut loc lungi convorbiri telefonice, contactul cu celebrul regizor este, în sfîrșit, stabilit. „Maestrul nu poate fi prins, din cauză că toarnă ultimele duble din „Intervista”. Avocatul lui s-a decis să pledeze pentru cauza noastră și Fellini a zis da, solicitîndu-ne doar să menționăm că plesa este inspirată din filmul său, ceea ce era lucrul cel mai simplu de îndeplinit”. Folosirea decorului natural s-a făcut spectaculos și bine gîdit. Motocicleta lui Zampano apare din spatele terenului de fotbal, jeep-ul Nebunului — din partea opusă. Despărțirea Gelsominei de tovarășul ei se petrece sub un soare de plumb, descoperirea Nebunului — funambulului, beneficiază de un splendid apus de soare, întîrînd magia primei sale apariții, ca apoi o noapte intensă să învăluie totul, atunci cînd singurătatea lui Zampano ajunge la punctul culminant. Totul se petrece pe fondul comentariilor

La Moulin Rouge, un client îl cheamă pe chelnerul care-l servise și-l reclamă:

— Uită-te și dumneata aici, în paharul de vin se găsește un fir alb!

Chelnerul se apleacă asupra paharului, privește atent și-i răspunde:

— Scimate domn, găsesc că e foarte normal. Vinul pe care vi l-am adus e foarte vechi!

Micul Pierrot a dat peste un cuvînt pe care nu-l pricepe. Îl caută pe tătîcul său, pe care-l găsește în bucătărie spălînd vasele.

— Tătîcule, ce înseamnă cuvîntul bigam?

— Bigam? Foarte simplu. Bigam este un om care spală de două ori mai multe vase decît mine!

Un cetățean intră într-o expoziție de automobile și se plimbă timp îndelungat printre ele.

— Doriți ceva? întrebă expozantul.

— O, nu! Mulțumesc. Este atît de plăcut să te plimbi printre atîtea automobile fără să fii obligat să te ferești!

— Draga mea, cunoști bine pe domnul acela simpatic care dansează acum cu Micheline?

— Da, desigur, cum să nu. Am dansat chiar ieri de cîteva ori cu el. Ne-am plimbat vreo două ore împreună, de cîteva ori chiar ne-am și sărutat... dar să nu mă întrebi cum îl cheamă, că nu știu!

— Dacă îți mai prind coșul în curtea mea, îl tai și am să-l fac o supă clasa întâi.

— Da? Ei bine, tot așa am să fac și eu cu pisica ta...

VEDETE • VEDETE • VEDETE • VEDETE

bonom ironice ale maestrului de ceremonii, personaj care nu există în film. Localizînd acțiunea sub cupola circului, regizorul face aluzii abile la celelalte personaje, eminamente felliniene, clownii. „Este dificil — declară regizorul Kate Loewald — să nu te lași încarcerat de amintirea filmului, dar trebuie să urmărești instinctual întimplarea pe care Fellini o povestește și nu să te conformezi strict la maniera în care acesta a povestit-o”. În adaptarea teatrală, cîteva episoade din film au dispărut.

„În seara premierii, toate locurile fuseseră ocupate. În ajun ploaie. Eram tremurînd de neliniștit. În scena în care Gelsomina imita cîntecul canarilor, un stol de canari sălbatici au zburat deasupra circului. Ne-am întrebat dacă destinul sau Fellini s-au gîndit la noi în acea seară”.

II. TOATĂ LUMEA VINE LA RICK'S

La Woodstock, scenaristul Michael Cristofer a îndrăznit să rescrie pentru teatru cel mai „cult” dintre „filmele culte” cunoscute: „Casablanca”. Din teatrul Byrdcliffe, avînd silueta unui castel elvețian, se răspîndește în jur un amestec de muzică arabă cu jazz interpretat la pian, specific debutului anilor '40. Banda muzicală e întreruptă periodic de mesaje radio, anunțînd prezența a doi periculoși teroriști urmăriți pentru uneltiri contra Franței și se solicită concursul localnicilor pentru prinderea răufăcătorilor. O interesantă manieră de a te introduce în ambianța filmului „Casablanca”, transpus scenic de către Michael Cristofer.

Da, un oarecare a îndrăznit să se atîngă de marele clasic al lui Michael Curtiz, încununat cu atîtea premii Oscar.

Da, un oarecare a îndrăznit să reia „As Time Goes By” și să-i înlocuiască pe Humphrey Bogart, Ingrid Bergman, Claude Rains, Peter Lorre, Sidney Greenstreet, Paul Henreid...

Michael Cristofer crede că, oricît de scînteietoare au fost performanțele actricești, partea de succes a filmului revine scenariului, fapt care nu a fost suficient recunoscut pînă în prezent. De fapt, „Casablanca” a fost la început o piesă de teatru. Titlul: „Toată lumea vine la Rick's”. Niciodată publicată, niciodată jucată. A fost cumpărată în manuscris de casa Warner pentru suma, enormă, în acea vreme, de 20 000 dolari. Warner, care mult timp a ținut ascunsă „comoara sa”, a acceptat tranzacția cu teatrul Byrdcliffe.

Filmul se vrea romanțos, elementele politice servind doar pentru a alimenta focul romantic al acestei povești de dragoste, în timp ce piesa de teatru accentuează tocmai aspectul politic.

„Casablanca este un fel de pămînt al nimănui, unde nimeni nu deține puterea absolută, unde fiecare trebuie mereu să negocieze cu ceilalți. Fiecare personaj se vede confruntat cu o opțiune morală, care reclamă din parte-i o acțiune imediată. În aceasta constă, pentru mine, marea ascunsă a acestei povești de dragoste”.

N-are rost să ocolim adevărul. Obstacolele majore de depășit sînt Bogart, Bergman, Henreid, Rains, Lorre, Greenstreet... Nu este deloc comod ca actor să fie mereu paralizat de aceste faimoase fantome din film. Dar, fără îndoială, fantoma cea mai greu de înfruntat este cea a lui Humphrey Bogart. În piesă, Rick. „Singurul rol, de fapt, care va fi scris în termeni pur cinematografici — precizează Cristofer. Celelalte roluri sînt entități teatrale. Pe hîrtie rolul lui Bogart este mai cînic, mai pasiv. Pe parcursul primei părți, el nu monopolizează totul și permite și celorlalți numerele lor mari. În film, camera se concentrează cu precădere asupra lui”.

Cel mai frecvent, piesele de teatru sînt transpuse cinematografic. Iată că aceste două mari capodopere cinematografice cunosc fenomenul invers, demonstrînd convingător marea mobilitate a artei contemporane.

Duvalier, campionul Franței la categoria grea — 90 kg — veni într-o zi să bea un whisky la barul Condorcet.

Refuzînd să plătească, barmanul solicită concursul unui polițist. Acesta, fiind mic de statură, privi admirativ pe omul de 2,10 metri din fața lui și spuse barmanului:

— Foarte bine, voi rezolva eu însumi acest caz imediat și, scoțînd portofelul. Întrebă: cit vă datorează domnul Duvalier?

• •

— Charles, scoală-te că e tîrziu. Nu vezi că a răsărit soarele?

— Păi, mamă... soarele de ce răsare înainte de a mă scula eu?!!

• •

— Doctore, ce mă sfătuiești să fac ca să nu contractez o nouă răceală?

— Păstrează-o cu grijă pe asta pe care o ai!...

• •

— Pierrot, întreabă profesorul, lucrarea ta despre pisică seamănă cuvină cu cuvînt cu cea a fratelui tău, Jeannot!

— Sigur că da, domnule, pentru că este vorba de aceeași pisică!

• •

Mama îi spune lui Gerard:

— Să nu te joci cu Jojo. Acest copil este prost crescut!

Gerard răspunde mamei sale:

— Atunci aș prefera ca Jojo să se joace cu mine, căci eu, precum știți, sînt destul de bine educat!

PAULA ABDUL -

drogul ei, munca

Paula Abdul a vândut într-un an 6,5 milioane exemplare din albumul ei „Forever You Girl”. Cu clipul „Opposites Attract”, în care și dansează, și filmul „Roger Rabbit”, unde joacă alături de o pliscă de desene animate, Paula a „colonizat” televiziunea din lumea întreagă. Dar cel mai bine s-a simțit când a primit un telefon de la Idolul ei dintotdeauna, Gene Kelly, care i-a spus: „Dacă aş avea vârsta ta, exact aceleaşi lucruri aş fi făcut”.

Născută în 1962, mama — o

planistă canadiană, iar tatăl — un antreprenor de origine siriano-braziliană, de unde și numele Abdul. Paula, la şase ani, văzând filmul „Cîntînd în ploale” la televiziune, a decis să devină coregrafă. „Cînd sînt deprimată, derulez filmul la aparatul meu video şi buna dispoziţie îmi revine imediat”.

A învăţat totul: balet clasic, dans de jazz, clachete. La 18 ani era deja lidera celebrelor Pam-Pam Girls, care dansau în pauza meciurilor de bachel „La-

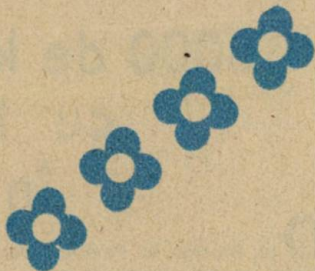
kers” din Los Angeles. „Spectacol şi sport — declară ea. Eram prea fragedă. Uneori era foarte greu. Dar toate starurile Hollywood-ului veneau să ne vadă”.

A ajuns apoi coregrafa de varietăţi cea mai căutată din Statele Unite, cucerind toate trofeele posibile. Însuşi Hollywood-ul apelează la serviciile ei pentru a-i învăţa să danseze pe Eddie Murphy şi Arnold Schwarzenegger. „Cînd inventez un dans, ne mărturiseşte, acesta este în funcţie de morfologia celui sau celei care trebuie să-l execute” Mica madonă, de 1,60 metri înălţime, avea un vis: să cînte, deşi recunoaşte cu modestie că „nu e o mare voce, o Aretha Franklin”. Secretul reuşitei? Imensa ei popularitate. „În Statele Unite, latinii cred că sînt de-a lor, negrii că aş fi metisă, arabii şi indienii presupun că avem aceeaşi origine.”

Această californiană e o „drogată a muncii”. Ea lucrează acum cu Oliver Stone la versiunea filmată a celebrei comedii muzicale „Evita”, iar Hollywood-ul i-a solicitat să cînte în noua versiune a lui „West Side Story”.

De asemenea, are în pregătire un nou disc şi un turneu, iar japonezii sînt atît de îndrăgostiţi de ea, încît au realizat la Londra un fabulos duplex cu o duzină de reţele de televiziune în care Paula cîntă şi, desigur, dansează.

Astfel, Paula Abdul, după propria-i mărturisire, trebuie să muncească 25 de ore din 24 „Nici n-am timp să am un prieten, cu care să merg la o discotecă să dansezi!”

BEETHOVEN, DINCOLO DE MIT

S-a scris atât de mult despre Beethoven de 200 de ani încoace și încă se va mai scrie. În timpul vieții, deja circulau prin presa vremii legende privind nașterea sa regală, nedezmintite de el vreodată. Însuși Beethoven susținea că e cu doi ani mai tânăr, în ciuda probelor de necontestat care i-au fost prezentate. Puțin înclinat pentru confidențe, el a cultivat ca om și artist o atitudine care a dat naștere la numeroase comentarii, deseori exagerate, în spatele cărora se ascundea totuși un simbul de adevăr.

Cît despre muzica sa, este suficient să consulți revistele muzicale ale epocii pentru a descoperi analize judicioase ale creațiilor sale cele mai răspindite, atestînd că deja contemporanii încercau să explice originalitatea și îndrăzneala sa în muzică.

În cele 400 pagini ale cărții „Beethoven” apărută în 1977, scriitorul Maynard Solomon nu pretinde să trateze toate aspectele unui subiect atât de vast, dar are meritul de a lumina cîteva din colțurile tabloului, lăsate în umbră sau prezentate deformat, din cauza absenței metodei critice a altor biografi. Analiza lui Maynard Solomon se orientează cu precădere spre sursele secundare privind viața și creația lui Beethoven, ignorate de predecesori, în ipotezele sale autorul apelînd și la metodele specifice psihanalizei și sociologiei.

Demitizîndu-l pe titanul neînteles, pe revoluționarul îndrăgostit de umanitate, Solomon re-examinează tot ceea ce a putut da naștere la

interpretări excesive, fără a nega tot fundamentul, pentru că acesta corespunde în parte imaginii pe care Beethoven a vrut să o lase contemporanilor în anumite momente ale existenței sale. Cartea este divizată cronologic în patru părți: copilăria la Bonn, Viena, perioada eroică (1802—1812) și ultima parte a vieții. În afara examinării creațiilor sale în fiecare din aceste perioade, o atenție deosebită se acordă mediului familial al fiecărui ascendent, ajungîndu-se pînă la bunicii lui Beethoven, pentru a fi redată cît mai fidel tensiunile și contextul foarte particular, atât de determinant al primilor ani. Apoi sînt prezentate raporturile complexe cu Joseph Haydn și două figuri enigmatice din existența sa: nemuritoarea iubită și nepotul Karl.

Asupra relațiilor dintre Beethoven, care voia atât de mult să-i devină tată adoptiv, și Karl, biografii se rezumă a face referințe, fără a face o legătură între dorința lui de a-și crea o familie și criza personală și creatoare prin care trecea Beethoven în acei ani. Este ceea ce întreprinde cu multă circumspecție Maynard Solomon, unind fără parțialitate toate piesele dosarului.

În ceea ce privește iubita nemuritoare, anchetă autorului împrumută ceva din tehnica romanului polițist, prezentînd pînă și harta rutelor urmate de Beethoven și prințul Esterhazy în noaptea de 4 spre 5 iulie 1812, situația meteorologică, orarul curierilor etc., cu intenția de a data cu cea mai mare precizie celebra scrisoare și a desemna fericita aleasă printre atîtea destinate posibile. Singura care a corespuns celor 7 condiții puse s-a dovedit a fi aceea la care te așteptai cel mai puțin: Antonie Bretano și nu Maria von Erdödy. Soluția acestei enigme, care pare a fi definitivă, este prețioasă, ținînd seama că ea are menirea să pună capăt altor supoziții. În acest caz, ea are meritul de a servi ca punct de plecare unei reflecții asupra predilecției lui Beethoven pentru situații imposibile. Să ne amintim de o frază notată în unul din caietele sale: „Contopirea perfectă a două voci împiedică, în fond, progresul uneia față de cealaltă”. Sub ingenuitatea ei aparentă, această frază cuprinde în sine toată doctrina lui Beethoven și lecția pe care creația sa o lasă posterității.

JOHNNY HALLIDAY —

8000 de kilometri pe motocicletă
cu logodnica sa Dadou
în vestul american

Din Florida la Pacific, Johnny pe o motocicletă „Himalaya”, împreună cu logodnica sa Ade-

line (Dadou), pe un „Sportster 2000”, au realizat o performanță pe care o visează de peste 30 de

ani, în stilul lui Brando. Logodnicii au fost însoțiți de trei prieteni: Hervé Lewis, Pierre Billon și Jean Basselin.

Declară Johnny încântat: „Luna noastră de miere s-a transformat într-o aventură, în care am întâlnit în cale furtuni de zăpadă, ploți torențiale și oameni leșiți din comun. Încă o dată Dadou m-a uimit”.

În „El Passo”, Johnny și Adeline au fost invitați „Clubului Veteranilor din Vietnam”, care are de- viza „Nu vom uita niciodată”.

Celebrarea căsătoriei lor s-a stabilit pentru 12 iulie 1990 la Saint-Tropez. Acest volaj „sălbatic și tandru” i-a unit și mai mult. „Pentru cât timp?” rămîne o întrebare la care cei doi nici nu se gîndesc să răspundă, iar presa de senzație păstrează imaginile fericitului cuplu pentru viitoarele dosare „Love story”.

Să mai adăugăm doar că, la 15 septembrie 1990, Johnny Halliday urma să apară într-un grandios spectacol la Bercy. Cele 100 000 de locuri erau deja vindute...

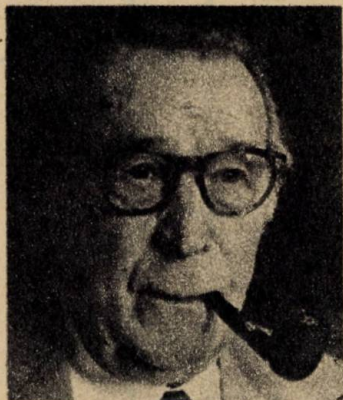
...Am auzit...am văzut...

■ Vă mai amintiți de nunta de vis a lui BJORN BORG cu MARIANA SIMIONESCU? Ei bine, celebritatea tenisului mondial a spus din nou „da”, pe 5 septembrie 1989. Fericita? Actrița și cîntăreața italiană LOREDANA

BERTE. Căsătoria religioasă s-a oficiat în biserica protestantă de pe strada Montebello din Milano și a fost fotografiată în exclusivitate de un săptămînal de scandal contra unei sume cu multe zerouri. Iată o căsnicie care nu începe de la lingură, dacă existau cumva dubii în acest sens...

■ Se știe că autorii de romane polițiste sînt în general personaje bizare. Nu putea face excepție nici celebrul GEORGES SIMENON, chiar pînă în ultimul moment: decedat pe 4 septembrie 1989 la Lausanne, lăsînd în urmă 300 de romane polițiste publicate, a cerut să fie incinerat iar cenușa să-i fie împrăștiată în grădina casei, sub același cedru unde s-a aruncat cenușa fiicei sale care s-a sinucis în 1978.

■ ROBERT MITCHUM este o stea a Hollywood-ului care la 72 de ani încă mai strălucește. Unul dintre monștrii sacri ai vîrstei de aur a cinematografului continuă să înfrunte aparatele de filmat și, ca în vremurile bune, durul Hollywood-ului iese victorios. Însă din cînd în cînd se mai și odihnește la vila din Santa Barbara

■ **ROMAN POLANSKI**, controversatul regizor al filmelor **SĂ-MÎNȚA DIAVOLULUI** și **BALUL VAMPIRILOR**, s-a căsătorit după 20 de ani de văduvie. Mireasa este ultima lui prietenă, **EMANUELLE SEIGNER**, blonda nepoată a actorului francez **LOUIS SEIGNER**, care seamănă extraordinar cu actrița **NASTASIA KINSKI**. Polanski a avut o idilă impetuoasă cu fiica lui **KLAUS KINSKI**, puțin după scandalul cu minora de 13 ani care l-a acuzat de viol. Tinăra mireasă și-a făcut și ea intrarea pe platouri aparținând alături de **HARRISON FORD** în **FRANTIC**, după câteva apariții pe scenele teatrelor. Polanski a fost căsătorit cu actrița **SHARON TATE**, asasinată în august 1969 în vila lor din Los Angeles, împreună cu un grup de prieteni cu care sărbătorea apropiata venire pe lume a primului copil, de către banda lui **CHARLES MANSON**.

■ **RAQUEL WELCH**, „trupul”, pare să dețină secretul tinereții fără bătrînețe. Lângă piscina hotelului **Sheraton Mirage** din Port Douglas (Australia), poate fi o prezență splendidă pentru care se pare că timpul s-a oprit în loc. Actrița se afla la sfîrșitul filmări-

alături de soție, **DOROTHY SPENCER**. Aici, în liniștea căminului, își amintește prima zi de filmare, acum 45 de ani: „Este o amintire dureroasă. Am încălecat și de 4 ori calul m-a zvirlit de cealaltă parte a decorului. Oh! Ce vremuri! Cînd un cadru era gata, regizorul secund îi comunica regizorului și acesta secretarei de platou care cu cea mai mare delicatețe te anunța pe tine, protagonistul. Acum, vine un recuziter și răcnește: „Michum, mișcă-ți fundu' încoala!” El este unul dintre ultimii supraviețuitori ai speciei marilor actori, pe cale de dispariție, care fac parte din istoria filmului. Este un mit, însă unul viu și activ.

mai puțin „magice” pentru tineretea ei eternă. Fără să discutăm ce fel de formulă a fost folosită, trebuie să recunoaștem că indiscutabil a reușit și Kim, așa cum apare în recente fotografii, este aproape la fel cu cea din PICNIC, film realizat în 1955. La 56 de ani, se află încă în centrul atenției fotografiilor și admiratorilor, o mare stea care nu a șovăit să zîmbească în fața aparatelor de fotografiat care, încă o dată, i-au immortalizat frumusețea și zîmbetul care au făcut-o celebră.

■ Selecție, traducere
și adaptare: ANA HAȘ
(LECTURA S, 22 septembrie 1989)

lor la FILMUL DE MARTI în care joacă rolul văduvei unui diplomat asasinat. Raquel Welch a fost că-

sătorită de 3 ori, ultima dată cu André Weinfeld de care a divorțat în august 1988, acuzându-l de infidelitate. Actrița, născută la Chicago în 1940, a anunțat a patra căsătorie, cu creatorul de modă ROBERT MOORE. A debutat în film în 1965.

■ KIM NOVAK la 56 de ani mai este încă blonda explozivă și zveltă pe care o știm dintotdeauna, din clasicele VERITIGO, PICNIC, OMUL CU BRAȚUL DE AUR. Ca și cum, în acești 20 de ani de cînd n-a mai filmat, Kim ar fi trăit într-un balon de săpun departe de trecerea timpului, deși, bineînțeles, gurile rele ar putea căuta alte explicații

RECORDURI... erotice

De bună seamă că istoria erosului se confundă cu însăși istoria umanității. Chiar și după geneza biblică dacă ne-am orienta, tot la începuturi ajungem, la momentul păcatului original, care a fost nu numai unul al cunoașterii în sensul pe care i-l dăm astăzi, ci și al descoperirii bipolarității erotice. Oare doar întâmplător în limba originală în care a fost scrisă această carte de căpăți a umanității pentru verbele a cunoaște și a iubi se folosea același cuvânt? Dincolo de aceste considerații preliminare însă, putem cădea de acord lesne că între asceză ca abținerea sexuală și cealaltă extremă, să-i zicem o bulimie sui generis, a existat totdeauna o marjă destul de mare, pe care religia și morala s-au căznit mereu s-o mențină în limite justificabile cel puțin din punct de vedere fiziologic. Vă propunem câteva cazuri de astfel de „exagerări”, culese din istorie, demne de o adevărată carte a... recordurilor.

REGELE SOLOMON (aprox. 973 — 933 î.e.n.)

Să începem atunci chiar cu un personaj biblic, cu fiul celebru al lui David și al Betșabeei — fosta soție a lui Urie Heteul, de care regele se îndrăgostește nebunește și, pentru a o obține, îi trimite soțul într-un război fără scăpare —, regele Solomon, cel care a înălțat celebrul Templu din Ierusalim, cunoscut din scrierile gnomice și ca un mare înțelept. În timpul îndelungatei sale domnii, acest al treilea rege al Israelului ar fi avut însă la

curte vreo 700 de soții și între 60 și 300 de metrese! Femeile sale erau originare atât din Israel cât și din alte neamuri — multe dintre ele „achiziționate” pentru pecetuirea unor tratate și înțelegeri politice și militare — și erau considerate între cele mai frumoase din antichitate. Deoarece de pe urma acestor numeroase parteneri nu a avut nici un copil, rabinii au presupus că a fost pedepsit de Dumnezeu pentru încălcarea legii sacre a monogamiei.

MNESARETA (Sec. IV î.e.n.)

Mnesareta a fost o curtezană greacă, o hetairă, și este considerată cea mai frumoasă din antichitatea Heladei. În mod surprinzător, era poreclită Phryne, adică broască rîloasă, dar asta se datora felului deosebit în care se machia, fapt care le-a făcut pe femeile atenlene s-o ironizeze astfel, din invidie desigur. Ea a rămas în istorie pentru că superbul ei bust i-a servit ca model lui Praxiteles pentru statuia zeiței Afrodite din Cnidos, iar într-o zi, se spune, în timpul

unei festivități, ea și-a desfăcut părul, și-a scos veșmintele și s-a îmbăiat în mare, inspirându-l pe Appelles care a pictat celebrul tablou „Venus Anadyomene”. Phryne era foarte conștientă de frumusețea ei pe care o credea de sorginte zelasă, drept care și-a permis să facă baie în valurile înspumate de sub faleză din apropiere de Eleusis, unde se spune că s-ar fi intrupat Afrodita, ceea ce i-a miniat cumplit pe atenieni, care au acuzat-o de crimă de a fi profanat misterele sacre. Supusă judecării tribunalei — același care, pentru o vină de aceeași categorie, însă mult mai mică, îl condamnă la moarte pe înțeleptul Socrate —, va fi apărută de unul dintre mulții ei iubiți, orașorul și omul politic Hyperides. În momentul critic al procesului, cînd membrii tribunalului erau decizi în majoritate să pună în urna în care l se hotăra viața pietricica neagră, Hyperides i-a smuls acuzatei veșmintul arătînd-o goală juraților, ca o supremă dovadă: Mnesareta a fost achitată. Ne întrebăm astăzi, după două milenii și jumătate, dacă succesul actului disperat al apărătorului s-a datorat faptului că jurații erau... bărbați.

CLEOPATRA (69—30 î.e.n.)

Celebra regină a Văii Nilului se pare că nu era de o mare frumusețe, în schimb a rămas ca una dintre cele mai seducătoare și mai experte în dragoste femei din toate timpurile. Senzu-

GLUME

• Mitică (la vînătoare): Ah, ce pasăre! Patru focuri am tras și continuă să zboare!
Costică: O fi surdă...

• Mitică se întoarce acasă de la cursele de cai cu o față ploaie.

— Ei, îi întreabă nevastă-sa, iar ai pierdut?

— Să nu mai vorbim, draga mea, răspunde el trist. Calul pe care am pariat a fost întrecut doar cu un cap, înțelegi?

— Poate asta o să te învețe minte ca altă dată să pariezi pe un cal mai lung.

- Mitică Intră într-o berărie:
— Dă-mi, te rog, o bere. Trebuie să-mi aștept aici nevasta.
— Brună sau blondă?
— Habar n-am, abia a intrat în coafor.

● Soția lui Costică: Draqule, miine se împlinesc 20 de ani de cînd ne-am căsătorit. E aniversarea noastră. Ce zici, să tai curcanul?

- De ce să-l tai? Ce vină are biata pasăre?

● Judecătorul către Mitică: E adevărat ce susțin martorii? Trei zile n-ai spus nici un cuvînt soției dumitale?

- E adevărat, domnule judecător, n-am vrut s-o întrerup!

● Costică la psihiatru: Vă rog ajutați-mă, domnule doctor, sînt într-o stare groaznică. Am sentimentul că sînt un cline.
Doctorul: Bine, bine, nu-i ceva grav. De cînd te simți astfel?
Costică: O, de cînd eram cățel!

■ Pentru conformitate: MITICĂ și COSTICĂ

ala urmasă a Ptolemeilor ar fi intrat în viața erotică încă de la vîrsta de 12 ani, și toată viața ei tumultuoasă s-a folosit din plin de atracția sexuală pentru a obține atît plăcere cît și putere, fapt demonstrat și de notoriile ei idile cu Marc Antonius și Iulius Caesar. Se spune că pusesese să i se construiască un adevărat templu al dragostei, unde veneau numeroși tineri amani și că folosea diverse practici rituale, unele magice, chiar și inhalarea de droguri, pentru a le stimula virilitatea. Aceștia erau în realitate niște sclavi sexuali cu care tînăra regină experimenta secretele erotice aflate între altele de la curtezanele unui bordel din Alexandria. E de presupus că multe din aceste practici erau în legătură cu ritualurile și misterele osiriace. Legenda mai spune că putea să se dăruiască la o sută de bărbați într-o singură noapte, ceea ce, din punct de vedere fiziologic, pare greu credibil. La 39 de ani însă, s-a dăruit morții, lăsîndu-se mușcată de o viperă din motive rămase neelucidate.

IMPĂRĂTEASA TEODORA (508?—548)

Acestul personaj contradictoriu al lumii bizantine, Procopius din Cesareea îi dedică numeroase pagini în „Istoria secretă”, insistînd atît pe intrigiile politice și religioase pe care le manevra cu abilitate și cinism, cît și pe amănuntele legate de moralitatea sa scandaluoasă. Copilă fiind, Teodora a fost acrită la Constantinopol, cîntînd, dansînd sau prezentînd animale exotice în arenă, situație în care a fost cunoscută de împăratul Iustinian, care s-a îndrăgostit nebunește de ea. Întrucît legea romană interzicea demnitarilor să se căsătorească cu actrițe, prevederea respectivă a fost abrogată, Teodora ajungînd împărăteasă spre stupefacția generală. Cea al cărei chip a rămas pînă astăzi într-un reușit mozaic de pe zidul unei biserici din Ravenna era de o mare frumusețe, inteligentă și voluntară, devenind în scurt timp o adevărată protectoare a femeilor infidele, pe care le apăra împotriva propriilor lor bărbați, instituindu-se totodată și ca o inițiatore de reforme morale, amestecîndu-se

RECORDURI... erotice

în mod grosolan și în problemele interne și de dogmă ale bisericii creștine. Totuși, pentru a nu viola, chipurile, legea romană care interzicea nuditatea integrală în public, „cea mai depravată dintre toate curtezanele” a apărut într-un spectacol organizat de ea doar cu o simplită... panglică. Se spune că, în urma petrecerilor deșchuate pe care le dădea, ea se destrăbăla cu zece tineri într-o singură seară, a doua zi dărîindu-se la alți treizeci de sclavi sexuali.

REGINA ZINGUA (Începutul sec. XVIII)

Zingua a fost ani îndelungați regină a coloniei portugheze Angola și a rămas ca una dintre cele mai feroce nimfomane pe care le-a cunoscut istoria. Cruzimea ei nu putea fi egalată nici de cea a miticelor amazoane, cu care se aseamăna prin faptul că toți prizonierii de sex masculin pe care îi lua în urma numeroaselor războaie intertribale deveneau robii ei personali. Ba mai mult, pentru a le stimula virilitatea, ea punea să fie mutilați, pe principiul, împărțit în unele vremuri și locuri, că în felul acesta, din motive compensatorii, deveneau mai apți pentru plăcerile pe care dorea să le obțină pe seama lor. Reginei, care poseda un imens „harem” de bărbați, îi plăcea să organizeze între aceștia lupte pe viață și pe moarte, un fel de lupte de gladiatori, în final dărîindu-se ca premiu învingătorului. Călătorii și misionarii povestesc că după ce se lubea o noapte în-

treaga cu un bărbat ales de ea, a doua zi în zori ordona să fie executat. Dar nici femeile nu o duceau mai bine sub domnia acestei crude regine. Zingua era atât de geloasă încît ucidea fără milă pe orice femeie gravidă din preajma ei. Ea a dus această viață cel puțin stranie timp îndelungat, pînă către vîrsta de 77 de ani, cînd, culmea ironiei, s-a convertit la catolicism!

CASANOVA (1725—1798)

Spre deosebire de Don Juan, despre care se spune că a avut în viață 1003 iubite și a cărui personalitate a rămas învăluită în mister și datorită operelor literare care l-au avut ca subiect, Casanova ne-a lăsat, scrise, memoriile sale. Deși se spune și despre el că ar fi reușit să se-

ducă mii de femei în situații dintre cele mai diverse, cercetările ulterioare n-au găsit în arhive decât numele a 116 dintre ele, cifră care trebuie considerată oricum subminimală dacă ținem seama de valurile de discreție în care sînt înfășurate, de regulă, asemenea întâmplări. Viața, pentru acest aventurier italian, era o perpetuă căutare de plăceri noi, obținute pe cale erotică, numele său rămîind pînă astăzi sinonim cu cel al seducătorului alături de cel al lui Don Juan. Ni se pare interesantă remarcă despre faptul că el este primul dintre cazurile expuse aici care s-a folosit în această întreprindere mai mult de aptitudinile sale, de o anumită șiretenie, decît de puterea socială sau a banului. Ca o ciudăpenie, care pentru un psihanalist ar însemna un bun prilej de studiu, lui Casanova îi plăcea în mod special să seducă soțiile și fiicele amicilor, câteodată pe amîndouă împreună. El făcea adesea baie împreună cu partenerile sale, într-o cadă specială, pentru două persoane, iar cînd era cazul, dimineața, își invita ocazionalele parteneri la cele 50 de stridii, probabil crude, pe care obișnuia să le consume la

micul dejun, considerind că acestea au valoare afrodisiacă.

ECATERINA CEA MARE (1729—1796)

Celebra împărăteasă a Rusiei, care a dominat cu personalitatea sa bună parte din veacul al XVIII-lea european, care a continuat cu succes planul rusesc de expansiune teritorială, mai ales către est, fiind de pildă unul dintre principalii regizori ai primei împărșiri a Poloniei, avea cunoscute tabieturi amoroase. Totdeauna nesatisfăcută sexual, Ecaterina cea Mare dorea să albe raporturi de 6 ori pe zi, dispunind, în mod oficial, de 21 de amanși, deși în realitate acestia nu erau mai puțini de 80. Cunoscută și ca insomniacă, împărăteasa pretindea, contrar părerii acreditate de majoritatea medicilor și fiziologilor, că acest fapt este valabil numai în cazul bărbaților, că sexul este cel mai bun somnifer. Ea dispunea de un sistem special de selecționare a amanșilor, condus de Rogerson, medicul ei personal, și de madam Protas, una dintre doamnele sale de încredere. Nu știm exact după ce criterii îi recrutau ei pe viitorii parteneri ai împărătesei, cert este însă că numai după ce erau examinați medical și puși la încercare erau declarați apți pentru a o satisface.

MARCHIZUL DE SADE (1740—1814)

Omul cărui i se datorează cuvîntul „sadism” a dus o viață

de libertinaj, plină de scandaluri și sistematic marcată de infidelitate și perversiune sexuală. Contele Donatien Alphonse François de Sade — nu știm din ce motive se recomanda ca „marchiz” — a fost un bărbat frumos, dar „un fanatic al viciului”. Devenind foarte cunoscut încă din vremea falmoasei afaceri Rosa Keller, în care torturase o prostituată pariziană, el a fost judecat, în contumacie, și condamnat la moarte pentru participarea sa, la Marsilia, la un scandal de proporții, o orgie în care s-a dat la sodomie și tortură sexuală, îndopîndu-și partenerii cu... bomboane de ciocolată. Grațiat de rege, de Sade scrie mai multe romane și piese de teatru, între care „100 de zile ale Sodomei”, în care descrie 600 de variante de depravare sexuală. De bună seamă că și el a fost unul dintre cazurile tipic-patologice care îi vor fi inspirat lui Sigmund Freud celebra teorie, dovadă fiindu-i sfîrșitul, petrecut la Charenton, într-un azil de alienați, unde și-a petrecut ultimii unsprezece ani din viață.

DOMNIȘOARA DUBOIS (cître 1770)

Un alt caz care a făcut vilvă în Franța din a doua parte a secolului XVIII, comparabil cu acela al marchizului de Sade, pe care l-a inspirat oarecum, imitîndu-l la rîndul său. Avară și perversă, „Iubirea sa pentru aur nu avea egal decît în Iubirea pentru plăcere”, cum notează un cronicar de epocă. La un moment dat,

actrița Dubois și-a întocmit o listă a amanșilor pe o perioadă de douăzeci de ani. Rezultat final: 16 527 de bărbați, aproximativ 3 pe zi! Întocmai ca și de Sade, către sfîrșitul vieții a căzut și ea în patima confesiunii literare, scriind un roman intitulat „Filosofia de budoar”, în care personajul principal, evident o femeie, M-me de Saint-Ange (ce nume!), declară cu cinism într-un pasaj: „În douăzeci de ani de căsătorie eu am avut între 10 și 12 mii de amanși”...

REGELE LAPETAMAKA (cître 1778)

Multe aberații sexuale au fost, de-a lungul istoriei, de sorginte cutumiară sau religioasă, la populațiile primitive putînd fi întîlnite diverse practici, dintre cele mai stranie. În timpul celei de-a treia călătorii pe care o face în Polinesia, în 1777, vestitul explorator englez, căpitanul James Cook, a ajuns cu corabia în arhipelagul Tonga, aflat în apele Pacificului de sud, cîteva grade deasupra Tropicului Capricornului. Aici domnea peste populația locală regele Lapetamaka al II-lea, atunci în vîrstă de 80 de ani. Încă viril și cu părul negru ca smoala, regele afirma că avea datoria de a deflora toate fetele din insula peste care își avea stăpînirea. El mai susținea că, dată fiind această menire a lui, nu avusese niciodată de două ori aceeași femeie și că se achita încă de sarcina sa de 8 pînă la 10 ori pe zi.

LOLA MONTES (1818?—1861)

Fiind un nume puțin obișnuit pentru o irlandeză, e de presupus că dansatoarea și aventuriera care l-a purtat îl împrumutase sau și-l compusese li-vresc, cum era moda și cum a și rămas în lumea actrițelor pînă astăzi. Se spune că încă de la vîrsta de 13 ani descoperise că-și poate vinde foarte avantajos trupul pentru bani. Era capricioasă, cel puțin după ce devenise oarecum celebră. De pildă, a refuzat favorurile vice-regelui Poloniei pe motiv că... avea dinții cariști. Tot ceea ce dorea însă, obținea. După ce a avut 3 soți și nenumărați amanși — unli dintre aceștia ce-

lebră, cum ar fi Franz Liszt și Alexandre Dumas-tatăl — Lola a devenit amanta regelui Ludovic I de Bavaria, care a făcut-o baroană de Rosenthal și contesă de Landsfeld. Regele se confesă că ea „realiza miracole cu mușchii părților intime” și că el i-ar oferi și regatul său pentru că ea îi procura „zece orgasme în 24 de ore”. Influența pe care această femeie a exercitat-o asupra regelui bavarez a fost atât de totală și nefastă, încât pînă la urmă în țară a avut loc o revoluție în urma căreia monarhul a trebuit să abdice. Lola a fugit în Anglia, apoi în îndepărtata Americă, unde a dansat, a dat lecții de dans și s-a prostituat, devenind metresa a numeroși americani bogați. Către sfîrșitul vieții, probabil avînd mustrări de conștiință, ea și-a pus averea și energia în slujba salvării femeilor decăzute.

SARAH BERNHARDT (1844—1923)

„Divina Sarah”, cum a numit-o Oscar Wilde, a fost o mare actriță, cu merite profesionale incontestabile, dar cu o viață personală turbulentă și guvernată de hybrisul erotic într-o măsură mai puțin obișnuită. Biografii susțin că viața ei artistică a fost augmentată în mod special de cea intimă în care ar fi intrat nu mai puțin de peste 1 000 de amanși, artiști ei înșiși sau potențați ai momentului, aventurieri sau fanatici ai scenei, amatori de nemurire prin contaminare, campioni ai budoarelor sau pur și simplu obsedați ai vieții sexuale, care

își vor fi plătit cu vîrf și îndesat robia patimilor. Între ei doar un singur nume rămase celebru din cu totul alte motive: Edmond Rostand, mare poet al limbii franceze. Pentru a nu împieta în plus imaginea acestei dive de la sfîrșitul secolului trecut, reproducem remarca uneia dintre colegele ei de scenă, dincolo de subiectivitatea și invidia care în mod cert se află ascunse în ea: „Acesta era modul în care se chealtua pentru a deveni bogată”. Nu dispunem de amănunte despre bogăția la care ajunsese actrița în ultima parte a vieții sale, dar menționăm un singur amănunt: la bătrînețe, Sarah dormea într-o raclă din lemn de trandafir tapetată cu scrisorile numeroșilor ei iubiți.

GABRIELE D'ANNUNZIO (1863—1938)

Alături de Marinetti, Papini și alții, d'Annunzio reprezintă un capitol special din istoria literaturii italiene. Încă de la volumul „Intermezzo di rime” (1883), poetul, dramaturgul, romancierul și, în egală măsură, aventurierul se impune prin libertinaj estetic și nu numai atît. Nu împlător proza pe care o publică un an mai tîrziu se intitulă „Il libro delle vergini” — „Cartea fecioarelor”. Dincolo de activitatea sa de la ziarul „Il giorno”, promotor al fascismului italian și european, d'Annunzio rămîne un excentric al moralei erotice, declarînd — probabil pe vremea cînd lupta în primul război mondial ca pilot — că „un soldat adevărat trebuie să fie gata oricînd” — referîndu-se mai mult la calitatea virilă a subiectului. Viitorul președinte al Academiei italiene își lua și în luptă prezervative frumos aranjate într-o tabacheră care aparținuse lui Napoleon Bonaparte. Se povestește că a fost văzut la vîntoarea călărînd alături de o femeie desputată, intrînd cu ea în sala de mese a unui mare hotel, și că dormea pe o pernă plină cu bucle din părul amantelor sale, sau că ser-

vea vin la masă dintr-o carafă făcută din craniul unei virgine care se sinucisese din cauza lui. Utiliza, ca afrodisiac, stricnina. D'Annunzio, a cărui aventură cea mai celebră a fost actrița Eleonora Duse, se lăuda public de a fi prilej de mare ură pentru o mie de soți.

RASPUTIN (1871—1916)

Numele Rasputin (sau Rasputnik) l-au dat oamenilor din satul său natal și ar avea, în consens argotic, semnificația de „desfrînatul”. Misticul rus care va ajunge curînd de notorietate va merita într-adevăr toată viața acest nume-poreclă. Dispunînd de o capacitate persuasivă leșită din comun, acest popă-diavol canaliza prin mijloace numai de el știute fervoarea religioasă a admiratoarelor sale către sex. Eriîndu-se într-un fel de „mîntuitor și tămăduitor” și speculînd în propriul său avantaj potențiala perversiune care se ascunde de multe ori în spatele bigotismului religios, el a reușit să seducă sute de femei, de la simple țărânci analfabete la aristocrate dintre cele mai rafinate, creîndu-și o aură cu totul specială în epocă, aură ce avea să-i deschidă inclusiv porțile curții imperiale de la Petersburg. Se afirmă că reușise să dobîndească deplina încredere a țarului și a țarinei prin aceea că alina suferințele fetelor lor bolnave de hemofilie (predispoziție ereditară la hemoragii, datorită insuficienței puteri de coagulare a sîngelui), devenînd un obișnuit al curții și sfătuitor al familiei imperiale. Din această poziție privilegiată, prin care dispunea de o mare influență, „satirul negru” a sedus un număr mare de femei nobile, care ajunseseră chiar să-i dispute favorurile. El le primea în camera sa de sacerdot, bineînțeles sub pretexte religioase. S-a spus despre el, ceea ce este probabil exagerat, că ar fi avut relații intime chiar și cu țarina și cu tineretele sale fiice. Sub acest aspect a avut puțini rivali în istorie.

MATA-HARI (1876—1917)

În mod cert, cea mai celebră spioană și metresă după Dalila și o curtezană mai mare decît doamna de Pompadour, Mata-Hari, pe numele ei adevărat Margaret Zelle, spiona pentru germani în timp ce-și exercita meseria de dansatoare la Paris.

Toate acestea în atmosfera de tensiuni politice și rivalități militare care avea să ducă în cele din urmă la declanșarea primului război mondial. Ea își recruta amanți mai ales dintre personalitățile politice, printre acestea numărându-se Jules Cambon, președintele consiliului francez, prințul Germaniei, primul ministru olandez și ducele Brunswick, prin care a ajuns să afle numeroase secrete militare. I se pune în seamă moartea a circa 50 000 de militari aliați (aproximativ cinci divizii, adică o armată!) și succesele mai multor operații militare. Dar ea se dăruia bărbatilor nu numai pentru a le smulge secrete, ci și pentru bani, ceea ce îi va fi oferit credibilitate în fața acestora, adormindu-le vigilența. În realitate, Mata-Hari detesta bărbatii, remîniscență cauzată de brutalitățile la care o supusese fostul ei soț. Asta nu o împiedica însă ca după obosetoarele ore de repetiții să meargă să se „relaxeze” în bordelele franțuzești. După ce a fost condamnată la moarte pentru spionaj, mai mulți dintre foștii ei amanți potențai, pe care îi cumpărase și-i vînduse, s-au zbatut totuși s-o scape de plutonul de execuție, dar în zadar.

REGELE IBN-SEOUD (1880—1953)

Lumea islamului, cu îngăduința sa dogmă în privința poligamiei, cunoaște nenumărate cazuri care ar putea figura cu succes printre cele relatate aici. O lectură mai atentă a cărții celor „O mie și una de nopți” este, după părerea noastră, cea mai la îndemînă probă. Oare atitudinea Șeherezadei nu este tocmai reacția unei morale ancestrale împotriva abuzului erotic? Dar cazul pe care-l expunem aici nu este unul legendar, ci unul apropiat de vremea noastră, despre care există mărturii certe: de la vîrsta de 11 ani și pînă la moarte, la 72 de ani, Ibn-Seoud, monarhul Arabiei Saudite, a avut raporturi sexuale cu cîte trei femei în fiecare noapte, cu excepția perioadelor cînd era plecat la război!

MAE WEST (n. 1892)

„Partea cea mai minunată a activității mele a avut loc în pat”, răspundea legendara stea unui ziarist care a întrebat-o unde și-a redactat memoriile.

Nu se cunoaște exact numărul amantilor ei și nici la ce vîrstă și-a diminuat sau încetat viața amoroasă, dar această vedetă a scenei și ecranului, al cărei nume a devenit sinonim cu acela de „vamp”, s-a numărat cu siguranță printre femeile cu viața amoroasă cea mai intensă. În memoriile sale de care aminteam, ea descrie actul pe care l-a avut împreună cu un partener prodigios, pe nume Ted, și care a durat 15 ore fără întrerupere, ceea ce ar putea fi, să recunoaștem, un adevărat record de maraton sexual.

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE

Alfred Kinsey, profesor de zoologie la Universitatea din Indiana, S.U.A., expune, într-o faimoasă anchetă asupra sexualității, făcută pe o perioadă de zece ani, cazul unui bărbat al cărui număr de acte sexuale era de 33,1 (în medie) pe săptămînă (adică aproximativ 52 000 de raporturi pentru perioada cercetată, cam de 5 ori pe zi), apa-

rent fără influențe dăunătoare asupra sănătății lui. Alți cercetători au găsit exemple de persoane care avuseseră raporturi sexuale de circa 2 ori pe zi, timp de 30 de ani. Dar și acestea din urmă se încadrează tot în domeniul excepțiilor. Dincolo de patologic, viața sexuală trebuie scoasă de sub incidența cantitativului, a competiției cu obsesia, ea avînd un rol esențial în echilibrul fiziologic și psihic al omului adult. Tot Kinsey a dat o cifră aproximativă pentru frecvența actelor sexuale pentru o populație masculină standard, examinată: 2,3 pe săptămînă, calculată pe întreaga perioadă dintre pubertate și andropauză. Dar lăsînd la o parte cifrele, afirmăm, în deplin consens cu știința și cu morala, că actul erotic trebuie neapărat eliberat de sub tirania performanței sterile și nesănătoase și integrat armonic și estetic în marea minune a existenței omenesti care se numește dragoste. (V.P.)

Increderea deosebită în tot ceea ce se adresează privirii, în tot ce este cunoscut pe cale vizuală a constituit și constituie o predispoziție și o trăsătură de prim ordin a forței umane. În general, oamenii au avut dintotdeauna o receptivitate sporită față de tot ceea ce a îmbogățit zestrea de mijloace prin care căutau să-și apropie spațiul vizual. La noi, numeroase zicături și proverbe, strigături și ghicitori au ca subiect văzul, în conștiința românului nefiind nimic mai prețios decât „lumina ochilor”.

De consemnat că după numai o lună de la comunicarea făcută la Academia de Științe a Franței privind „noua artă a secolului — daghereotipia” la 16 februarie 1839, publicația leșeană „*Albina românească*” aducea știrea la cunoștința cititorilor săi, tipărind în același an

ÎN DRUM SPRE CINEMATOGRAF

alte patru însemnări despre „secretul și propășirea daghereotipiei”.

Încrederea românilor în noua modalitate de „zugrăvire a realității prin razele soarelui” este sugestiv confirmată de „*Gazeta Transilvaniei*” care, în numărul său din 19 iunie 1840, apreciază că „daghereotipia și electromagnetismul par a fi pregătitoare de o reformă mare în

sfera măiestriilor”. Într-o vreme când știrea despre invenția lui Niepce și Daguerre nu făcuse încă ocolul pământului, primele daghereotipuri intrau deja în dotarea Colegiului „Sf. Sava” din București (în anul 1840) și Academiei Mihăilene din Iași (în 1841), pentru ca din 1842 să apară în marile orașe ale țării primele ateliere fotografice destinate marelui public.

De acum, orice noutate în domeniu este salutată cu entuziasm. De pildă, primul spectacol de DIO-RAMĂ din țara noastră este anunțat printr-un afiș, descoperit la Arhivele Statului Brașov, astfel: „Vineri, 6 septembrie 1844 și în zilele următoare, de la orele 10 dimineața la 6 seara, se poate vedea zilnic o DIO-RAMĂ, aici până acum nevăzută, de noi aflată numai de curind, compusă din 12 falmoase chipuri din țări străine făcute cu daghereotipul, care în privința aceasta nu înșală, ci reproduce natura cum este ea”.

Creativitatea românească devansează receptarea noutăților în tehnica și arta fotografică în luna aprilie

1854, când Carol Popp de Szathmary realizează în timpul războiului ruso-turc al Crimei primul reportaj fotografic de război din lume constituit dintr-un album cu aproape 200 fotografii (scene de luptă, imagini din ambele tabere aflate în conflict, generali, ofițeri și soldați) multiplicat și difuzat în diferite țări europene (Franța, Anglia, Rusia etc.).

Aflându-ne în epoca precinematografică, putem găsi în acest prim reportaj de război și ideea de film, de succesiune a fotogramelor și de legătură cadru cu cadru. În acest sens, să nu uităm că în anul 1895, **mutascopul** americanului W.K.L. Dickson utilizează o serie de fotografii care, răsfoite, creau spectatorului iluzia mișcării! Iată de ce abundența albumelor fotografice realizate de fotograful nostru în această perioadă justifică într-o oarecare măsură propunerea noastră privind un posibil drum românesc al fotografiei spre... cinematograful.

Ca și mai târziu, în cazul filmului, fotografia a fost implicată de la începuturi, major, în evenimentele politice ale timpului. Astfel, la 11 octombrie 1857, Szathmary fotografiază momentul deschiderii Adunării ad-hoc din București, iar Nestor Heck execută, la Iași, o fotografie cu deputații țărani din Divanul ad-hoc al Moldovei, pentru ca același Szathmary să realizeze la 24 ianuarie 1859 primul fotomontaj cunoscut la noi: portretele celor 57 de deputați care votaseră Unirea Principatelor.

Dacă primul album privind „**Armata română. Diverse regimente**” a apărut în anul 1866, Războiul de Independență marchează introducerea oficială a fotografiei și atelierelor fotografice în structurile armatei. Astfel, în 1877, la flință, din inițiativa generalului dr. Carol Davila, primele ateliere fotografice militare la Serviciul Sanitar al Armatei și la Farmacia Centrală a Armatei, al căror angajați au executat numeroase imagini pe cîmpurile de luptă de la Plevna și Rahova, de la Grivița și Vidin.

În fototeca și la Cabinetul de stampe ale Bibliotecii Academiei Române se păstrează încă nume-

Carol Popp de Szathmary. Portret de femeie

roase imagini cu mențiunea: „Foto: Serviciul Sanitar al Armatei”. De altfel, în cadrul Expoziției de arte și industrii române, deschisă în anul 1880 în Capitală, Spitalul Militar București este distins cu „Medalia de Aur” pentru fotografiile realizate în campania 1877—1878.

În continuare, interesul armatei pentru fotografie crește constant, înregistrându-se noi dovezi în acest sens: albumul „Expediția bricului „Mircea” și a crucișătorului „Elisabeta” în 12 țări europene și africane” (1895); albumul „Instantanee” luate de căpitanul T. Maltopol din cavalerie (1896); în aprilie 1901, primul concurs național de artă fotografică este câștigat de locotenent dr. Popescu-Iași, iar în mai 1902, cu ocazia aniversării a 25 de ani de la cucerirea Independenței de stat, apare „Albumul Armatei Române”, care cuprinde 245 de fotografii semnate de Al. Antoniu și lt. Eliad.

Pe coperta albumului „Cămorăria lui Ștefan cel Mare. 400

Dorobanți

Veterani de război

de ani” tipărit în 1904 apare pentru prima dată mențiunea: „Foto: Regimentul 1 Geniu” — dovada reorganizării și concentrării vechilor ateliere fotografice ale armatei la această unitate. De altfel, în baza decretului 2893 din 24 octombrie 1909, aici s-a înființat compania de specialiști care avea în subordine și o secție de fotografie militară („Monitorul Oastei” nr. 46 din 7 noiembrie 1909, p. 339) cu misiuni distincte. „Personalul trebuie să fie pregătit a lucra nu numai în condiții de atelier, dar și în condiții de campanie. Îndeosebi se vor dezvolta următoarele domenii: fotografiieri de documente (hărți, acte), reducere și amplificarea lor; fotografiieri de lucrări de apărare; fotografiieri panoramice din puncte de observație cu identificarea pe hartă a zonelor văzute și nevăzute etc. („Memorialul Geniului”, nr. 11—12/1923, p. 13).

Fotografia devenea astfel o specialitate militară distinctă care avea să aducă mari servicii apărării țării (recunoașteri fotografice etc.), lăsând filmului o altă cale, paralelă, de dezvoltare și afirmare, fără să se despartă, însă, definitiv — mulți ani de-acum înainte cele două specialități militare fiind organizate unitar, într-un serviciu fotocinematografic al armatei.

■ VIOREL DOMENICO

MOȘTENIREA LUI CAROL POPP DE SZATHMARY

Mai întâi au fost imaginile, apoi cuvintele... Nu este doar un joc de cuvinte inspirat de faimoasa aserțiune cu care începe textul Vechiului Testament. Ci definirea unei realități caracteristice actualei ere, a exploziei informaționale. Realitate, se spune, emblematică pentru timpurile de azi — exprimată, în chip aparte, și de Revoluția română din decembrie 1989. „Premiera mondială” pe care a constituit-o retransmisia TV în direct — în lume — a revoltei populare anticomuniste din România, iar, în împrejurările ulterioare, reacția în lanț din domeniul presei s-au contopit într-o simbolică înmănunchere a ceea ce reprezintă mass-media în mitologia civilizației contemporane. În măsura în care nu împletează asupra puterii cuvântului scris, impactul vizualului apare, totuși, coalescent. Reluind o afirmație din celebrul film al anilor '40 „Cetățeanul Kane”, „Imaginea e secolul douăzeci însuși, ea pune lumea în mișcare”. Secvențele TV și casele video, peliculele documentare s-au adăugat multitudinii de instantanee fotografice care, completându-se reciproc, concură la a intra în arhiva istoriei evenimentelor de anul trecut din țara noastră. E cazul, de aceea, să ne reamintim că, la capitolul atât de vast al fotografiei, România a dat un precursor de mina întâi în acea perioadă a începuturilor ei, acum un veac și jumătate, când țara noastră se afla pe pragul intrării în epoca modernă.

Foto la... „Hanul Verde”. Imediat după 1840, în țară pătrundea cu rapiditate proaspătă tehnica a fotografiei. Mai cu seamă la București apar în acei ani ateliere înființate de persoane venite de prin alte părți, precum I. Pohlmann, Vilhelmina Priz (o femeie!), cel al Anton Chladek, mai apoi, W. Wollenteit. Printre aceștia, la stabilirea sa definitivă în oraș, în 1843, își deschide un atelier de pictură și fotografie și românul ardelean Carol Popp de Szathmary, în zona de la Curtea Veche, se pare că în localul numit „Hanul Verde”, unde și-ar fi avut și prima locuință. Născut la Cluj, în 1822, Szathmary ar fi trebuit să devină preot. Reprezentanți din familia sa, foarte veche (Szathmary = Satu Mare?), fuseseră intelectuali și demnitari religioși. Dar împrejurările vieții (angajându-se, după moartea tatălui, la Cancelaria de stat din Sibiu, îl cunoaște pe pictorul Franz Neuhauser) i-au deschis calea spre pictură și desen.

Ca și alții de vîrstă lui, resimțind nevoia lărgirii orizontului spiritual, Szathmary pleacă în Apus, documentându-se și urmînd studii de artă la München, la Viena, dar și în Italia și, probabil, Franța. La reîntoarcere, ajuns la București, șansa îi suride și e numit în 1840 pictor al domnitorului Al. Ghica, slujbă oficială pe care și-o va păstra și sub Gh. Bibescu și Barbu Știrbei. Tot de atunci datează, potrivit documentelor, și preocupările sale fotografice. Face la Colegiul Sf. Sava primele lui dagherotipii cu un aparat, din cele ce proveneau din Franța, adus de inimosul Petrarhe Poenaru, urmașul lui Gheorghe Lazăr la organizarea, pe baze noi, a învățămîntului românesc. De altfel, imediat după apariția în lume a fotografiei, la începutul anului 1839, gazeta „Albina Românească” de la Iași dădea această informație: „O nouă aflare a revărsat o nouă strălucire asupra epocii noastre. Daguerre are pină acum cunoscut în Franța de zugrav...” (pictor — n.n.).

Nou-născutul cu doi părinți. De fapt, în același an 1839, francezul Louis Daguerre pe de o parte și, respectiv, englezul William Talbot anunțaseră, fiecare separat, inventarea procesului de fotoreproducere a imaginilor. Primul realizase, prin impresionarea unei plăci de cupru, așa-numita dagherotipie, celălalt, folosind un procedeu de tratare chimică a hîrtiei, obținuse ceea ce s-a spus a fi „desene fotogenice”; pentru că imaginile negative ale lui Talbot ofereau posibilitatea de a fi reproductibile, această tehnică (calotipie) va fi modelul propriu-zis al fotografiei. Privită inițial ca un soi de meșteșug, al cărui practicanți au proliferat vertiginos în mai toate țările europene, fotografia face pași foarte rezezi, devenind curînd și o aspirantă îndrăzneală la Parnasul artelor (interesant e că destul fotografi, mai mult sau mai puțin pionieri științifici, au manifestat, probabil pentru a atrage clientela, predispoziția de a purta haina artistului). Avînd afinități cu arta penelului, fotografia intră într-o concurență constructivă cu pictura, influențîndu-se și servindu-se una pe alta, fiind ulterior copărtașe, cum au remarcat esteticienii, la afirmarea curentelor moderne, novatoare, din domeniul artei vizuale. Deja în preajma lui 1855, apelativul Nadar (pe numele adevărat, Gaspard-Félix Tournachon) desemna pe cel mai mare portretist parizian, cu albume în care figurau celebriități ale epocii, de la plasticienii Delacroix și Daumier sau literarii Dumas, Hugo, Baudelaire pînă la vestita tragiană Sarah Bernhardt; or, tocmai Nadar (care pornise, inițial, ca grafician) va găzdui, în 1874, în grandiosul său atelier fotografic prima expoziție a neînțeleșilor exponenți ai impresionismului. Așa cum în Anglia se va ilustra cu strălucire Julia Margaret Cameron, cu ale ei imagini fotoartistice de inspirație prerafaelită ori cu sugestii de sorginte biblică. Cît privește țara noastră, fotografia este inclusă, în mod oficial, în rîndul artelor în 1864.

Deschizător de drumuri. El însuși un acquarelist remarcabil, Szathmary avea un ochi deosebit de atent și precis. Era un spirit iscoditor, cu neastîmpărul dorinței de cunoaștere activă (a colindat prin multe locuri din țară și, de asemenea, a efectuat cîteva călătorii în afară, ajungînd pînă la granițele Indiei). El este, de fapt, cel care introduce la noi viziunea realistă, cu lucrul la fața locului, ce se va impune după aceea prin opera picturală a unor Grigorescu și Andreescu. A imortalizat, în număr mare, scene ilustrînd lumea pitorească și forfota bilciurilor și piețelor, cu vînzători ambulanți, surugii, lăutari, călugări, dar și cu țărani în straie tradiționale; depășind canoanele academismului, a adus, totodată, în prim-plan peisajul românesc, în variate ipostaze.

Se prea poate ca acest dar de a lucra rapid, „la minut” (acquarelele sale au fost numite de criticul de artă G. Oprescu „stenografie în culori”), să-i fi permis și afirmarea ca primul nostru maestru al fotografiei. Pentru că, deși toată viața sa a beneficiat de statutul de pictor și fotograf oficial (din 1863 reinvestit de principele Al. I. Cuza și ulterior de regele Carol I), Szathmary și-a manifestat o poziție de creator autonom. A practicat genul de portret în picioare, însă nu neapărat la comandă — și „Generalul Carol Davila”, dar și „Tăietor de lemne” —, lăsîndu-l pe amicului său Chladek să se ocupe el mai mult cu aceasta; participant la toate episoadele majore ale timpului, a făcut tablouri de epocă, între care, probabil, imaginea reprezentîndu-l pe membrii guvernului provizoriu în 1848 și, cu certitudine, Divanul ad-hoc al Munteniei, apărut în 1858 pe-o pagină întreagă în gazeta franceză „L'illustration”; a alcătuit albume, unul cu vederi din București donat Doamnei Elena Cuza, altul „Româ-

Peisaj acureauă

nia", în 1867; în fine, nerecunoscut multă vreme ca atare, a fost, el, cel dintîi fotoreporter de front din lume...

În „linia întâi” a fotografiei. În 1853 izbucnește războiul Crimei (ce se va purta în condiții modernizate, dată fiind explozia noilor tehnici, precum drumul de fier, telegraful sau... fotografia). La puțin timp, cu instinctul profesionistului de clasă, Szathmary se deplasează în zona ostilităților dintre trupele rusești și otomane desfășurate de-a lungul Dunării. Lucrînd într-o trăsură închisă în chip de laborator improvizat, materialul adunat va constitui obiectul mai multor albume, cu sute de imagini din ambele tabere, albume pe care le va dona ulterior unor capete încoronate, precum Napoleon al III-lea, Franz Joseph și regina Victoria. Răsplătit cu medalii de aur din partea acestora, Szathmary devine un nume cunoscut în Europa prin distincția ce-o capătă, pentru un exemplar similar, la Expoziția universală din 1855 de la Paris. Albumele, din păcate, au avut o soartă nefastă (cele dăruite, de pildă, împăratului francez și reginei Angliei dispărînd de pe urma unor incendii). E unul din motivele pentru care meritul întîietății ca reporter foto de front a fost atribuit, din ignorare, englezilor Robert Fenton și James Robertson, veniți și ei pe scena războiului Crimei, dar după Szathmary. A contat, în repararea nedreptății, depistarea, tîrzie, a unui volum foarte rar (apărut la Paris în 1856!) al ziaristului Ernest Lacan, conținînd date lămuritoare cu privire la conflictul amintit.

Experiența anterioară îi conferă lui Szathmary privilegiul participării la campania din 1877—1878, alături de pictorii Nicolae Grigorescu, Sava Henția și G.D. Mirea. Însoțind trupele române în victoriosul război pentru independența țării, imaginile culese de pe cîmpurile de luptă (de astă dată avînd la dispoziție laboratorul foto de pe lîngă Serviciul Sanitar al Armatei condus de doctorul Davila) îi aduc medalia de aur la Expoziția de arte și industrii române de la București, în 1880. Și, ca o completare a portretului său, tot Szathmary, în admirația lui pentru portul național, a fost inițiatorul realizării unui set de fotografii cu tematică etnografică, un album cu tipuri și costume românești realizat de el cîrînd, de altfel, la Paris încă în 1857. Abia după cîțiva ani, americanii W. Jackson, A. Gardner și L. Hoffman (în urma războiului civil din 1861—1865) vor culege preerile din vest pentru a immortaliza, în factură documentară, pitorescul modului de viață al triburilor indiene. Exemplul lui Szathmary la noi în materie de fotografie etnografică a fost urmat, imediat, de Franz Duschek, iar la răscrucea dintre veacuri, de Ioan Niculescu.

Casa proprie pe care Szathmary și-a ridicat-o, atunci cînd posibilitățile i-au permis, pe strada Enei nu mai există — ne informează George Potra, binecunoscut istoric al Bucureștiului —, ea fiind incendiată și distrusă în urma unui bombardament din cursul anului 1944. După dispariția dezastruoasă a albumei

despre războiul Crimei, au pierit în asemenea împrejurări nenumărate alte mărturii documentare. Chiar și așa, moștenirea lui Szathmary (a murit în 1887), deși fragmentară, rămîne la fel de prețioasă. Entuziast și energic, cu lipsa lui de prejudecăți și marea-i disponibilitate, Carol Popp de Szathmary s-a impus în epoca de pionierat a fotografiei ca prototipul cel mai complet al fotografului cu personalitate artistică.

...În 1989, în toată lumea se sărbătoreau 150 de ani de la inventarea fotografiei, aniversare patronată de UNESCO. România, deși beneficiara unor merite de seamă în domeniu, n-a putut să marcheze acest eveniment și nici să organizeze tradiționalul Salon internațional de artă fotografică de la București. Dar, ca un făcut, prăbușirea regimului caueșt s-a petrecut chiar la finele însemnatului an aniversar al debutului mondial al fotografiei, această inepuizabilă „ogîndă a timpurilor moderne”. Mai mult, la finele deceniului '80, cînd, cum nota presa mondială, în cadrul profundelor schimbări din lume, „evenimentele din România au bulversat toate pronosticurile și obișnuințele. Imaginile, proaspete și imprevizibile, au năvălit pur și simplu în cotidianul vizual”.

DAN OZERANSCHI

Vinzătoare

Vedere din București

Toamnă sălăjană

Ce foc pe dealuri, arde și privirea,
Prin curți muntence vetre de jar string,
Livezile cu mere grele plîng,
Călugări fug în munți cu minăstirea.

Ce foc pe dealuri, ce dogoare vie,
Cu glonț de aur frunze impușcate,
Și umblă soarele rănit prin sate,
La strungă lupii luna o sfîșie.

Ce foc pe dealuri și cită tristețe,
Ce toamnă-n flăcări, de sfîșit de lume,
Nimic în mine nu mai are nume.

Mi-e sufletul pribeag prin tinerețe,
Spre primăvara neștiutei mele,
În așteptarea altei dimineți.

■ MAIOR VASILE PREDA

Ulpia Traiana

Ulpia Traiana, te-am clădit cu greu
Palmele întoarse către zei, cu plîns
Doar cu stropi de singe, înflorind mereu
Temelia-acestui timp de nepătruns

Taină ești și-acuma, Ulpia Traiana
Te-au călcat barbarii, ți-au sculptat icoana
Noi te-am șters c-un bocet, te-am purificat,
C-un altar de inimi te-am iluminat,
Cu leac de legendă noi ți-am legat rana
Să ne stai de veghe, Ulpia Traiana

Dragoste eternă ți-am cioplit în trepte,
Ca s-o urce-n veacuri flecare flu
Să se simtă-n singe și să se îndrepte
Spre izvoru-acesta limpezit și viu

Dragoste eternă, fără de păcate
Glorie de-a pururi, pentru cei ce mor
Să-ți păstreze-n tihnă hainele curate
Și poemul tinăr și nepieritor

Fiii tăi puternici nu te-au fost lăsați
Să rămii în beznă, fără de liman
O, și cite jertfe au întunecat
Sufletul cel dacic lingă cel roman.

Înima romană fremătind sub togă
Ți-a croit veșmintul, te-a innobilat
Chiar dacă și alții azi își mai arogă
Dreptul la zidirea-ți de altar curat.

Înnul greu de peceți, răsunind spre veacuri
Ne-a-nvățat să spunem cit de mare-ai fost

Pentru orice rană versul are leacuri
Pentru orice piatră cîntul are rost

Ulpia Traiana, cum nu te-au găsit
Cei ce-n legi străine au murit de sete?
Tandre apeducte curg spre infinit
Către veșnicie versul să-l îndrepte.

Cine de pe-aceste plaiuri n-a iubit
Numele-ți de-a pururi strălucind columnă
Cine-n adevărul fără de-asfințit
N-a crescut cu basmu-ți tinăr, împreună?

Mindri au fost de tine, mindri sîntem iar
Jupiter se pare că te-a vrut mireasă
Lui Zamolxis însuși, el i-a dat în dar
Vrerea-ți de regină, titlul de frumoasă

Ulpia Traiana, cit de mare ești
Neamului acesta fi-vei mărturie
Ai știut din noapte zorile să crești
Cald poem de suflet și de apă vie

Am băut cu sete, am băut plîngînd
Și era cu lacrimi pe jumate cana
Pentru toți eroii ce s-au stins pe rînd
Să-ți înalțe templul, Ulpia Traiana

Te-au călcat barbarii, ți-au sculptat icoana
Noi te-am șters c-un bocet, te-am purificat
C-un altar de inimi te-am iluminat
Ca să fii tot mindră, Ulpia Traiana!

■ CAMELIA POPESCU

Am să-ți spun

Am să-ți spun adevărul: se face tîrziu
În pîlpîirea frunzei văd un semn vinețiu
În ochiul flămînd de-nceputuri
În vara stropită cu fluturi
În mina ce cată sub pernă
un vis din iubirea eternă

Am să-ți spun cu durere: spre seară
se sting adieri în tulpina de ceară
în trupul cu carnea rotundă
se-nchide o umbră, se moale o undă
și-o ploaie străveche insistă
în noaptea abstractă și tristă

Am să-ți repet: presimțiri
cad în crengi, în tăcute priviri
în păsări desfrunzite și rare
cu aripi strivite de mare
în raza din soarele stors
în apa cu chipul întors

Am să-ți spun adevărul: refuz
pădurea pustie-n auz
sărutul zăpezii-n fereastră
pleoapa închisă sub creastă
amurgul singurînd în vacanță
și mina-ți căzută pe clanță...

■ MIHAI BARDICI

Moldova istorică

De la un timp,
în fiecare noapte,
învăluit într-un fel de ceață ori fum,
Mi se arată,
Cutremurându-mi ființa
Marele Voievod,
Domn al acestor pămînturi,
Măritul Ștefan.
Vine galopînd
De undeva din nord
Și nu-i văd limpede chipul,
Doar tunetul glasului său îl aude
„MOLDOVA... n-a fost a mea

și nu e a voastră,
ci a urmașilor voștri,
și-a urmașilor urmașilor voștri
în veacul vecilor!“
Și-i tropot de copite
Peste munți răsunînd...
— Doamne, sar înspăimîntat
Din somn,
Cu ce am greșit și cînd?!
Măritul Ștefan
Mi se va arăta și la noapte
Pe un cal alb galopînd.

■ AUREL PENTELESCU

Cei patruzeci de mii

Ninge blînd la Valea Albă
Doamne, Ștefane Mărite,
Iarna ta de veșnicie
Peste arme îmblîzite,

Doamne, urlă ca pustiul
Lupii sufletelor noastre,
Zările se trag sub pleoapa
Buciumărilor albastre.

Calcă stîinii prin Moldova
Rugăciuni înmiresmînd,
Doamne Ștefane, bărbate,
Prin icoane viscolînd.

Ninge blînd la Valea Albă
Ca-ntr-un somn de herghelii
Sub căpestrele ninsorii
Tu visezi galopuri vii
Iar prin cerul de deasupra
Trec cei patruzeci de mii.

■ MIHAI ANTONESCU

Dans în penumbră

Dacă ar fi
să pătrund inserarea
cu măreția ierbii
răsfîrîntă într-o undă,
aș da drumul atîtor reîntoarceri
să-mi cutreiere sufletul
ca-ntr-un joc inegal
ce nu vrea să mă frîngă.

Dacă ar fi
să pătrund pentr-o clipă
în dansul Clepsidrei
doar de tine știut;
ți-aș crede lacrima —
iris de cerb
nenăscut...

Dacă ar fi
să ajung saltimbanci
la țărîmul nopții
tîrziu și pierdute,
aș spune că umbra ta
nu e umbră,
ci doar luminile sint
revolute.

■ Plutonier - adjutant MARIUS C. NICA

Cîntecul vaporului de cursă lungă

O, vapor de cursă lungă,
Plin de nerăbdare aștepți
Să înfrunți
Din nou
Oceanul
Cu metalicii tăi piepți!
Trenuri lungi, cu marfă, vinuri
Duci cu tine peste ape
Și mașini
Și călători...
Curioșii stau aproape
Iar tu mindru te înalți
Ca un munte lingă chei,
Neclintit de vînt și valuri,
Zeu al mării între zei!
Știi alîtea, ai umblat
Peste mări, peste oceane
Și la poli
Ai înfruntat
Ghețuri,
Geruri,
Uragane;
Nu te-a-ntors din drum
Furtuna
Și nimic nu te-a supus,
Nici un lucru,
Cît de mare,
Greu nu ți-a părut de dus,
Dar de-ai încărca în cală
Tot ce-n inima mea
Port,
O, vapor de cursă lungă,
N-ai putea să pleci
Din port!

■ Locotenent-major IOAN POPA

UN ROMÂN SPULBERĂ SOMNUL ARTEI EUROPENE

În anul 1916, în plină desfășurare a primei conflagrații mondiale, conștiința artistică a Occidentului era zguduită de o explozie pe care Șașa Pană o caracterizează drept „insurecție”: apariția dadaismului, fenomen care a bulversat într-o manieră profundă concepțiile asupra literaturii, a dinamizat spiritul suficient, de „peltea zaharisită” care încatușase gândirea artistică. Mișcarea Dada — cu mult mai mult decît un simplu curent, decît o școală literară, „o pușcă încărcată cu zgomot pur” (cum o definește F. Brunea) — avea să determine o rupere radicală cu vechile (și învechitele) clișee, constituind temelia unor orientări noi care, fiecare în parte, urmau să provoace adevărate revoluții ale concepțiilor privind rolul, simbolurile, sursele artei.

Inițiatorul și liderul unanim recunoscut al acestei mișcări contestatare a fost poetul și eseistul

Tristan Tzara. S-a născut la 16 aprilie 1896 la Moinești, județul Bacău, numele sau adevărat fiind Samuel Rosenstock. Semelele prevestitoare ale concepției sale despre artă apar de timpuriu, încă din adolescență; din prietenia cu I. Iovanaki (viitorul poet Ion Vinea) și Marcel Iancu, artist plastic, se naște în 1912 revista „Simbolul”, care militează fervent pentru o artă modernă. Tot în această perioadă se „naște” și pseudonimul lui Samuel, care urma să devină sinonim cu dadaismul.

Tristan Tzara părăsește România în toamna anului 1915, după încheierea studiilor liceale. Se îndreaptă spre Elveția și se stabilește la Zürich, unde intră într-un cerc cosmopolit de tineri pe care, inițial, îi legau ideile pacifiste. Alături de Hans Arp și Hugo Ball, Tzara este considerat ca fondator al acestui grup, care își avea sediul la cabaretul Voltaire al lui Hugo Ball. Acei tineri, revoltați împotriva tiparelor meschine, hotărâți să schimbe lumea, organizează la cabaret spectacole care sfidează simțul estetic burghez; prima manifestare de acest fel are loc la 14 iulie 1916. Spre surprinderea lor, tinerii „furioși” constată că mișcarea lor prinde contur, începe să-și cîntureze ideile; ei hotărăsc fondarea „oficială” și pentru „botezul” mișcării este desemnat Tristan Tzara — conducătorul spiritual necontestat. Consecvent principiilor mișcării, ce negau convenția artistică și barierele artificiale impuse spiritului, Tzara propune numele Dada, care, după cum arată el însuși, „nu înseamnă nimic”. După cum notează mai târziu Marin Mincu, tocmai „aceasta este descoperirea pe care o favorizează și apoi o împinge pînă la ultimele consecințe experiența dadaistă”: ideea că semnificantul este în esență vid. Această supoziție este confirmată chiar în de-

finiția pe care Tristan Tzara o da tehnicii dadaiste: „Poemul Dada? Luați un ziar, luați niște foarfece, alegeți un articol, tăiați-l, luați apoi fiecare cuvînt, puneți-l într-un sac, agitați... și scoateți

Tristan Tzara în 1914

Afiș Dada (1917)

ca dintr-un săculeț de loto!”.

Crezul artistic al grupării de la cabaretul Voltaire capătă rapid noi aderenți. În revista și la manifestările mișcării Dada se întînesc tot mai des numele unor creatori care aveau să influențeze puternic destinele artei interbelice: André Breton, Jean Cocteau, Paul Klee, Louis Aragon. Dada a însemnat o „reacțiune contra trecutului, a lichidat vechile morale. N-a fost o formulă” (Șașa Pană). Ea a dinamizat convențiile literare care sufocau atît spiritul creator, cît și pe cel receptor.

Mișcarea Dada, efemeră (în privința duratei) ca orice explo-

zie, se stinge, practic, în 1922, când se conturează spectrul separației membrilor săi între adepții constructivismului și cei ai suprarealismului — în fapt, curente generate de ideile dadaiste. În 1922, la Weimar, Tristan Tzara declară sfârșitul dadaismului care, disprețuind toate sistemele

marile prefaceri înnoitoare încă nu izbucniseră în Occident, în cultura românească se făceau deja simțiți germenii revoluționari: Constantin Brâncuși, care a generat fundamentale schimbări de concepție în sculptură și în artele vizuale, Urmuz — considerat părintele „programatic” al

avangardei românești... Tristan Tzara este încă unul dintre nu puținele nume românești care ocupă un loc important în devenirea spiritualității universale.

■ Căpitan GEORGE DAVID

Tristan Tzara văzut de M.H. Maxy (1924)

literare, a disprețuit și propria sa revoltă, atunci când aceasta tindea să devină rețetă.

Părintele spiritual al mișcării Dada n-a rupt însă legăturile sale cu avangardismul european, nici n-a capitulat în lupta pentru ideile generoase, lucru demonstrat de prezența sa în rândurile Rezistenței franceze în anii celui de-al doilea război mondial. După o viață trăită sub semnul fierbinte al luptei împotriva șabloanelor, a artificului și convenționalului, Tristan Tzara trece în neființă în ziua de Crăciun a anului 1963.

Aparent surprinzătoare, prezența unui intelectual român în fruntea unei mișcări care avea să revoluționeze gândirea artistică europeană (și nu numai) a fost perfect posibilă și plauzibilă. Cultura românească a începutului de secol XX, deși în aparență infirizată, era, de fapt, sincronizată în punctele principale cu cea europeană. Mai mult, în primul deceniu al secolului, când

Cîntec

am în capul meu un cal
care sare și-mi dă ghes
am în singe o albină
vorbe-mi spune de iubire

dar albina-nțeapă calul
care-mi spune du-te naibii
totuși eu n-am nici o vină
vină-i poate primăvara

Glas

Zid dărăpănat
Eu m-am întrebat
Astăzi că de ce
Nu s-a spinzurat

Lia, blonda Lie
Noaptea de-o frînghie...
S-ar fi legănat
Ca o pară coaptă

Și ar fi lăsat
Cîinii de pe stradă
S-ar fi adunat
Lumea să o vadă

Și ar fi strigat
„Vezi că să nu cadă”.
Aș fi incuiat
Lacătul la poartă

Aș fi pus o scară
Și-aș fi luat-o jos
Ca o pară coaptă
Ca o fată moartă
Și aș fi culcat-o într-un pat frumos

Fragmente

Între bolnavii din cearșafurile albe
Și gemetele curate ca ninsorea

În perdele cine s-a ascuns
Cine s-a spinzurat...
Soarecii rod scindurile de sub pat.

Din perdele alunecă LACRIMI MARI
capete de cai pe bazalt cum
se sparg jucării de sticlă între stele
cu lanțuri la animale
și în ghețari aș vrea să urmez
cu rădăcina
cu boala
cu nisipul ce-mi furnică în CREIER
fiindcă sînt foarte inteligent
și în întuneric.

Cîntec dada

cintecu-unui dadaist
ce avea dada la cord
și-și forța al lui motor
ce avea dada la cord

liftu-urca un rege-domn
greu fragil autonom
da-i tăie ciorapul drept
și-l zvîrli la papa-n Rome

fiindcă-acel
ascensor
nu mai avea dada-n cord

mîncăți ciocolata
creierul vi-l clătiți
dada
dada
apă sorbiți

cintecu-unui dadaist
ce fu nici voios nici trist
și iubi o bicicletă
nici voioasă dar nici trista

soțul ei zi-nții de an
știa tot și prins de crize
i-a trimis la Vatican
trupuri două-n trei valize

(traducere din franceză de G.D.)

BULBUCATUL

Mircoroman despre Teroare și Speranță

Desigur sînt un ochi.
Dar în orbita cui?

NICHITA STĂNESCU

Cap. I

Au sunat prelung. Halatul era azvîrlit pe un fotoliu. Aplecîndu-se să-l ridice, dintr-o dată picioarele i se speriară și căzu pe spate.

- Auziți?... e-acasă, răzbătu o voce de-afară. Cînd le-a deschis ușa, au pășit prudenți în vestibul, ca o trupă de copii incolori, cu privirile rătăcind încolo și înapoi. Era cu ei și o femeie cu temple înguste și părul prins într-un coc. Se-appropie de el unul, clipind nervos:

- Mda, n-am făcut drumul degeaba, îi spuse, uitîndu-i-se chiorș în ochi, te-am mai căutat...

- Abia am sosit, răspunse. Sînt nițel obosit. I-am dus pe-ai mei în vacanță... Am rămas și eu cîteva zile...

Înainte de a-i pofti în sufragerie, deja cîteva intraseră, fără nici o sfială.

- M-am necăjit din pricina trenului cu care am călătorit... Cu greu am găsit un loc în picioare, lîngă fereastra, urmă el. Era atîta lume încît parcă nici nu mai erau ferestre...

- Ia te uită ce javră caraghioasă! exclamă ea. Pudelul era cam apatic; suferise poate din pricina absenței lui, chiar și pentru scurt timp. Și, brusc, provocat probabil de uitătura insistentă a femeii, lansă o rafală de lătrături.

- Tați, taci, îl dojeni el. Dar cîinele, indiferent la apelul lui, continuă să latre, parcă trezit din amorțea.

- O să se potolească, zise și, văzîndu-i intrați pe toți, închise ușa de la sufragerie după el. Se strecură printre ei, cînd, deodată, se simți împins fără rost într-o parte, apoi cineva îl imbrînci chiar din spate, încît, din senin, se pomeni lîngă fereastră. Aici se lovi de un altul, rătăcit printre perdele. Acesta se întoarse și rosti înfundat:

- Ei, dacă ții atît de mult, poftim, stai lîngă ferestrele tale! Și continuă după o pauză: E adevărat, ai niște ferestre onorabile. De după ușa se auzea acum cîinele mai mîrînd, mai scăpînd cîte un lătrat scurt.

- Dar nu mi-ai spus de ce... apucă el să zică. Din fotoliu, unul dintre ei, cu ochii umflați, rosti, întinzîndu-și o mîna în direcția tabloului aflat deasupra bufetului:

- Ce flori sînt acelea?

Un amic, în pas cu noutățile, îl sfătui să-l atîrne asimetric, nici pe axa peretelui, nici pe cea a bufetului. „Ascultă, îi spusese, simetria a murit! Simetria căutată strică adevărata simetrie, simetria fascinantă pe care, dintr-o teamă indefinită, o numim asimetrie... Cel mai adesea privim parcă fără să vedem... ehe, să fie de vină, oare, numai ochii?”

Fără să-i mai aștepte răspunsul, Bulbucatul scoase un șuierat sec și, atunci, cel de după perdele făcu un pas și prinse să vorbească precipitat, fără șir, amestecînd cuvintele, fără ca el să priceapă mare lucru:

- Trebuie să... ce atîta... greu te lași, nu crezi... pentru, da... pentru... fff-eri-ci-reaa...

Ceilalți, răspîndiți prin cameră, fie că mîngiau pofticios cîte un bibelou sau o vază, fie că stăteau cu ochii pironiți la Bulbucat; acesta, din fotoliu, dădea semne de nerăbdare - sprînceana stîngă i se sălta continuu ca un deget lipit într-un loc nepotrivit... Femeia, trîntită pe canapea, picior peste picior, fumă deja concentrată și indiferentă, cu un suris straniu pe chip. Obosit cum era, pe el îl cuprinsese un soi de amețea ascultînd bolboroseala celui ce vorbea:

- Să nu cumvă..., ascultă, noi... imporrntanță istoriilor-că... sacrificii perrr-so-nalții... cauza, asta e, cauzza maj...

- E clar, nu?! se-auzi fulgerător glasul dogit al Bulbucatului. În tăcerea care se-așternu, de după ușa, pudelul arse un lătrat vehement.

În clipa aceea, vorbitorul i se adresa tăios:
- În numele prosperității generale, îți revine importanta îndatorire de a ne oferi frumoasele tale geamuri colorate!

Mirârji lui de moment îi urmă însuflețirea lor bruscă; ca la comandă, se repeziră spre ferestre. Le luară cu rame cu tot. Pudelul se vîrîse sub canapea și, de-acolo, îi vedea lucind ochii în care citea, parcă, întrebări imposibil de pus.

Cap. II

Îl priveau cu ochi de bufniță nervoasă. Reveni-
seră imediat a doua zi.

- Ei vezi, totul e în regulă! glăsuî femeia. Ne-au
fost de mare folos! Șeful a fost încîntat.

- N-am nici un merit, se trezi el mormăind. To-
tuși, aș vrea să știu... dar ezită să continue.

- E ceva de neînțeles?! Ce-ar putea fi de neîn-
țeles? Doar știi foarte bine, toată lumea știe des-
pre ce e vorba! Glasul răspicat al Bulbucatului,
care umbla cu mîinile la spate prin sufragerie,
lăsa să se înțeleagă că nu încapă nici o discuție,
ba mai mult, trebuia să se simtă onorat. Pudelul,
care era închis în bucătărie, lansa lătrături, furi-
bunde.

- Javra n-are astîmpăr... chicoti femeia.

- Mă rog, e mai greu s-o lămurești - pufni el.

- Asta-i treaba ta, ceea ce ne interesează acum
sînt ușile... Cunoști bine ce criză de lemn este! În
situația urgentă de-acum, am ajuns la concluzia
unanimă că, diminuîndu-se resursele, tocmai
ușile tale pot completa necesarul pentru finaliza-
rea înzestrării Templului Fericirii Tuturor!

Cîțiva mai sprinteni se și apucară între timp să
lucreze pe la ușile din apartament, asudînd să le
scoată. Văzîndu-le palmele goale cu degete pu-
ternice, dar îndemînatice, îi veni aiurea, în noia-
nul de gînduri care îl bîntuiau, o întrebare ciu-
dată: „La ce sînt, oare, bune degetele de la pi-
cioare?... Ce întrebuițare au ele? La ce folosesc
cu adevărat? În afară că ajută la mers, mai aduc
ele vreun alt folos în comparație cu varietatea de
întrebuițări a degetelor de la mîini?! O fi vreun
sens mai tainic, de nedeslușit?”

- Mai repede, mormolocilor, mai repede...

„Nu prea fac ele multe, stau acolo la umbră,
par pașnice, potolite... ah... cine știe ce clocesc,
prefăcutele, acolo la întuneric...”

- Asta, ultima, parcă se-nțepenise... a dracului
ușă!

- Ce nevoie aveai de-aftă?! la spune!

- Se face că nu știe că nu prea se mai găsește
lemn...

- Te pomeniești că nu-i convine! Nu știi ce-ar
zice Șeful!

„Dar dacă degetele de la picioare... dacă o fi
așa?...”

O bufnitură puternică, cineva se împiedicase și
două uși căzură cu zgomot. Îl privea mut, din
prag, cum plecau. Pudelul tăcuse și el?

Undeva, pe colina orașului se vedea de la el,
profilîndu-se pe cer, gigantic și tăcut, Templul
fericirii promise pe pămînt... „Așa o fi? Degetele
de la mîini sînt, de fapt, la dispoziția degetelor
inferioare? Dacă degetele de la picioare nu sînt
decît stăpîni, adevărații stăpîni, impersonali, taci-
turni, dar trufași, cu menirea ce și-au atribuit-o
singuri, între ei, de a fi aleșii... și, atunci, degetele
de la mîini sînt doar niște robi, robi disprețuiți de
acești tirani josnici, perfizi, pițîți în umbră, ieșînd
la lumină doar cînd doresc ei, spre a fi întîmpinați

PERSIDA FOLESCU: Peisaj cu căsuțe

nați cu osanale, crezînd ei că, în eternitate, reprezintă Puterea...”

Cap. III

- E mult mai plăcut să ai numai cerul liber deasupra, îi susura femeia, mîngiindu-și alene cocol. Te simți și tu cu adevărat liber...

- Cum e posibil, năvăliseră ei din nou, gesticulînd și strigînd, cu o oră mai înainte. Ce să faci tu și cu ai tăi cu acoperișul? Și se apucaseră să-l demonteze...

Cei cîțiva care nu participau la operațiune tropăiau nebunește... Fixîndu-l întruna, Bulbucatul le șoptea cîte ceva, și el avea senzația că vede ochii acestora cum se dilatau, ajunseseră de mărimea unor lacuri pe al căror fund înămolit, la intervale, se puteau zări, prin apa stătută, schelete sîngerii de pești...

- Ce naiba e așa frig aici la tine? grohăi Bulbucatul.

- Și frig, și curent, îndrăzni el. Fără ferestre, fără...

- Ce vrei să spui? Poate nu știi, dar Șeful a fost cam furios cînd a auzit că nu te arătaseși prea încîntat la povestea cu ușile... Parcă cereai socoteală... la vezi, ai grijă!

Femeia, fără să zîmbească, adăugă:

- Într-o zi o să fii pe deplin răsplătit. Ești un cetățean de nădejde. Nu te încrunta! Poți să fii bucuros! Ușile tale și-au găsit un rost nobil. Dar fără acoperiș, treaba nu-i încheiată...

Exasperat, strigă, fără să mai țină cont de nimic:

- Acoperișul, la ce vă folosește acoperișul? La ditamai clădirea aia?!

- Nu se știe niciodată, neghiobile. Ce tot vrei atîtea explicații?

- A zis Șeful că e nevoie și de acoperiș? se-mbufnă el.

- Ia te uită, vrea să le știe el pe toate... Dacă a zis, dacă n-a zis... Auzi, tot nu mi-ai spus ce fel de flori sînt alea...

- Care flori? se zăpăci el.

- Mă, iar te prefaci... Florile de la tabloul ăla...

Atunci, chicotind ademenitor, femeia îl țintui cu privirea și-i zise apăsător și categoric:

- Nu apreciezi, se vede, că te lăsăm cu cerul liber deasupra... Treaba ta!

„O, să fii doar un vis rătăcind printre aștri, acolo, departe de lume, îi țîșni un gînd ivit din sufletu-i înfierbîntat de neputință. Dincolo de ceruri, și ele amăgitoare, să fii doar un vis și-atît, un vis mîndru și invulnerabil, lunecînd ca o corabie blîndă în depărtările cele vaste, fără amintiri sau griji, un vis slobod străbătînd nehotarele universului...”

- La urma urmei, vă puteți adăposti, toată familia, dacă plouă sau ninge, și sub o umbrelă, continuă femeia. Nesocotești Cauza... Fii om de înțeles și vei avea bucuria să primești titlul de Cetățean de Onoare.

Reîntorși de la plimbare, soția cu copiii și pudingul intrară fără zgomot în casă. El stătea cu brațele atîrnîndu-i în jos, ca un copac fără frunze și cu crengile rupte, încovoiat... Bulbucatul, ieșind, ținea tabloul sub braț. În mijlocul camerei

trona, deschisă, o umbrelă azvîrlită la plecare de femeie. O umbrelă cenușie, stingheră și amărîtă.

Cap. IV

Se treziră pe neașteptate. Cineva îi fixa cu ochii nemișcați și cruzi.

- Ce mai e? strigă el, zgribulit.

- Aha! șuieră Bulbucatul triumfător. V-ați trezit și mai faceți și scandal! Fiți mulțumiți că ați rămas cu pereții! Voi dormiți, și eu am o însărcinare specială... Haide!

În clipa aceea se rostogoli vijelios pudelul, sărind spre picioarele celui care răcnea din răspuneri.

- Potaia dracului, exclamă și-i dădu un picior zdravăn, azvîrlind cîinele ca un ghemotoc neputincios... Nu de tine avem nevoie... Dormiți, dormiți, ce vă pasă, noi veghem și voi dormiți... Haide...

Copiii, sculați din așternuturi, îl priveau țintă, în timp ce soția se repezi lîngă el, într-o mișcare firească de ocrotire...

- Ce mai e? Ce mai vreți? repetă el, cu o liniște ce-l nedumerea.

Bulbucatul scoase din buzunar o zgardă mai mare, roasă ici și colo, și porunci:

- Ai fost răsplătit cu titlul de paznic la Templu! E o cinste deosebită. Familia poate veni oricînd la tine. Haide, și-așa am întîrziat prea mult!

Își întinse brațele spre el, ca pentru a-i pune zgarda. El se încordă, gata să se năpustească...

Afară, cerul se despică, tăiat de un fulger uriaș care-i lumină intens pe toți. De pe colina din depărtare, Templul Fericirii Tuturor se zări scaldat, în toată înfățișarea sa amenințătoare, de lumina orbitoare revărsată din cer. O clipă, Bulbucatul rămase neclintit și încruntat, apoi, fără veste, se prăbuși și, după cîteva zvîrcoleli și horcăituri, se încovrigă... Înțepenise ca un semn de întrebare asupra lumii pe care-o părăsea. Bubuitura teribilă care trosni în tării părea să aducă răspunsul la atîtea și atîtea pentru toți cei cărora speranța nu le pierise cu totul din suflet...

■ DAN OZERANSCHI

Pe balcon era un ghiveci imens în care creștea un crin. Țin minte acest lucru pentru că ușa, stînd întredeschisă, lăsa parfumul lui subtil să patrundă din cînd în cînd pînă la noi, prin fumul aspru al țigărilor aprinse.

Fostul meu coleg de clasă din timpul liceului se schimbaseră, dar nu atît de mult, totuși. Nu-l mai văzusem de ani și ani, iar faptul că-l întîlnisem, întîmplător, mă bucurase mult. Mă adusesese cu mașina pînă la el acasă (invitat, bineînțeles). Mîncaserăm și depănaserăm atîtea amintiri de pe vremea școlii! Rîsesem copios de multe glume, mai vechi sau mai noi. Mihai îmi povestise întreaga lui viață, îmi arătase apartamentul, bine mobilat, mașina lui nouă. Era în el atîta amabilitate și plăcere de a mă vedea, încît mă simțeam stînjinit în sinea mea, gîndindu-mă că, poate, în locul lui, eu aș fi fost mult mai rezervat.

„Carmen, mai adu friptură!”

CRINUL

„O, nu mai trebuie; Mihai, te rog!”

„Taci! Aici eu comand. Carmen, adu vin!”

Iar Carmen aducea friptură și vin. Era una din acele femei a cărei vedere, la fel ca florile, bucură ochiul. Sfioasă și zîmbitoare totodată, își înconjură bărbatul cu o tandră atenție. Nu stătea mult cu noi — doar atît cît să ne servească. Apoi dis-

parea. Iar el nu-i zicea niciodată să rămîna și asta m-a mirat.

Se lăsase noaptea. Prin ușa întredeschisă a balconului am putut vedea, pe cerul de cîrnea, țintele aurii ale primelor stele, pierdute departe, în spațiu.

În camera alăturată se auzea muzică.

„E televizorul?” am întrebant.

„Nu. E combina. I-am cumpărat-o nevaste-mi, acum o lună. Am dat pe ea zece mii...”

Apoi adăugă, zîmbind condescendent:

„Carmen se simte uneori singură. Așa-s femeile... Da... Așa-s femeile...”

Îmi vorbi apoi mult timp despre meseria lui de tehnician dentar.

„Nu mă laud, dar am mîna bună. Mulți clienți mă caută.”

Îl cunoșteam pe Mihai. El era un om obișnuit. Culmea era că nu încerca să iasă în evidență — dacă aluneca în această situație o făcea fără să vrea, ca și cînd ar fi justificat trecerea anilor. Există oameni pe care mediocritatea lor îi apasă, dar alții strălucesc în această mediocritate, punînd puțin suflet în tot și îndatorînd pe oricine. Mihai era un asemenea om.

„Mai trebuie ceva, iubitu’?”

„Puțin vin, dacă ești drăguț!”

Rostise cuvintele fără să se întoarcă, aproape mecanic.

Femeia aceea fermecătoare a plecat. Aproape uitasem de ea, atât de puțin simțită se făcea prezența ei. Atunci, în scurta clipă cât a stat în prag, abia atunci am văzut ce frumoasă e. Își schimbă rochia cu una albastră, de seară. Părul, de culoarea grului copt, și-l strânse coc. Ochelarii cu rame subțiri, metalice, confereau chipului ei tinăr (ce plăcut contrast!) o adâncă sobrietate. M-am simțit tulburat și privirile mele, fără să vreau, au urmărit-o mai mult decît se cuvenea, dar Mihai n-a remarcat.

„Carnetul de conducere l-am luat de-abia anul trecut. A fost al dracului de greu, mai...”

Ea ne-a turnat vin în pahare și apoi s-a așezat tăcută pe scaun. De aproape am observat-o și mai bine. Avea ochi albaștri, de o strălucire extraordinară, așa cum vezi numai la smaltul de pe porțelanuri vechi. Fața, cu trăsături fine, albă, gîtul lung, delicat, vocea ei caldă, tandră, felul în care-și pleca sfioasă privirile au făcut ca spiritul meu critic, după o judecată rapidă și secretă, să aprecieze definitiv frumusețea ei tulburătoare.

În cursul discuțiilor de mai tîrziu am aflat că era medic pediatru.

Bărbatul ei nu observase că-și schimbase rochia. Îmi vorbea, în continuare, despre covoarele pe care le cumpărase, despre „puștiul” lui, despre mașina care mergea „țais”, cuvintele țîșneau de pe buzele lui într-o curgere neconținută, mă duceau ca o apă împotriva căreia îmi era imposibil să lupt. Aș greși dacă l-aș judeca rău pe omul acela cumsecade care m-a găzduit în seara aceea cu atîta bunăvoință, care fusese colegul meu, de care mă simțeam legat sincer. Dar în mijlocul torentului său de vorbe eu mă simțeam ca o frunză plutind pe valuri.

De afară răzbătea vuietul înfundat al orașului, adierile serii aduceau pînă la noi parfumul crinului pe care am încercat să-l zăresc dar n-am putut.

„Ești fericit, Mihail...”

„Da, nu mă plîng. Să știi că sînt un om norocos, măi...”

L-am privit pe omul acela de lîngă mine, atât de mulțumit de el însuși (și nepăcătuit cu nimic prin asta), care-mi vorbea despre preocupările lui mărunte, despre casa lui, despre mașina și serviciul lui. Pe neașteptate, mi-a apărut în față chipul adevărat al norocului.

Totuși, apartamentul frumos din care nu lipsea nimic care să dea confort vieții mi s-a părut atunci apăsător.

„Citiți, doamnă?”

„O, da. Trece timpul”, spuse ea roșind ușor. Încercase, de cîteva ori, să intre în discuție, dar fără nici o șansă.

„Eh, cărțile! Las-o-n pace, ei așa este în franceză, nu-nțelegi nimic!”, spuse Mihai neliniștit. „Cunosc franceza, să știi”.

Ochii ei mă fixară, bănuitori și mirați totodată. Îmi întinse cartea, zîmbind.

Am deschis volumul, întîmplător.

„Mais un jour vient où la femme s'éveille dans la jeune fille”...

Mihai:

„Hai să-ți arăt crinul de pe balcon”.

Am ieșit pe balcon. Noaptea era magnifică. Jos, luminile orașului, sus pudzeria stelelor; și noi suspendați undeva în infinit între aceste două ceruri, cel teluric și cel etern.

Mi-am întors privirile încet către fostul meu coleg. Tăcea. Splendoarea nopții îl copleșise pînă și pe el. Fuma și jarul țigării lui puncta întunericul.

Crinul din ghiveciul de lîngă noi ne învăluia

într-un parfum misterios. Era el oare fericit? Era udat mereu, probabil gusta răcoarea nopții de afară. Dar locul lui nu era aici și mă gîndesc ca suferea în tăcere, visînd la marele pămînt de care fusese rupt și pe care nu avea să-l mai revadă niciodată.

„Ești fericit, Mihail”

„Da, nu mă plîng. Auzi, vara viitoare am să închid balconul cu geam și am să fac aici o mică seră”.

Avusesem impresia că mă scosese pe balcon dintr-un inconștient sentiment de gelozie, dar, vai, nu era asta! Crezusem că nu-mi vorbise deloc de soția lui pentru a trece sub tăcere, de față cu altul, acel miracol al fericirii lui, dar mă înșelasem. Omul acela făcuse din reușita în viață un țel, acel țel îl subjugase și pusese stăpînire pe el, nu mai putea în nici un fel să evadeze de sub tirania lui. El se mindrea cu toate realizările lui, avusese un cuvînt chiar și pentru crinul singuratic — dar pentru femeia superbă, care era poate realizarea cea mai de seamă a vieții lui, nu avusese nici măcar un surîs. Și nu din egoism sau răutate, pentru ea era totuși un om bun și blind. Poetul care se născuse în el (dacă se întîmplase așa ceva) în momentul cînd o cunoscuse, cu ani în urmă, murise. Muzica glasului ei, farmecul ei nu-l mai pasionau — ea era acolo, o mobilă oarecare, a lui și doar atît.

Și mi-am dat seama atunci că ceva s-a scufundat în mine, ceva care niciodată nu va mai ieși la suprafață. Seara aceea, care începuse atît de frumos, a devenit, brusc, străină. Tristețea unor momente sterile, singurătatea femeii care citea din Antoine de Saint-Exupéry, depărtarea, zilele care au trecut, ah, toate acestea n-or să-mi poată alungate niciodată. Cît aș fi fost eu de mîndru de acea inimă! Ce fericit aș fi fost dacă ar fi trebuit, soțul ei fiind, să-mi dau sîngele pentru ea...

Cînd am revenit în încăperea ea plecase. Cartea rămăsese deschisă la aceeași pagină și, fără să vreau, mi-am aruncat privirile peste rînduri:

„...Alors un imbécile se présente.

On lui donne son cœur qui est un jardin sauvage.”

„Să-ți spun ultima poantă. Ieri...” Mihai a început din nou să vorbească.

Am plecat tîrziu de la el. Soția lui n-a mai apărut. Se retrăsese probabil în singurătatea ei și mai adîncă după ce noi ne îndepărtaserăm.

Mă gîndesc la ei amîndoi. La visele ei de fată, mai ales, la speranțele pe care ea și le-a pus în dragostea lui, atunci cînd l-a întîlnit și s-a hotărît să-l ia de soț. Probabil ochii ei au strălucit mai mult ca oricînd, șoaptele ei au atins culmi de tandrețe. L-a crezut deasupra tuturor celorlalți bărbați. Oare ce-a simțit în inima ei mai tîrziu?

Mă gîndesc la Mihai. Farmecul femeii se scurgea pe sub privirile lui ca nisipul auriu al unei plaje însoțite printre degetele unui orb.

Mereu o asociez în gîndul meu pe Carmen cu crinul acela alb răspîndind zadarnic în noapte parfumul lui și inima mi se strînge cînd mi-aduc aminte că o seară întreagă femeia, singura care dădea viață și lumină în casa în care am stat, n-a primit nici măcar un semn de iubire, ci doar sarcina de a ne servi la masă.

Cartea pe care ea o citea a rămas acolo, deschisă:

„Et l'imbécile emmène la princesse en esclavage”...

(„Și imbecilul ia prințesa în sclavie”...)